

ИСЛОМ КАРИМОВ НАТО САММИТИДА ИШТИРОК ЭТДИ

**ЎЗА махсус мухбири
А.Бобоев Прагадан хабар қилади.**

НАТО-Евроатлантика ҳамкорлик кенгаши саммитида иштирок этиш учун Прагага ташриф буюрган Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов НАТО Бош қотиби Жорж Робертсон билан учрашди. Музокарада Ўзбекистон ва НАТО ҳамкорлигининг бугунги аҳволи, дунёдаги сиёсий вазият, терроризмга қарши кураш билан боғлиқ масалаларда фикр алмашилди. Жорж Робертсон Ўзбекистонда изчиллик билан амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотлар, Президент Ислон Каримовнинг жаҳонда тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш борасидаги ташаббусларини юқори баҳолади. Томонлар ўзаро ҳамкорликни янада ривожлантириш лозимлигини алоҳида таъкидлади.

Шуни алоҳида айтиб ўтиш лозимки, НАТО-Евроатлантика ҳамкорлик кенгашининг бу галги саммити асримизнинг тарихий воқеалари сирасига киради. Зеро, бу галги саммит аввалгидек, мафкуравий қарама-қаршиликлар шароитида эмас, балки сайёрамизда тинчликни мустаҳкамлашдек долзарб масала кўндаланг бўлиб турган бир пайтда ўтди. Шу

боис, НАТО тузилмасида туб ислохотлар амалга оширилмоқда.

Мазкур саммитда кўрилган масалалар дунёдаги ҳеч бир мамлакатни бефарқ қолдирмайди. Чунки, инсоният халқаро террорчилик муаммосига дуч келиб турибди. Унга қарши кураш эса дунё микёсида ҳамкорликни тақозо этаётир. Саммитда Литва, Латвия, Эстония, Болгария, Руминия, Словения ва Словакия Шимолий атлантика иттифоқига қабул қилинди.

Прага саммитида Ироқ масаласи ҳам кўрилди. Мажлис иштирокчилари Ироқ БМТ Хавфсизлик кенгаши резолюцияси талабларини сўзсиз бажариши лозим, деган қатъий қарорга келди.

Шунингдек, Шимолий атлантика иттифоқига аъзо мамлакатлар раҳбарлари томонидан НАТОнинг ҳарбий тузилмасини ислох этиш бўйича муҳим қарор қабул қилинди. Жумладан, тез ҳаракатланувчи бирлашган кучларни ташкил этиш ва унинг салоҳиятини янада ошириш лозимлиги таъкидланди.

22 ноябр куни Президент Ислон Каримов Прагадаги ҳашаматли «Конгресс-центр»да АҚШ давлат қотиби Колин Пауэлл билан учрашди. Сўхбат чоғида Ўзбекистон билан АҚШ ўртасида тобо-

ра ривожланиб бораётган муносабатлар, жаҳонда ва минтақамизда хавфсизликни таъминлаш ҳамда халқаро террорчиликка қарши курашда ҳамкорликни кенгайтиришга оид масалалар муҳокама этилди. АҚШ давлат қотиби Колин Пауэлл Ўзбекистоннинг халқаро террорчиликка қарши курашда кўрсатаётган амалий ҳаракатларини юқори баҳолади.

Президент Ислон Каримов НАТО-Евроатлантика ҳамкорлик кенгашига аъзо давлат ва ҳукумат раҳбарлари ҳамда Европа Иттифоқи олий вакили даражасида ўтган мажлисда нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари шу куни Франция президенти Жак Ширак билан ҳам учрашди. Икки давлат раҳбарлари сўхбат чоғида Ўзбекистон билан Франция ўртасидаги кенг қамровли алоқалар, дунёдаги вазият, халқаро террорчиликка қарши ҳамкорликда кураш чоралари, Афғонистонда амалга оширилаётган тиклаш ишлари ҳамда томонларни қизиқтирган бошқа масалалар юзасидан фикр алмашди.

Шу билан Прага саммити ниҳоясига етди.

(ЎЗА)

ГАЗЕТАНИ ВАРАҚЛАГАНДА:

**ЎЗБЕКИСТОН
ТАРИХИ:
ХОЛИС ТАЛҚИН**

2-бет

**“HAMMAMIZ
YIG‘LADIK, HATTO
MUALLIM”**

3-бет

**“BUGUNGI ISHIM
KEYINGISIDAN
DOIMO YAXSHIROQ
B‘ULISHI KERAK”**

5-бет

**ТАРБИЯНИНГ
РУҲИЙ ТАЪСИРИГА
ЧИЗГИЛАР**

6-мақола

7-бет

**ЭКОПАРЛАМЕНТ —
ТАБИАТ ИНҚИРОЗИГА
ҚАРШИ**

8-бет

**МИЛЛИЙ
ҚАДРИЯТЛАР
ҚОМУСНОМАСИ**

8-бет

**ДАРС БЕРИШДАН
КўНГАНИНГИЗ
ТўЛАДИМИ?**

11-бет

**ДАРСЛИК ЯРАТГАН
УЧ БАРАВАР КўП
ҲАҚ ОЛАДИ**

11-бет

ТВ ДАСТУРЛАР

14-бет

ПУХТА БИЛИМ — КЕЛАЖАК ПОЙДЕВОРИ

Фарғона солиқ коллежи 2000 йилда ташкил этилган. Унда солиқ ва солиққа тортиш мутахассислиги бўйича таълим берилади. Айни дамда бу ерда 210 нафар курсант сабоқ олмоқда. Улар учун барча шароит яратилган.

Коллеж замонавий ўқув жиҳозларига эга. Бу эса курсантлар учун мустаҳкам билим олишга имкон яратмоқда.

Суратларда: Фарғона солиқ коллежи ҳаётидан лавҳалар.

Муқимжон ҚОДИРОВ
(ЎЗА) олган суратлар.

QAROR

“Xususiylashtirilgan savdo va xizmatlar ko‘rsatish sohasi obektlari faoliyatidagi tartib buzilishi hollari to‘g‘risida” hamda “Vazirlar Mahkamasining “Respublikaga iste‘mol tovarlari noqonuniy olib kelinishi va sotilishining oldini olish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2002 yil 19 iyuldagi 257-son qaroriga o‘zgartirishlar kiritish haqida”, 2002 yil 20 sentyabrdagi 327-son qaroriga o‘zgartirish kiritish haqida”gi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari qabul qilindi.

DARSLIKLAR TA‘MINOTI QANDAY?

Vazirlar Mahkamasining ijtimoiiy majmuida bo‘lib o‘tgan Uzluksiz ta‘lim

**SO‘NGGI
UCH KUN
MUJDALARI**

tizimining o‘quv dasturlari, darsliklar va o‘quv qo‘llanmalarini qayta ko‘rib chiqish va yangilarini yaratish bo‘yicha hukumat komissiyasining navbatdagi yig‘ilishida bu borada olib borilayotgan bir talay ijobiy ishlar qatorida mavjud kamchiliklar ham ro‘y-rost aytilib, tegishli vazirlik va idoralarga ularni tezda tugatish yuzasidan aniq ko‘rsatmalar berildi.

QARIYALAR HIMOYASI YO‘LIDA

Oliy Majlisning Fan, ta‘lim, madaniyat va sport masalalari, Qonunchilik va sud- huquq masalalari qo‘mitasi hamda I. Mo‘minov nomidagi falsafa va huquq instituti bilan hamkorlikda “Keksa avlod manfaatlar davlat himoyasida” mavzusida ilmiy-amaliy seminar bo‘lib o‘tdi.

ТАШҚИ СИЁСАТ —
АСОСИЙ МАВЗУ

Давлатимиз раҳбарининг Иккинчи чақириқ Олий Мажлисининг тўққизинчи сессиясида сўзлаган нутқида белгиланган қатор вазифалардан келиб чиққан ҳолда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан 5 банддан иборат дастур ишлаб чиқилди ва шу асосда ўқитувчи ва талабалар ўртасида турли семинар, давра суҳбати ва очиқ мулоқотлар республикаимизнинг барча вилоят ва шаҳарларида ўтказилмоқда.

Куни кеча ана шундай тадбирлардан бири Тошкент Давлат архитектура ва қурилиш институтида ўтказилиб, унда мамлакатимизнинг жаҳон ҳамжамиятига интеграциялашувида олиб борилаётган изчил ташқи сиёсат борасида талабалар тафаккури, ҳаётга, ўз атрофида юз бераётган барча воқеаларга нисбатан фаол муносабатини шакллантириш мақсадида ўтказиладиган ўқув-тарбиявий машғулотларни такомиллаштириш мақсадлари кўзланган. Тадбирда пойтахтимиздаги 14 та олий таълим муассасасидан маънавий-маърифий ишлар бўйича проректорлар ва ижтимоий-гуманитар кафедралар ўқитувчилари таклиф қилинди.

Семинарда махсус дастурда белгиланган 5 тамойилдан

Tadbir

бири, ташқи сиёсат соҳасида эришган ютуқларимиз, ҳозирги кунда халқаро майдонда Ўзбекистоннинг юксак эътироф ва обрў-эътибор қозонаётгани хусусида гапирилди. Таъкидланганидек, эркин ва фаровон ҳаёт барпо этишни ўз олдига эзгу мақсад қилиб қўйган мамлакатимиз дунёнинг энг ривожланган давлатлари эришган андоза ва меъёрларга чиқиши зарур. Бу йўлда озми-кўпми ютуқлар қўлга киритилди. Мамлакатимиз тарихан қисқа давр мобайнида жаҳон ҳамжамиятида ўзига хос, муносиб ўринни эгаллади. Давлатимизнинг дунё миқёсидаги ортиб бораётган нуфузи — бу, энг аввало, юртимизда ўтказиб келинаётган ҳар томонлама чуқур ўйланган, оғир-вазмин, қатъий ва мустақил ташқи сиёсатнинг натижаси. Бу Марказий Осиё минтақасида хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш бўйича давлатимиз раҳбари томонидан олға сурилган барча ташаббуслар, қилинган амалий ҳаракатларнинг самарасигина бўлиб қолмасдан, балки мамлакатимизда демократик тамойиллар ва бозор муносабатларини қарор топтириш жараёнида намоён бўлаётган ижобий ўзгаришларнинг жаҳон ҳамжамияти томонидан эътироф этилишидан далолат.

Семинарда Жаҳон иқтисодий ва дипломатия университети, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Стратегия ва минтақалараро тадқиқотлар институти, Тошкент ислом университети профессорлари томонидан турли мавзуларда маърузалар ўқилди. Тадбир қизгин баҳс-мунозаралар, ташқи сиёсат борасида берилган турли масалалардаги саволларга бой бўлди.

Муҳаммадjon ИСРОИЛОВ,
"Ma'rifat" мухбири

Пойтахтдаги Темурийлар даври тарихи давлат музейида Яхё Фуломов номидаги Республика илмий семинарининг навбатдаги 22-йигилиши бўлиб ўтди. Унда мамлакатимиз тарихчилари томонидан тайёрланаётган "Ўзбекистон тарихи хрестоматияси"нинг биринчи жилди кенг муҳокама қилинди.

Мазкур хрестоматиянинг яратилиши Ўзбекистон тарихи фанида катта янгиллик бўлиб, унга илк бор мустақиллик туфайли эришилди. Ватан тарихшунослигида Ўзбекистоннинг энг қадимги даврларидан то ҳозирга қадар бўлган тарихига оид хрестоматик асар яратилмаганли-

кескин рад этилди.

Биринчи жилда ватанимиз ҳудудидаги энг қадимги инсон фаолиятига доир кўп йиллик археологик изланишларнинг илмий натижаларини акс эттирувчи маълумотлар ўрин олган бўлиб, айнан шу масала кескин тортишувларга сабаб бўлди. Айрим тарихчилар археологик маълумотларни манба сифатида киритиш хрестоматия яратиш анъаналарига тўғри келмаслиги ҳақида ҳам фикр билдирдилар. Бироқ, Республика илмий семинарининг кўпчилиги иштирокчилари фикри билан археологик топишмаларга асосланган моддий манбалар худди ёзма ман-

Yangilik

гини семинар қатнашчилари алоҳида таъкидладилар. Илмий эътироф этилган ушбу материаллар объектив тарихий билимларни беради, тарихни сохталаштиришга қарши муҳим далилий манба ҳисобланади.

Муҳокамада баъзи тарихий атамалар ва саналар аниқлиги ҳақида ҳам жиддий мунозаралар бўлиб, ҳулосалар аниқлаштирилди. Хрестоматия семинар иштирокчилари томонидан нашрга тавсия этилди.

ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИ:
ХОЛИС ТАЛҚИН

ги боис, бу соҳада жаҳон тажрибасига асосланиш билан бирга, унга илмий тафаккур ривожидан келиб чиққан ҳолда тегишли янгилликлар киритишга тўғри келди. Шу сабабли ҳам унинг муҳокамаси қизгин тортишувлар ва ижодий фикр алмашувлар билан ўтди. Айни пайтда у кимнинг илмий салоҳияти ва тафаккури қандай эканлигини ҳам кўрсатмоқда. Республика илмий семинарининг мазкур йигилиши қароридан ҳам прагматик таклифлар инобатга олиниб, мавзудан ташқари популистик чиқишлар, мавзуга эскича мафкуравий ёндашувлар ҳамда илмий асосланмаган нотўғри фикрлар

балар каби муҳим илмий аҳамиятга эгаллиги, айниқса, инсониятнинг ҳали ёзув ривожланмаган энг қадимги давридаги тарихи бутун жаҳонда айнан шу манбалар асосида ўрганилиши таъкидланиб, уларга хрестоматиядан ўрин ажратиш мақсадга мувофиқ деб топилди.

Мазкур жилда "Авесто", антик давр ёзма манбалари, қадимги Хитой ва арман манбалари етарли даражада ёритилган. Ватанимизнинг энг қадимги давр тарихига оид манбалар жамланиб, ўзбек тилида нашрга тайёрланиши, тарихий билимлар ва тадқиқотларнинг ривожланишида муҳим аҳамиятга эга эканли-

Шунингдек, "Ўзбекистон тарихи хрестоматияси"нинг иккинчи жилдини тайёрлаш ишлари ҳақида ҳам қизиқарли ахборот берилди.

Таъкидлаш жоизки, тарихчиларнинг Яхё Фуломов номидаги Республика семинари ўтган йиллар давомида тажриба орттириб, такомиллашиб бормоқда. У очиқ илмий баҳс-мунозаралар минбарига айланди ҳамда тадқиқотлардан илмий ҳулосаларни тайёрлаб, аниқ таклифлар берадиган ҳақиқий маънодаги халқаро даражадаги илмий семинарга айланди.

МУХБИРИМИЗ

Тошкент вилояти Куйичирчиқ туманидаги 30-мактабнинг I тоифали бошланғич синф ўқитувчиси Саноат Бердикулова юртимиз келажаги бўлмиш баркамол авлодни вояга етказишда астойдил хизмат қилиб келмоқда. Саноат опанинг дарс услуб ўзгача, бошқаларникига ўхшамаган, ўзига хос дарс бўлганлиги боис болажонлар ҳурмат қилдилар. Унинг шогирдлари юқори синфларда ҳам, мактабни тугаллаганларидан сўнг ҳам ўзларининг чуқур илмлари, мустақил, теран фикрлари билан барчага ўрнатилган бўлмоқдалар.

Суратда: Г.Бердикулова галдаги дарс ўтаётган пайт.

УЛАРНИНГ ТАЖРИБАСИ БИЗГА
ЖУДА ҚЎЛ КЕЛАДИ

— Ҳар бир янгилликда, авваламбор ҳолислик, аниқлик ва лўндалик, ҳаёт нафаси ифода этилиши шарт, — деди халқаро журналист Фулом Мирзо Ўзбекистон Давлат жаҳон тиллари университетининг халқаро журналистика факультети талабалари билан ўтказган ижодий учрашувида.

Фулом Мирзо талабаларга ўз тажрибаси, касб этикаси ва журналистга қўйиладиган халқаро меъёрий талаблар хусусида сўзлаб берди.

Талабаларнинг қатор саволларига жавоб берар экан, у ЎзА

мухбири сифатида агентлик материалларини бирваракайига ўнлаб газеталарда берилишига ўз эътирозини билдирди: "Ҳар бир газетанинг йўли бўлиши керак", деди у.

Халқаро журналист сифатида кўплаб хорижий мамлакатларда бўлиб, тажриба орттирган бундай мутахассисларнинг бўлажак халқаро журналистлар билан яқиндан мулоқоти уларнинг ўз фикр доираларини кенгайтиришларида ва албатта, келгусидаги амалий фаолиятларида қўл келиши, шубҳасиз.

Шаҳодат МИРЗААЛИЕВА,
талаба

ТАНЛОВ
ЯКУНЛАНДИ

"Қарияларни қадрлаш йили" давлат дастурида белгиланган вазифаларнинг ижросини таъминлаш, Халқ таълими вазирлигининг Ҳайъат Мажлиси 2002 йил 30 январдаги "Қарияларни қадрлаш йили" давлат дастурини бажаришга қаратилган тадбирлар тўғрисида"ги 1/3-сонли қарорини бажариш мақсадида умумий ўрта таълим мактаблари, академик лицейлар ва касб-хунар коллежлари ўқувчилари орасида "Аждодлар мероси" танловини мунтазам ўтказиш вазифаси қўйилган эди. Танловнинг асосий мақсади ўқувчи ёшларни инсонпарварлик, миллий қадриятлар ва эзгу анъаналарга содиқлик, болалар ва ёшларни ота-оналар ҳамда кексаларни иззат-ҳурмат қилиш, қадрлаш ва улар тўғрисида ғамхўрлик қилиш руҳида тарбиялашдан иборатдир.

Танловнинг биринчи босқичи таълим муассасаларида жорий йилнинг сентябрь, октябрь ва учинчи босқичлари туман (шаҳар) ва вилоят миқёсида октябрь, тўртинчи босқич республика даражасида ноябрь ойида ўтказилиши белгиланган эди.

Яқинда Республика Таълим Марказида танловнинг якуний босқичи бўлиб ўтди. Танлов 5 йўналишда бўлиб ўтди.

Танловнинг биринчи кунги ўқувчилар 3 та шарт, яъни, "Жамоалар қанишув" (шаҳар, туман, қишлоқ, маҳалла, мактабга танлов мавзуси бўйича таъриф бериш), "Жамоалар ўзлари томонидан тайёрланган бадий-ижодий кўргазмани ҳимоя қилиш", ҳайъат аъзолари томонидан тайёрланган "Буюк сиймолар" ҳаёти ва ижодида доир саволларга жавоб бердилар.

Танловнинг иккинчи кунги "Ота-оналар ҳамда кексаларни иззат-ҳурмат қилиш, қадрлаш ва улар тўғрисида ғамхўрлик қилиш" мавзусида саҳна кўриниши, "Жамоа сардорлари беллашуви" (эркин мавзу бўйича) ўтказилди.

Ғолиблар "Қамолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати, маънавият ва маърифат марказлари ҳамда ҳомий ташкилотлар томонидан тақдирландилар.

Бу ҳақда газетамизнинг келгуси сониди батафсил маълумот берамиз.

А.МУХТОРОВ

ХОТИРА

ҳақида тўхталиб, шоирнинг "Юрак" номли шеърини ўқиди.

Шеърхонлик кечасида Ўзбекистон халқ шоирлари — Жуманиёз Жабборов, Омон Матжон, Нормурод Назруллаев ва шоирнинг қариндошлари қатнашдилар. Кечада ёш ижодкорлар ҳам иштирок этишиб, шоирга аталган қасидалари билан йиғилганлар кўнглида илиқлик уйғотишди.

Ўткиржон ДЕҲҚОНОВ

6-sinfda O'zbekiston xalq shoiri, O'zbekiston Qahramoni Erkin Vohidovning "Nido" dostonini o'rganishga ikki soat vaqt ajratilgan. O'quvchilar bu dostonlardan parchalarni sevib yodlaydilar, doston mazmunini qiynalmay bayon etib bera oladilar. Bizning vazifamiz esa dostonlardan saboq chiqarish, urush va uning oqibatlaridan yaralangan millionlab kishilarning fojiasi takrorlanmasligi uchun, tinchlikni asrash uchun kurashish tuyg'usini o'quvchida shakllantirishdir.

Birinchi soatda doston matni bilan tanishtirilgach, ikkinchi soatda bahs-munozara o'tkazish kutilgan natijani beradi. Darsda o'quvchilarni guruhlariga bo'lish, guruh a'zolari hamkorlikda xulosalar chiqara bilishi erkin fikrlash uchun imkoniyat yaratib beradi.

Darsga shior tanlash — hozirgi kun talabi. O'quvchi bir soat davomida shu shiorga rioya qilib fikrlaydi.

Ushbu darsga biz shoir Abdulla Oripovning she'ridan quyidagi misralarni tanlab oldik:

Men esa, Istiqlof, yaloving tutib,
Metin saflaringda sobit keturman.

O'tgan shahidlarning nomin yod etib,
Yurtboshim yonida bedor o'turman.

1-guruhni "G'azalxon yoshligim" deb nomladik. Bu guruh isbotlaydigan haqiqat:

"Toshga ham shirin g'azal baxsh aylagay otash va jon, Shavq o'ti yonsa agar, Shoir—g'azalxon qonida".

Demak, 1-guruh a'zolari bahrur bayt orqali g'azal toshga ham jon bag'ishlashini yodlagan baytlari bilan isbotlaydilar. 6-sinf o'quvchilariga bayt tanlashda yordam berish zarur.

Bahrur bayt quyidagicha bo'ladi.

1-o'quvchi: Tarixingdir ming asrlar, Ichra pinhon, o'zbekim, Senga tengdosh Pomiru, Qosoch Tiyonshon, o'zbekim.

2-o'quvchi: Mamlakatga mamlakat, Millatga millat bo'lsa qasd, Qilg'uchi so'ng oqibat Armon o'zing, afg'on o'zing.

3-o'quvchi: Gul bo'lib, gulgul yonib, Gulshan aro Gulchehralar. Gul uzib o'ynar, qo'yib, Gulga bino Gulchehralar.

4-o'quvchi: Rost, qalam timsoli she'r, Timsoli tig', timsoli haq, Boshini ming kesdilar, Bosh egmadi aslo qalam.

5-o'quvchi: Menda na borliq xayoli, Menda na yo'qlikka g'am,

Manglayimga chunki she'rdan, O'zga zar bitgan emas.

6-o'quvchi: Sangi dilning hasratida, Qancha dillar dard chekib, Ko'zlarining g'urbatida, Qonga ko'z giryon emish.

Bahrur bayt tugagach, guruh sardori shunday xulosaga keladi:

Haqiqatan shoir g'azallarida she'r ulug'lanadi, shoir manglayiga she'rdan o'zga zar bitmaganidan quvonadi, u she'r dardi bilan yonadi, fikrlarini go'zal aruz vaznida haroratli misralarda bitadi.

O'qituvchi ham fikrni davom ettirib, ushbu to'rtlikni keltiradi:

Yoniq jonim aro jonlar, Qilur faryodu afg'onlar. Bu ko'ksim ichra isyonlar, Bitilmish ibtido menga...

2-guruh "Zukkolar" deb nomlanadi. Ularga lahzalik savol-javob va test topshiriqlari beriladi.

9. Ilk she'riy to'plami — "Tong nafasi", 1961 yilda chop etildi.

10. Nashr qilingan kitoblari — "Qo'shiqlarim sizga", "Yurak va aql", "Mening yulduzim", "Nido", "Lirika", "Yoshlik devoni", "Charog'bon", "Sharqiy qirg'oq", "Dostonlar", "Muhabbat", "O'ozirgi yoshlar", "Tirik sayyoralar", "Iztirob".

11. Sizning darslingizda nomi berilmay qolingan kitoblari — "M u h a b b a t n o m a", "Sadoqatnoma", "Yaxshidur achchiq haqiqat", "Ruhlar isyoni", "Donishqishloq latifalari", "Qumursqalar jangi" va "Saylanma".

12. Tarjimalari — Yesenin, Ukrainka, Svetlov she'rlari va nemis shoiri Volfgang Gyotening "Faust" fojiasi.

13. Sahnalashtirilgan asari — "Oltin devor" komediyasi.

14. E.Vohidovning adabiyot-

o'sha tun", "Ona bag'rida yotgan Mas'um go'dak singari", "Avtomatlar bosh uzra Ko'tarildi tug'simon", "Xayolning tumanli pardasi" kabi o'xshatishlardan shoir mohirlik bilan foydalangan.

3-o'quvchi: Shoir "Otang bolasi bo'lma, Odam bolasi bo'" kabi maqoldan o'z o'rnida foydalangan.

4-o'quvchi: Bir o'rinda esa **"Go'daklarning tilagi ijobat bo'ladi"** hikmatli so'zini she'riy satrlarga singdirib yuborgan:

Buvim aytgan, men tilak qilsam, Tilagim bo'larmish doim ijobat.

5-o'quvchi: Onaning allasi aychanli, mungli bo'lsa-da, dilga orom bera oluvchi qo'shiqdir:

— **Nega yig'layapsan, Yolg'izim, qo'zim?**

Tun uzoq, uxlay qol, Ko'zlaringni yum.

Orom ol, men senga Allalar aytay.

Bir soatlik dars

2-o'quvchi: "Rustamning akasi urushdan qaytdi, qo'ltiqtayog'i bor, Bir oyog'i yo'q" misralarini o'qiganimda ko'z oldimga hali uylanmagan yosh yigitchaning jang payti tizzasidan ajragani, urush tufayli oyoqsiz qaytib kelgani urushga nafratimni oshirdi.

3-o'quvchi: "Darsga kelmay qoldi tunov kun Tal"at, Muallim urushsa turaverdi jim. Dadasidan kelgan ekan qora xat. Hammamiz yig'ladik, hatto muallim".

4-o'quvchi: Urush va dadasini sog'ingani tufayli bolaning onasiga bergan savollari menga ta'sir qildi. Urush bo'lmaganda bolakay o'ynab-kulib bu savollarni berib ayasini qiynamagan bo'lardi:

Ayting, dadam meni yaxshi ko'radimi?

Kelganida toycha olib beradimi?

Ko'chalarda toychog'imni yetaklatib,

Qo'llarimdan ushlab olib yuradimi?

5-o'quvchi: Urush tugab, yigirma yil o'tsa-da, jarohatlar hali bitmagan:

Bag'rim o'yib,

Bu kun menga bermoqda azob

Sizning ko'ksingizni teshgan qora o'q.

Silqib oqayotir Ko'kragimdan qon.

Qalbim o'rtanmoqda, so'ngsiz armonim...

O'qituvchi: Nima uchun shoir "Erni tepma, Asta bos qadam" deb murojaat qilayapti?

1-o'quvchi: Shoirning o'zi javob beradi: "Biz turgan yer, Biz kezgan olam, Ulkan fidoyilar mozori".

2-o'quvchi: Muqaddas zaminimiz Yer bizni boqadi, ulg'aytiradi.

3-o'quvchi: Bu yerda millionlab avlod-ajdodlarimiz xoki bor.

4-o'quvchi: Qo'ltiqtayog'larning zahmidan ingrayotgan Ona-erni asrashimiz kerak.

5-o'quvchi: Atom zontlarining vahmidan yuragi pora tuproqqa sodiq qolmog'imiz, bu hol takrorlanmasligi uchun kurashmog'imiz darkor.

O'qituvchi: Demak, bu dostonlardan chiqargan xulosamiz?

O'quvchilar: Urush, noming o'chsin jahonda.

Dars so'ngida o'quvchilar baholanadi.

Mahmuda VALIYEVA,
Toshkent shahar Yunusobod tumanidagi 274-maktab muallimasi

"HAMMAMIZ YIG'LADIK, HATTO MUALLIM"

Bu guruhning shiori — **"Bilim yodlash bilan emas, fikrlash bilan orttirilgandagina haqiqiy bilimdir"**. Bu shiorga amal qilib ular test savollarini fikrlab topib, to'g'ri javobni shunchaki aytmay, izohlab beradilar. Test savollarini o'quvchilarning o'zi matndan tuzgani ma'qul. Ular isbotlaydigan haqiqat — **"Oz bo'lsa ham bilmoq uchun ko'p o'qimoq kerak."**

Savol-javob quyidagicha bo'lishi mumkin:

1. E.Vohidov tavallud topgan yil — 1936 yil 28 dekabr.

2. Otasi — Cho'yanboy Vohidov, tarix muallimi.

3. Onasi — Roziyaxon, jug'rofiya o'qituvchisi.

4. Qayg'uli kunlari — 9 yoshida otasidan, 10 yoshida onasidan ayrildi.

5. U tarbiyalangan xonadon — tog'alari Saxiboyevlar xonadoni.

6. Qayerlarda o'qidi — Toshkentdagi 22-maktabda, O'zbekiston Milliy universitetida.

7. Bolalik yillarining yorqin esdaliklari — Fayratiy tashkil etgan to'garak mashg'ulotlari, uyidagi adabiy suhbatlar.

8. Ilk she'ri bosilgan jurnal — "Mushtum".

dagi eng katta xizmati — aruz janrini qayta tiklagan.

15. Unvonlari, mukofotlari — O'zbekiston xalq shoiri, O'zbekiston Qahramoni, Hamid Olimjon va Hamza nomidagi davlat mukofotlari, "Buyuk xizmatlari uchun" ordeni sohibi.

Testdan namuna
Razvedkachilar **"Qor ezg'ilab yog'ardi, Yomg'ir bilan aralash"** kunda yo'lga chiqishdi. Bu qaysi fasl edi?

A.Qahrator qish. V. Kech kuz. S.Erta bahor. D. Qaysi fasl ekanligi dostonida keltirilmagan. Ye. To'g'ri javob yo'q.

Asarni sinchiklab o'qigan o'quvchi "Kech kuz edi, tund kecha" misralarini eslab, to'g'ri javobni topishi mumkin.

3-guruh "Yosh tilchilar" deb nomlanadi va ular dostonidagi o'xshatish, sifatlash, xalq og'zaki ijodidan namunalarini topadilar. Ularning shiori **"She'riy san'atlar — asarning joni"**.

1-o'quvchi: Men dostonni o'qish jarayonida "qora o'q", "og'ir qadamlar", "otashin falak", "tund kecha", "quyuq zulmat" kabi sifatlashlarni topdim.

2-o'quvchi: Dostonida "Quzg'unning qanotiday Qaro edi

</

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг Олий Мажлисининг IX сессиясида қилган "Ўзбекистонда демократик ўзгаришларни чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг асосий йўналишлари" маърузасида, бир томондан, жамият тараққиётининг ўн бир йили мобайнида биз енгиб ўтган қийинчиликлар қисқача ёритиб ўтилган, бошқа томондан, демократик ислохотларни давом эттириш ва янада чуқурлаштиришга доир мақсадли вазифаларнинг аниқ, қатъий асосланган, шунингдек, Ўзбекистон ижтимоий тараққиётининг янги сифат босқичида фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг стратегик дастури баён этилган.

Жаҳон цивилизацияси тарихи шундан далолат берадики, янги давлат қурилиши, боз устига, янги жамиятни шакллантириш ҳеч қачон ва ҳеч қаерда осон кетмаган. Дарҳақиқат, Президент И.Каримов таъкидлаганидек, "... ҳеч шубҳа йўқки, мана шу улуг сана билан бугунги кунимиз ўртасидаги масофа қанчалик узайса, босиб ўтган йўлимизни холисона ва атрофлича таҳлил қилиш, тегишли ҳулоса ва сабоқлар чиқаришнинг аҳамияти тобора кучайиб боради". Олий Мажлис IX сессиясида белгилаб олинган аниқ стратегик вазифалар Олий Мажлисининг 1999 йилдаги биринчи қақриқ XIV сессияси ва Олий Мажлисининг 2002 йилдаги I сессиясининг ижтимоий тараққиётни либераллаштиришга доир қарорлар изчиллигига ҳалал етказмаган ҳолда, жамият тараққиётининг сиёсий, иқтисодий ва маънавий соҳаларида кўзга ташланган янги меъёрлар, янги вазиятлар ва янги муаммоларни ҳам қамраб олади.

Янги аниқ стратегик вазифаларни амалда татбиқ этиш жамоатчиликдан фақат мунозара ва муҳокамаларда иштирок этишни талаб қилиб қолмайди. Муҳими, сўздан амалий ишга ўтиш, яъни қабул қилинган қарорларни амалга оширишдир.

Маълумки, мамлакатда янги фуқаролик жамиятини шакллантиришнинг асосий шарти "Кучли давлатдан — кучли жамият сари" принципини амалга ошириш билан боғлиқ. Бу эса ҳар биримизнинг ва ҳаммамизнинг биргаликда аниқ ишларда бевосита иштирок этиш заруратини англатади. Бизнинг мамлакатимиз — бу бизнинг умумий уйимиз. Унинг барқарорлиги, фаровонлигининг ошиб бориши ва гуллаб-яшнаши бизнинг фаоллигимизга боғлиқ. Шунинг учун ҳам бизнинг орамизда жамият ва давлат қурилишининг амалий янгиланиш жараёнини четдан туриб кузатувчилар ва лоқайдлар бўлмаслиги керак.

Дастурда кўзда тутилган турли тадбирларни амалга оширишда аҳоли орасида учрайдиган манфаатпарастлик ва сиёсатдан ўзини четга олиш кайфиятларини бартараф этишга қаратилган янги шакл ва методдаги иш услубларидан, замонавий инновацион технологиялар ва воситалардан фойдаланиш лозим.

Бу дастур тадбирларни мавзумий ишга айлантирмас-

ликни, унга номигагина ёндашмасликни, баҳс-мунозаралардан, ошкора, юзма-юз мулоқотлардан қочмаслик талабини қўяди. Бу борада, албатта, асосий масъулият раҳбарлар зиммасига тушади.

Раҳбар ўзининг жамиятдаги позицияси ва ўрнини билган ҳолда, жамоадаги ижтимоий муҳит об-ҳавосини белгилайди. Халқ таълими ташкилотлари ва аввало, педагог кадрларни қайта тайёрлаш ҳамда малакасини ошириш институтлари олдида турган масъул вазифа — бу маъруза мазмунини теран ўрганишни ташкил этиш билан боғлиқ. Улар жойларда бу борадаги тадбирларнинг намунали режаларини шундай белгилашлари лозимки, Президент И.Каримовнинг

Мамлакатда хавфсизлик ва барқарорликни, ҳудудий яхлитликни, чегараларнинг дахлсизлигини, фуқароларимиз тинчлиги ва хотиржамлигини таъминлаш — бутун халқнинг муқаддас бурчи.

Миллий истиқлол ғояси — жамият маънавияти шаклланишининг асоси.

Мазкур мавзуларни баён этишда асосий эътиборни қуйидаги масалаларга қаратиш зарур:

Ўзбекистон мустақил тараққиётининг асосий натижалари.

Мустақилликка эришишнинг машаққатли йўли.

Жамиятда фуқаронинг ўз мамлакати хавфсизлигини ҳимоя қилишда шахсий жавобгарлигини шакллантириш вазифалари.

миллатлараро, диний эътиқодлараро ва фуқаролараро ҳамжиҳатлик — мамлакат ижтимоий-сиёсий ҳаётининг бундан кейинги тараққиётининг шартларидир.

Мазкур мавзуларни баён этишда асосий эътиборни қуйидаги масалаларга қаратиш зарур:

Мустақил ҳуқуқий, демократик давлат қуриш ва янги фуқаролик жамиятини шакллантиришнинг ўтиш давридаги ўзига хос хусусиятлари.

Сиёсий партия ва ҳаракатлар фаолиятини кучайтириш шартлари.

Иккипалатали парламентга ўтиш — Ўзбекистонда миллий давлатчилик тараққиётининг янги босқичи.

Миллатлараро, диний эъти-

қодлараро ва фуқаролараро ҳамжиҳатликни мустақамлаш орқали жамият ҳаётини демократлаштириш.

3-мавзу

Комил, маънавий етук шахсни тарбиялашнинг принциплари ва шартлари

Билим ва маънавият — комил инсонни шакллантириш мезонлари.

Ватанга муҳаббат ва ўз халқига садоқат — шахс маънавиятини юксалтиришнинг муҳим белгилари.

Шахснинг маънавий оламини бойитиш — жамият тараққиётининг муҳим омили.

Терроризм ва экстремизмга қарши мафкуравий иммунитетни шакллантириш.

Мазкур мавзуларни баён этишда асосий эътиборни қуйидаги масалаларга қаратиш зарур:

Ўзлуksиз таълим тизимининг миллий модели ва мамлакатдаги ёш авлод тарбияси.

Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги қонуни ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури — халқ таълими ислохотининг илмий асосланган йўналиши асоси.

Халқ маънавий қадриятларининг тикланиши ва миллий ўзликни англаш, мамлакатда демократик институтларни шакллантириш — тараққий этган фуқаролик жамиятини барпо этишнинг етакчи омили.

Буюк давлатчилик шовинизм ва таҳликали миллатчиликка, порахўрлик ва жиноятчиликка, маҳаллалийчилик ва таниш-билишчиликка қарши кураш барқарорлик ва тараққиёт кафолатларидир.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг иккинчи қақриқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тўққизинчи сессиясида қилган маърузасида баён этилган асосий вазифа ва йўл-йўриқларни машғулотларда кенг ёритиш бўйича

МЕТОДИК ТАВСИЯЛАР

маърузасидаги йўл-йўриқлар ҳар бир педагогнинг эътиқоди-га айланин.

Таклиф этилаётган тематик план, режа ва методик тавсиялар Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2002 йил 30 сентябрдаги фармойишига мувофиқ ишлаб чиқилган, Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг иккинчи қақриқ Олий Мажлисининг тўққизинчи сессиясидаги маърузасида баён этилган асосий вазифалар ва йўл-йўриқларни кенг қўламда ёритиш бўйича Ташкилий-маърифий тадбирлар дастури асосида тузилди.

1-мавзу

Мустақиллик, миллий ғоя ва хавфсизликни таъминлаш масалалари
Ўзбекистон: 11 йил мустақил тараққиёт йўлида.

Ютуқлар ва муаммолар.

Мустақиллигимизнинг бундан кейинги ҳимояси ва мустақамланиши зарурати.

Миллий истиқлол ғояси асосида Ўзбекистон халқининг маънавий бирлигини таъминлаш.

Ўзбекистон Қуролли Кучлари қурилишининг янги модели.

2-мавзу

Миллий истиқлол ғояси — Ўзбекистон халқининг демократик давлат ва юксак тараққий этган фуқаролик жамияти қуриш йўлида бирлигига ва ҳамжиҳатлигига эришишнинг зарурий шарти
Ўзбекистонда мустақил, ҳуқуқий, демократик давлат қуриш ва янги фуқаролик жамияти шаклланиши жараёни.

"Кучли давлатдан — кучли жамият сари" принципнинг амалга ошиши.

Мамлакат ҳаётида нодавлат ва жамоат ташкилотлари роли ва аҳамиятини кучайтириш.

Сиёсий партия ва ҳаракатлар фаолиятини кучайтириш, Олий Мажлис тизими таркибида иккипалаталикка ўтиш,

ТЕМАТИК ПЛАН

№	Мавзулар	Маърузалар	Семинарлар	Жами
1.	Мустақиллик, миллий ғоя ва хавфсизликни таъминлаш масалалари	2		2
2.	Миллий истиқлол ғояси — Ўзбекистон халқининг демократик давлат ва юксак тараққий этган фуқаролик жамияти қуриш йўлида бирлигига ва ҳамжиҳатлигига эришишнинг зарурий шарти		2	2
3.	Маънавият, ахлоқ, маърифат—жамият тараққиётининг асослари		2	2
	Жами:	2	4	6

АДАБИЁТЛАР:

- Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Т., "Ўзбекистон", 1992 й.
- Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни. Референдум якунлари ҳамда давлат ҳокимияти ташкил этилишининг асосий принциплари тўғрисида. "Халқ сўзи", 2002 й. 12 апрель.
- Ислом Каримов. "Истиқлол йўли. Муаммолар ва режалар". 1992 й. 1-жилд.
- Ислом Каримов. "Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли". 1992 й. 1-жилд.
- Ислом Каримов "Буюк мақсад йўлидан оғишмайлик". 1993 й. 1-жилд.
- Ислом Каримов. "Йўлимиз мустақил давлатчилик ва тараққиёт йўли". 1994 й. 2-жилд.
- Ислом Каримов. "Ўзбекистон XXI асрга интилоқда". 1999 й. 7-жилд.
- Ислом Каримов. "Ўзбекистонда демократик ўзгаришларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамияти асосларини шакллантиришнинг асосий йўналишлари". Иккинчи қақриқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тўққизинчи сессиясидаги маъруза. "Адолат" 2002 й. 30 август.
- Ислом Каримов. "Ўзбекистон XX аср бўсағасида: хавфсизликка таҳдид, барқарорлик шартлари ва тараққиёт кафолатлари". 1997 й. 6-жилд.
- Ислом Каримов. "Жамиятимиз мафкураси халқни халқ, миллатни миллат қилишга хизмат этсин". 1998 й. 7-жилд.
- Ислом Каримов. "Ўз келажагимизни ўз қўлимиз билан қурмоқдамиз". 1999 й. 7-жилд.
- Ислом Каримов. "Озод ва обод ватан, эркин ва фаровон ҳаёт — пировард мақсадимиз". 2000 й. 8-жилд.
- О программе организационно-просветительских мероприятий по широкому освещению основных задач и положений, изложенных в докладе Президента Республики Узбекистан И.А.Каримова на девятой сессии Олий Мажлиса второго созыва. Распоряжение Президента Республики Узбекистан 30 сентября, 2002 года, №Р-1636.
- Ислом Каримов. "Демократик ўзгаришлар — жамиятимиз янгиланишининг асоси". 1996 й. 5-жилд.
- Ислом Каримов. "Қонунимиз халқ манфаатларига хизмат қилсин". 1996 й. 5-жилд.
- "Миллий истиқлол ғояси: асосий тушунча ва тамойиллар". Т., "Ўзбекистон" нашриёти, 2000 йил.
- "Баркамол авлод — жамият тараққиётининг пойдевори" Т., "Шарқ" нашриёти. 1997 йил.
- "Баркамол авлод орзуси" Т., "Шарқ" нашриёт-матбаа концерни, 1999 йил.
- Одил Раҳматов. "Огоҳлик — муқаддас бурч". Т., "Мовароуннахр", 2000 йил.

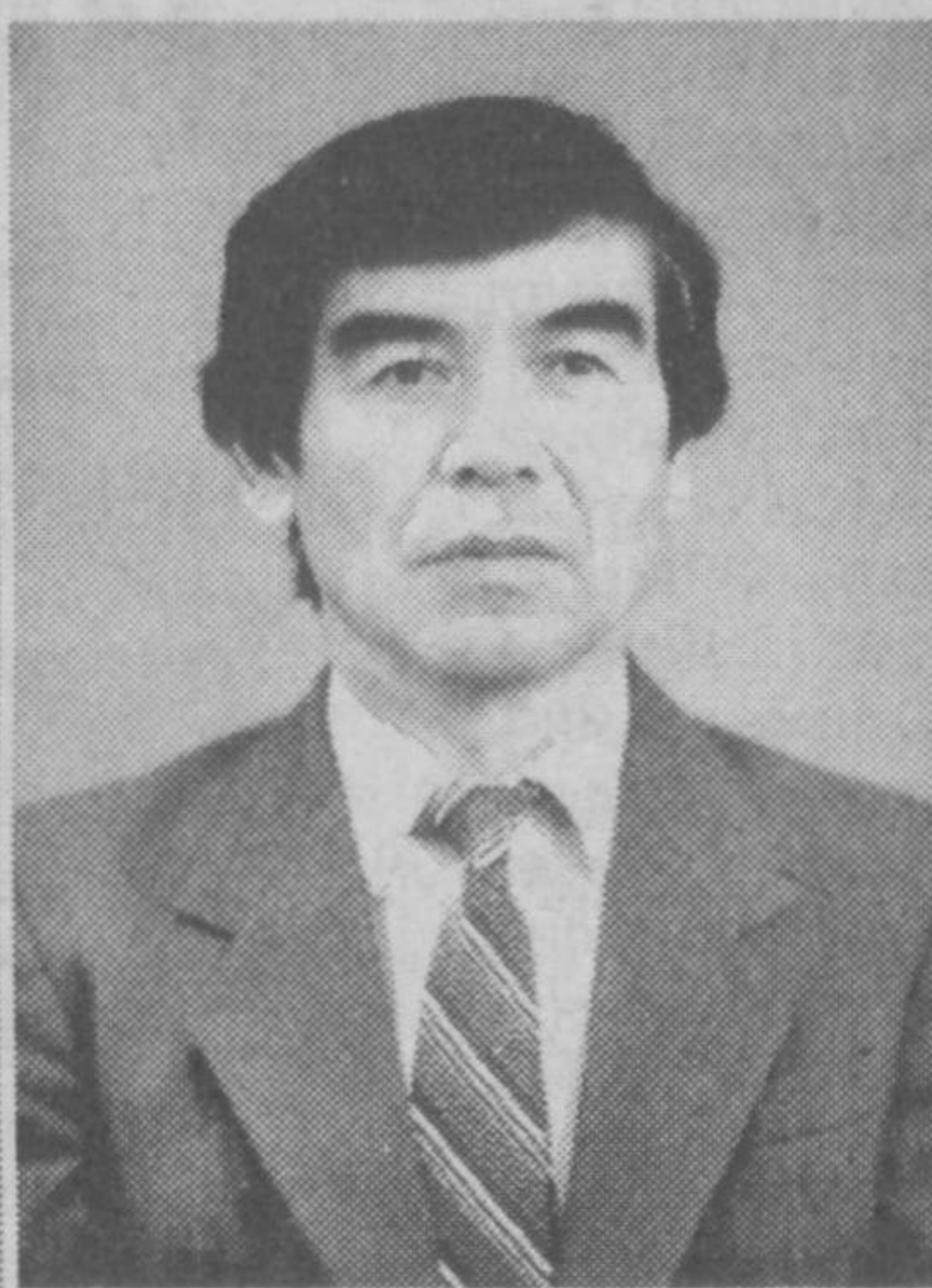
Тузувчилар: С.ЗИЯЕВ,

фалсафа фанлари номзоди, халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш Марказий институти профессори, Н.РЕМЕЕВ,

педагогика фанлари номзоди, институт доценти

Бугунги меҳмонимиз — Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Олимжон Салимов. Эл ардоқлаган режиссёр 1947 йилда Косонсой туманида таваллуд топган, “Темир хотин”, “Тошкентга саёҳат”, “От кишнаган оқшомда”, “Уфқ”, “Уچار табиб”, “Боз масхарабоз” каби яратган 60 га яқин спектакллари билан халқ орасида танилган. Санъаткор бугунги кунда Йўлдош Охунбобоев номидаги Республика ёш томошабинлар театрининг бадий раҳбари сифатида фаолият кўрсатмоқда.

Mehmonxona

лиятимни бошладим. 1983 йилдан то 1987 йилга қадар Фарғона театрида бош режиссёр бўлиб ишлагач, оилам билан Тошкентга келдик. Афсуски, пойтахтдан менга иш топилмади ва яна Фарғонага қайтишга мажбур бўлдим. Ачинарлиси, оилам Тошкентдаю, ўзим Фарғонада эдим. Қатнаб ишлашнинг машаққатлари ханузгача ёдимда. Шундан сўнг мени ёш томошабинлар театрига таклиф қилишди. Мана 9 йилга яқиндирки, фаолиятимни давом эттираяпман.

сатрлари халқимиз орасида маълум ва машҳур. Олимжон ака, халқ гами билан яшаётган, халқ гами билан ижод қилаётган санъаткор сифатида бугунги кунда сизни нималар ташвишга солади?

— Истиқлол шарофати билан барча соҳада, шунингдек, сахна соҳасида ҳам кўпгина имкониятлар пайдо бўлди. Театримизни ривожлантириш учун эса барча нарсаси етарли. Бироқ, бизнинг бу борадаги саъй-ҳаракатларимиз кўнгилдагидек эмас. Қайсидир маънода, биз ҳали замондан анча орқадамиз. Биз ҳамон 25-30 йил олдинги театр ўлчови, қолипи билан ижод қилаётирмиз. Негадир, театрнинг янги бир шакллари, янги бир йўналишларини топишга, томошабин билан мулоқотнинг ўзга усуллари яратишга ва шунингдек, театр тилини ўзгартиришга ҳалигача муваффақ бўлаётганимиз йўқ. Бу борадаги баъзи бир уришларимиз ҳам қониқарли даражада эмас. Бундай мақсадлар, бундай лойиҳалар барчамизнинг кўнгилмизда бўлиши мумкин. Бироқ уларни амалга оширишга келганда ҳеч биримизда интилувчанлик етишмайди.

Эътибор берадиган бўлсак, бугун дунё театри анча одимлаб кетди, ифода воситалари ўзгарди. Актёрларнинг ижро маҳоратлари, уларга қўйиладиган талаблар бошқачароқ бўлди. Биз ҳам

совринларни қўлга киритди. Шунда кўпчилик менинг омадли эканлигимни эътироф этишганди. Шундан сўнг, “Тошкентга саёҳат” номли спектаклим яна халқро бош совринга сазовор бўлди. Хориж матбуотида шов-шувли хабарлар тарқалди. Ушанда ҳам яна омадимдан гапиришди. Бироқ тўғриси айтсам, мен омадга у қадар ишонмайман. Омадли кишининг чиптасига ютуқ чиқиши мумкин. Менинг ижодимдаги муваффақиятлар, ютуқлар эса шунчаки чиптага чиқмади. Бунинг замирида қанчадан-қанча меҳнат, қанчадан-қанча интилиш, қанчадан-қанча машаққат ва қанчадан-қанча изтироблар ётади. Мен Муваффақиятга кўпроқ мана шу нарсалар эвазига эришилди. Нисбатан ҳаётдаги шiori: “Бугунги ишим, кечагисидан доимо яхшироқ бўлиши керак”.

— Бола қалби — гўё нафис чинни коса. Унга йўл топа олиш учун кишидан кўп нарсаси талаб қилинади. Сиз ҳам ёш томошабинлар учун спектакллар яратасиз. Айтингчи, бу сизга ҳеч қандай қийинчиликлар туғдирмайдими?

— Тўғриси айтсам, кўпчилик “Сиз болалар режиссёри эмассиз, яратган спектаклларингиз кўпроқ катта ёшдагиларга мос” дейишади. Бироқ мен бу фикрга қўшилмайман. Тўғри, четдан қараганда спектаклларимиз болалар учун мураккабдек кўринади. Фикримча, мураккаб спектаклларни болалар ҳам кўриши керак. Агар биз бу спектакл болалар учун мураккаб десак, улардан қайсидир маънода фикрлашни, идрок қилишни ўғирлаб қўйган бўламиз. Майли, бироқ қийинчилик туғилса-да, бироқ мураккаб бўлса-да, болалар томошаларимизни кўришсин. Майли, уларда турли саволлар туғилсин, ўйга толсинлар. Бунинг яхши томонлари жуда кўп. Тўғри, болалар учун спектакл яратиш қийин. Чунки бола руҳияти, бола фантазияси катталарникидан фарқ қилади. Аммо айтинчи, фантазия орқали ҳам фалсафани ифодалаш мумкинми ёхуд катталар идрокига мос нарсаларни болаларга хос услуб билан уларнинг онгига сингдириш мумкинми? Албатта мумкин. Бунинг учун аввало болаларни ишонтира олиш керак.

— Бугун инсон ўзгарди. Унинг дунёқараши, тафаккури ўзгарди. Бу театрға қай даражада таъсир қилади? Умуман, театр ва ёшлар хусусида фикрлашсак.

— Бугунги кун ёшларида театрға бўлган эҳтиёж нисбатан кам. Инсонда қалб мавжуд. Унинг ҳам эҳтиёжи бор ахир. Бу эҳтиёжни қисман театр орқали қондириш мумкин. Назаримда, биз катталар болаларга кам эътибор бераётирмиз. Уларнинг маънавий эҳтиёжини эътибордан четда қолдираяпмиз.

Ота-оналар фарзандларини бир йилда атиги икки-уч марта бўлса-да, театрға олиб келишга имкон топиша олмайди. Кўп кузатганимда болалар ўз ўқитувчилари билан мактаблардан томоша учун келишади. Лекин ҳеч бир ота-онанинг ўз фарзанди билан театрға келганини кўрмадим. Фақат янги йил муносабати билан катталар болаларни арча атрофига, қорбобони кўриш учун олиб боришади, холос. Театр эса гўё бола учун кераксиздек, эсдан чиқиб қолаверади. Менимча, бола қалбидаги маънавий бўшлиқларни ҳам доимо тўлдириб бориш лозим.

— “Маърифат” газетаси муштарийларига тилақларингиз.

— Уларга доимо соғлиқ-саломатлик, ишларига муваффақият тилайман. Ҳамиша яхши ниятлар, яхши истаклар ва яхши орзулар уларни тарқ этмасин.

Фаррух БЎТАЕВ
суҳбатлашди.

Олимжон САЛИМОВ:

“БУГУНГИ ИШИМ КЕЙИНГИСИДАН ДОИМО ЯХШИРОҚ БЎЛИШИ КЕРАК”

ки менинг ягона ниятим расм бўлиш эди. Мактабда ўқиб юрган кезларимданок кўп расм чизардим. Ёру дўстлар, мактабдошларим, қўйингки, бутун Косонсойда мени билган ва таниганлар, “Олимжон расм бўлади” деб ўйлашарди. Ўзимнинг ҳам истагим шу бўлганлиги боис, расм чизиш борасида мустақил тайёргарлик кўрдим.

Бир томондан қишлоқ шароити, иккинчи томондан расмчиликдан ҳеч қандай мактаб кўрмаганлигим деймизми, расм чизиш учун етарли кўрсатмалар, йўлланмалар олмаганлигим учунми, ҳар ҳолда Тошкентдаги театр ва расмчилик институтининг расмчилик факультетида кириш учун бўлган барча уришларим зое кетди. Институт маъмурияти аввал Бенъков номидаги расмчилик ўрта махсус ўқув юртини тугатишимни, сўнгра институтга ҳужжат топширишни маслаҳат беришди. Бироқ мазкур ўқув юртига фақат 8-синфни тугаллаган ўқувчилар қабул қилинар, мен эса мактабни якунлаган эдим. Фурурим, ориятим йўл бермадим, билмадим, мен билан Тошкентга келган ва ҳужжат топширишимнинг натижасини кутиб ўтирган отамни алдашга мажбур бўлдим. “Ҳаммаси яхши, сиз кетаверинг, мен албатта имтиҳонларни топшириб, уйга ёруғ юз билан бораман”, дея отамни уйга жўнатдим ва сўнгра институтининг актёрлик факультетида ҳужжат топширдим. Бироқ омад юз ўғирди. Ва нисбатан кейинги йилда расмчилик факультетида киришни ният қилдим. Аммо яна мени қабул қилмасликлари маълум бўлди ва институтининг актёрлик факультетида иккинчи уринишда киришга эришдим.

Ўқишни битиргач, 16 йил Кўкон театрида актёрлик қилдим. 1983 йилда режиссёрлик факультетининг сиртки бўлимини тугатдим ва режиссёр сифатидаги фао-

Айтмоқчиманки, мен сахна санъатида ёшлигимдан қизиқмасам-да, кейинчалик, яъни институтга киргач, меҳрим, қизиқишим ортиб борди. Ҳозир эса театрсиз бир кунимни ҳам тасаввур қила олмайман.

— Устозларингиз сифатида кимларни эътироф этасиз?

— Мактабдаги биринчи ўқитувчим Малоҳат опа эдилар. Афсуски, у кишининг фамилиялари ёдимда йўқ. 1-синфга борганимда мени ўз ўғлидай бағрига босиб, қўлимга илк қалам тутказган ва алифбони танитган шу киши бўладилар.

Театр соҳасида менга устозлик қилганлардан Христофор Кажевников, Радун Иосиф домаларимизнинг хизматлари бекиёс. У кишиларни отамдек ҳурмат қилар эдим. Минг афсуски, бу азиз инсонлар ҳозир ҳаётда йўқ. Хуллас, устозларимдан яна бир қанчасининг номини санаб ўтишим мумкин. Бироқ, менинг эъти асосий устозим, менга ҳаёт дарсидан сабоқ берган киши отам бўладилар.

— Оилангиз ҳақида ҳам икки оғиз...

— Икки фарзандим бор. Қизим — Гулбаҳор ЎзМУнинг журналистика факультетини тамомлаб, Вашингтонда таҳсилини давом эттирди. Сўнгра, Германияда ҳам таълим олиб, “Мастерс” дипломига сазовор бўлди. Ҳозир БМТнинг Ўзбекистондаги ваколатхонасида фаолият юритмоқда. Ўғлим — Улуғбек Тошкент Тўқимачилик ва енгил саноат институти танимлаган. Ҳозир Республика Божхона қўмитасининг инспектори.

Турмуш ўртоғим Оқилахон билан Кўконда танишганмиз. Мана неча йиллардан буён турмушимиз ширин кечмоқда.

— Ҳазрат Алишер Навоийнинг “Одами эрсанг, демангил одами, Оники йўқ халқ гамидин гами” деган шох

ўзбек сахна санъати савиясини жаҳон миқёсига кўтаришимиз лозим. Шу ўринда таъкидлаб ўтмоқчиманки, биз театримизнинг олдинги аъёнларини инкор қилмаймиз. Чунки, биз ўзбек миллатимиз, бизнинг ўз театримиз, театримизнинг ўз юзи бор. Биз фақат шуни мустаҳкамламоғимиз даркор. Дунёнинг қайси бир бурчагида спектаклимизни намойиш қилмайлик, барча бу “Ўзбек театри” эканлигини ангаласин. Албатта, театримизнинг чуқур илдизи билан фахрлансак арзийди. Бироқ, бу билан ўсишдан тўхтамаслигимиз ва доим янгилик сари интилишимиз зарур. Асосий вазифамиз — томошабин талабларидан келиб чиққан ҳолда спектакллар яратиш эмас, уларни орқамиздан эргаштира олиш.

Театр бу — томоша. Томошабин театрға ҳордиқ чиқаргани, томоша кўргани келади. Лекин шу ҳордиқни уларни ўйлантириб қўядиган фалсафий фикрлар, чуқур мушоҳадага ўндайдиган мазмун билан уйғунлаштирсак-чи? Истагим, томошабин спектаклдан сўнг ўзига саволлар берсин. “Нега шундай бўлди? Режиссёр мана бу ўрнини нега шундай ҳал қилди?” дея фикр юритсин. Спектаклнинг ҳаммаси тушунарли бўлиши, ҳаммасини томошабиннинг оғзига чайнаб солиш шарт эмас. Биз уларнинг мустақил фикрлаши учун, томошани таҳлил қилиш учун имконият қолдиришимиз керак. Шундагина истаган мақсадларимизга эришамиз.

— Ижодингиздаги муваффақиятлар эътироф этишга арзийди. Бунинг сиз фаолият кўрсатаётган театр мисолида ҳам, яратётган спектаклларингиз мисолида ҳам кўрса бўлади. Нима деб ўйлайсиз, ютуқларингизнинг асосий сабаби нимада экан?

— Яратган илк спектаклларим халқро фестивалларда бош

— Беғубор болалик дамлари инсонни ажойиб ҳиссиётлар оғушига чорлайди. Азиз кишинингиз сиймоси, ўсиб-ўлғайган гўшангиз кўз олдингизда гавдаланади. Олимжон ака, сиз учун ҳам болаликдаги хотираларингиз қадрли бўлса керак?

— Болалик — орзулар даври. Уни хотирлаш мароқли албатта. Инсон улғайгани сари, умри ўтгани сайин беғубор болалик, навқирон ёшлик қадрини янада чуқурроқ ҳис қила бошлайди. Олдидаги улкан режаларини, буюк мақсадларини амалга оширишда қайсидир маънода болалигига такрор-такрор мурожаат қилаверади. Менинг ҳам болалигим, ўша пайтлардаги ширин орзуларим, ҳаёлий фантазияларим бугунги ҳаётимда туртки бўлаёпти.

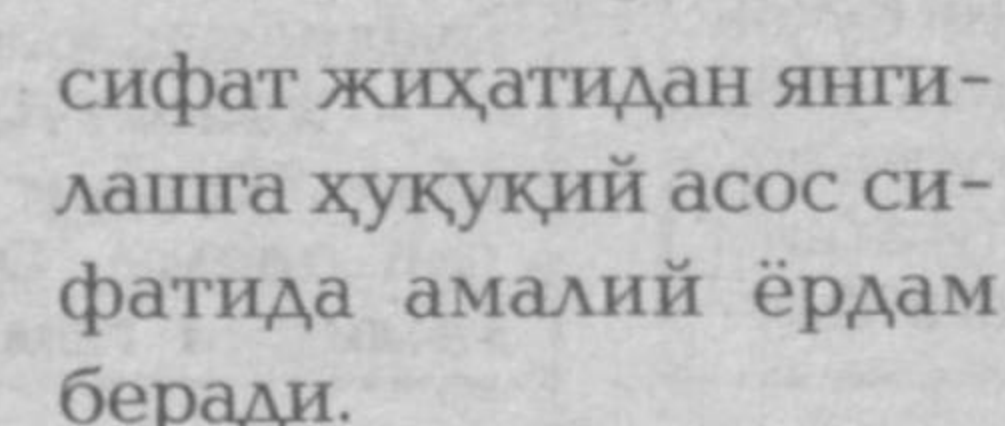
Оилада 11 фарзанд эдик. Отам жуда илмли одам, бошқачароқ айтганда, ўз даврининг билимдони эдилар. Ўзига тўқ буамнинг қулоқ қилинганлиги оиламизни маълум маънода машаққатлар чангалига улқотирди. “Қулоқнинг фарзанди” деган тамга отамнинг катта ишларда, юксак лавозимларда фаолият кўрсатишига тўққинлик қиларди. Шу боис, ягона таскинчимиз ҳам, тасаллимиз ҳам меҳнат эди.

Менинг ҳам ёшлигим, болалигим гўё уватлари, пахта чаноклари орасида ўтди, десам янглишмаган бўлардим.

Ўша пайтларда Косонсойда отамнинг мухлислари, шогирдлари кўп эди. У киши араб тилидан яхши хабардор бўлганликлари боис, шогирдларига ушбу тилдан сабоқ берадилар. Мен ҳам шогирдлари даврасида отамнинг сабоқларига қулоқ тутардим. Навоийдан, Чор Дарвешдан, Жомийдан, Машрабдан ўқилган мисралар сеҳрига маҳлиё бўлиб, қишининг узок тунларини бедор ўтказардим.

Эсимда, отам бир кун Навоийнинг “Шайх Санъон” ҳикоятини ўқиб берган эдилар. Мен эса отамдан “Нега Оллоҳ Таолога ибодат қилишга умрини бахшида қилган, унга ҳамду сано айтиш билан кун кечирган катта бир шайх сафар муносабати билан насроний динидаги аёлга ишқи тушиб қоладию, шу муҳаббат туфайли у ўз динидан воз кечиб, “Қуръон”ни ўтга ташлайди, чўчабоқарлик қилади, хуллас, шу аёл висоли умидида барча ишларни қилишга рози бўлади? У қандай бир шахс, қандай бир шайхки, Оллоҳга бўлган муҳаббатини оддий бир аёл ишқига алиштирса”, деганимда, отам “Ўғлим, шайхнинг насроний аёлга бўлган муҳаббати бу аёл кишига бўлган муҳаббат эмас, бу — Оллоҳга бўлган ишқ. Оллоҳ Таоло шайхга қарата “бир умр менинг номимга ибодат қилсанг, менга ўз садоқатингни намоён қилсанг, сенга умринг давомида бир марта ўз жамолимни кўрсатаман. Ушанда сен мени танисанг, қилган барча тоат-ибодатларинг қошимда мақбул бўлмай. Йўқса, менга қилган бир умрлик ҳамду саноларингнинг барчаси зое кетади”, деган экан. Шу боис, бу аёл тимсолида Оллоҳ Таолонинг акси жамоли ётади”, дея изох берган эдилар.

Ўша пайтларда бундай фалсафани айтиш унча-бунча талқин қилувчилар орасида кузатилавермасди. Айтмоқчиманки, биз фарзандларининг инсон сифатида шаклланишимизда, маъ-

**АЛПЛИК ЙИГИТЛИКНИ
СЕЗИШДАН БОШЛАНАДИ**

Илк алплик боланинг қулогига ва қулоғи орқали руҳига исми билан, ва айниқса, унинг шайнига айтилган “э мана, катта йигит бўлиб қолипти”, деган далда ва қувватловчи сўзлар билан кириб боради.

Ўғил болалар қиз болалардан огирроқ, бўйи баландроқ бўлиши билан фарқланиб туради. Қизлар асосан 18-20 ёшларда ўсиш жараёни шаклланиб бўлса, ўғил болаларда 25 ёшларга бориб тухтайди.

Айни шу ўтиш даврига келиб қиз болаларнинг бўй ўсиши кескин тезлашса, ўғил болаларда бу ҳолнинг аксини кузатамиз. Уларнинг бўй ўсиши ушбу мукамал жараёни босиб ўтгандан кейин яна бир бор тезлашиб кетади.

Ушбу жараёни бошидан кечириётган болалар кўп ҳаракат қилади, кутилмаган, тасодифий ишларни қилишга қизиқишади. Бу ҳол ўз ўрнида уларнинг қонларига адреналин моддасининг кўпроқ чиқишига шароит яратади. Адреналин ўз ўрнида модда алмашувини кучайтиради,

ойининг иккинчи-ярмидан ноябрь ойининг биринчи ярмигача.

Биргина овоз ўзгаришини оладиган бўлсак, ўсмирлар бу ўзгаришни жуда ноқулай қабул қилишади. Ўз овозларидан анча вақт уялиб юришади. Шунинг эътиборга олган ҳолда улар билан суҳбатда бунга алоҳида эътиборни қаратмаслик, айниқса уларнинг ўзларини қаттиқ бақиринларига, овозини зўриқтиришига йўл қўймаслик зарур. Бу ҳолатларини уйда ва синфлардаги тортишувларда кўздан қочирмаслик керак. Ўтиш даврининг йигитлар учун ўта ҳарактерли томони яна шундаки, бу ёшда болаларда шартли рефлекслар ниҳоятда тез муносабат билдирувчан бўлади. Демак, улар бирон нарсани, бирон ҳаракатни бир неча бор такрорлашса бунга ўзларида чуқур ва етарли кўникма ортиради. Қарабсизки, чекиш, қўл ёки бошқа аъзоларнинг ноҳўя ҳаракати, айни шу ёшда жуда тез шахсий кўникмага айланиб қолади. Маълумки, кўпчилик одамлар чекиш деганда тамаки ва тамакининг тутунларини ҳис қилади ва тушунади. Руҳшунослар бу салбий

ди. Болаларда бу даврда эшитиш қобилияти энг юқори чўққиди бўлади. Демак, улардан яшириб бирон нарса дейишдан олдин бу ҳақда жиддий ўйлаб кўрган маъқул.

Ўғил болалардаги энг катта ўзгариш бу, жисмоний жиҳатдан олганда жинсий ўзгариш саналади. Жинсий ўзгаришлар болаларга турли хилдаги ўзлари сезмаган даражада ноаниқ ҳис-ҳаяжонларга, турли хилдаги тушқунликларга тушишга ва бошқа нотаниш бўлган ҳаракат ва кечинмаларга олиб келади.

Болалар бу даврнинг бошланишида кучли овқатлар еб ётганларида, ҳаяжонга солувчи кино ва видеоматериаллар кўриб уйқуга кетганларида ишқий тушлар кўради ва ўзлари сезмаган ҳолда эҳтилом қилишади. Баъзилар бу ҳолатга илк бор дуч келганларида бирон касаллик белгиси деб қабул қилиб, касал бўлиб қолганликларидан қўрқиб ҳам юришади.

Маълумки, ушбу йўналишдаги суҳбатлар ота-она ва болалар ўртасида қандай олиб борилиши ҳақида кўпчилик катта-

**“ХАЛҚ
УНИВЕРСИТЕТИ” –
МАҲАЛЛА ҲАЁТИДА**

Маълумки, бундан бир йил муқаддам шахримизнинг М.У. Луғбек туманидаги, “Турон” маҳалла ахли Очик Жамият институтининг грантини қўлга киритган ва Сорос фондининг молиявий кўмагида маҳаллада “Хукук, саломатлик, соғлом турмуш тарзи” факультетларини ўзида мужассамлаштирган “Халқ университети” ташкил этган эди. Яқинда “Турон” маҳалласида “Халқ университети” — маҳалла ҳаётида “номли илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Конференцияда туман ҳокимлиги, Республика хотин-қизлар Маркази вакиллари, таникли тиббиётчи, психолог ва ҳуқуқшунос олимлар иштирок этдилар.

“Халқ Университети” директори Гулпошша Эргашхўжаева бир йил мобайнида маҳалла ахли ўртасида олиб борилган ишлар ҳақида гапирар экан, маҳаллада “Халқ университети” очилиши билан маҳаллага янги ҳаёт кириб келгани, университети, айниқса, маҳалла хотин-қизлари фаоллигини ошириб, уларнинг ҳаётида туб бурилиш ясаганини, бепул юридик консультация, тиббий ва психологик ёрдам, аҳоли ўртасида уюштирилаётган спорт ўйинлари маҳалла ахли

Anjuman

учун янгилик бўлиб, уларнинг фаоллигини ошираётганини таъкидлади. Шунингдек, у уйда ишсиз ўтирган, бола тарбияси билан банд бўлган кўплаб маҳалла хотин-қизларининг ишлаш, ўз кичик бизнесига эга бўлиш истакларини инобатга олган ҳолда, келгусида ҳуқуқ, саломатлик ва соғлом турмуш тарзи факультетлари қаторида макроиктисодиёт факультети очилиши режалаштирилаётгани, яқин кунларда “Халқ университети” нодавлат, нотижорат ташкилот сифатида рўйхатга олиниб фаолият кўрсатишини конференция иштирокчиларига мамнуният билан билдирди.

Бир неча кун давомида “Халқ университети” фаолиятини ва университети ҳақида маҳалла ахли фикрини ўрганган “ЗС ва Ўзбекистон” ташкилотининг тараққиёт бўйича бош мутахассиси Анвар Абдурахмонов эса университети ҳақида шундай деди:

— Ўзбек маҳалласи, маҳалла кўмиталари кишиларнинг яхши-ёмон кунларида бир-бирига мадад, таянч бўлишлари, ҳамжихатлиги билан бошқа халқлардан фарқ қилади.

Аммо маҳалла ахлининг ярмидан кўпини ташкил этувчи хотин-қизларнинг ички дунёси, уларни қийнаётган муаммолар, керак бўлганда уларга ҳуқуқий ва тиббий ёрдам кўрсатишга имкониятлар кам. Мана шундай пайтларда “Турон” маҳалласида ташкил этилган Халқ университети уларга кўмакдош бўлмоқда. Дарҳақиқат, маҳалла хотин-қизларининг деярли ҳаммаси ушбу уюштирилаётган суҳбат-маърузаларда иштирок этиб, унинг беғарз ёрданидан баҳраманд бўлаётганларини айтишди. Бундай университетлар, унинг филиаллари бошқа маҳаллаларда ҳам ташкил этилса, улар халқ саломатлиги, халқ фаровонлиги йўлида хизмат қилса мақсадга мувофиқ бўларди.

М.ВАЛИЕВА,
“Ma'rifat” мухбири

**ТАРБИЯНИНГ РУҲИЙ
ТАЪСИРИГА ЧИЗГИЛАР**
6-мақола

сўлак безлари фаолияти тезлашади. Организмнинг ҳамма фаолияти ўта ишчан даврда бўлади.

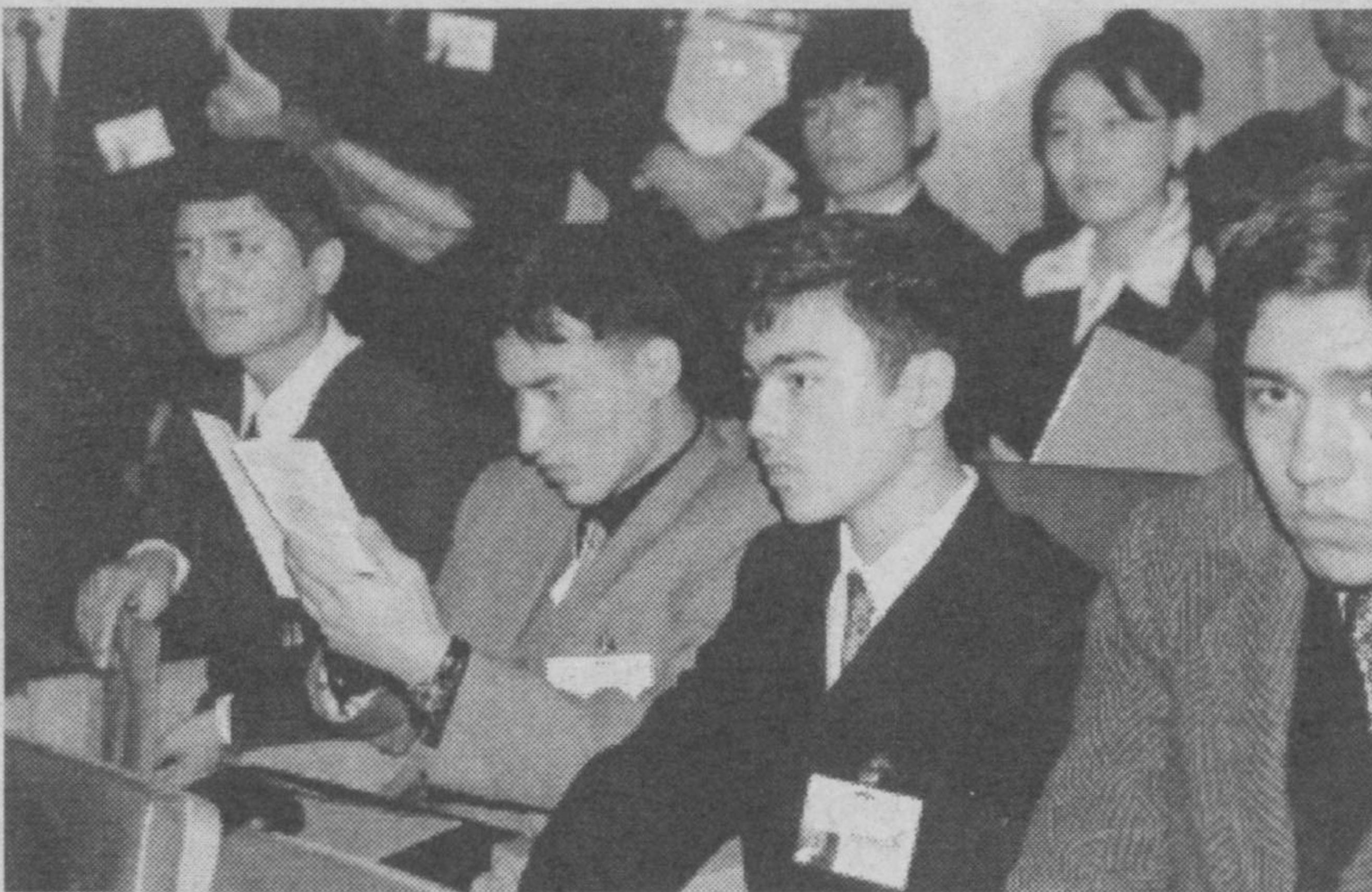
Бу ҳолатда тарбиячилар болаларнинг сўз, мулоҳаза қобилиятидан ҳаракатлари устун туришини унутмасликлари керак.

Одатда, бу ёшдаги болаларда иштаҳа жуда яхши бўлади. Овқатнинг тўйимлиги, сифати уларнинг нафақат умумий ўсишига, айниқса, жинсий ўсиш жараёнига ҳам катта таъсир қилади. Баъзи “билимдонлар” бу даврда ёшларнинг ўта тўйимли овқатлар билан овқатланишларини таъқиқлашади. Бу ҳол унчалик тўғри эмас. Чунки ўсиш даври учун нафақат тўйимли, қолаверса турли витаминларга бой таом уларга жуда зарурдир.

Аммо айни шу даврда ўғил болалари бўй ва суякларнинг ўсиши мутаносиб борса, уларнинг асаб томирлари, ва айниқса, кўплаб қон томирларнинг ўсиши суяк ва бошқа аъзоларининг ўсишига унчалик мутаносиб бўлмаганликларидан турли хилдаги касалликларнинг белгилари сезилгандай бўлаверади. Бу асосан ички аъзолар касалликлари белгилари бўлиб ошқозон, ичак ва юрак огригандек белги беради. Лекин, болаларнинг жуда кўпчилиги бу белгиларни катталарга ҳатто айтишмайди ҳам.

Йигитлар ўзларининг апл қоматлари билан мағрурланиб юради. Аммо улар қоматнинг айни шу даврда ҳар томонлама шаклланишини билишмайди. Бу даврда кўкрак қафаси ўсиши ўта тезлашиб қовургалар қотади ва уларнинг тўлиқ қотиши 25 ёшда тугайди. Айтиб ўтиш керакки, олимларнинг кузатишига қараганда кўкрак қафасининг ўсиши нафақат жинсий ўсиш даврида, қолаверса улар бевосита мавсум билан ҳам боғлиқ равишда тезлашар экан. Яъни, июнь

кўникмани сал бошқачароқ, ўрганиб қолган қўл ва лаб ҳаракатлари деб тушунтиришади. Психологик тажрибалар пайтида чекувчига тамаки донаси ўрнига унга ўхшаш қоғоз ўрами, бериб чекиш ҳаракатларини қайтаришни таклиф қилишган. Чекувчи тамаки чекишдаги ҳамма ҳаракатларни такрорлаб бемалол ўз доимий ишини давом эттириб кетаверган ва тамаки чекиш зарурия-

тини сезмаган. Демак, фақатгина тутун, унинг таркибидаги никотин эмас, чекувчи учун чекиш жараёнининг жисмоний ҳаракатлари катта ўрин тутади.

Шундай экан, ўсмирларнинг ушбу ўтиш даврида ҳаракатларнинг тез руҳига сингиб қолишини ҳисобга олган ҳолда салбий кўникмалардан жуда эҳтиёт қилиш зарур.

Юқорида биз, бўлгуси алпларда бу даврда ҳаракат кучаяди, дедик. Шунинг эътиборга олган ҳолда ёшларни кўпроқ ҳаракат талаб қиладиган фаолият билан, ҳар хил ўйинлар билан банд қилишни унутмасликни таъкидламоқчимиз.

Ўтиш даврида кўплаб жисмоний қобилиятлар энг юқори савияда бўлишини эътибордан қолдирмаслик керак. Жумладан, эшитиш, кўриш ва бошқалар. Биргина мисол, инсоннинг кўриш қобилияти қоронғи жойда 6-8 соат муддатдан кейин 200 000 маротаба кучая-

ларда бирор бир маданий тушунча жуда кам бўлади. Шунинг билан оладиган бўлсак, ёшларимиз орасидаги жинсий тарбия ўз ҳолига ташлаб қўйилган дейиш мумкин.

Одатда, мактабларда бу йўналишдаги суҳбатлар жуда саёз, бўлиб болаларнинг бир-бирини мазах қилишларига аралашиб кетади-да, бирон бир боланинг устидан кулиш билан тугайди.

Айни шундай ҳолга туширилган болалар баъзан мудҳиш воқеаларга қўл уришгача бориб етади.

Кўпинча, шарқ ибоси, одоб ақидаси деймизда ҳаётда бор нарсадан мугомбирларча кўз юмишга, кам деганда вақти келиб ўзи билиб олади, деган йўналишда ҳақиқатдан қочишга уринамиз. Ҳаёт эса шундай мураккаб нарсаси, айниқса унинг бугунги техник имкониятлари ёшларнинг жинсий тарбияларини бундан

буён ҳолига ташлаб қўйишга ҳеч ўрин қолдирмайди.

Демак, келгуси авлоднинг етук, баркамол бўлиши учун уларни нафақат маънавий, илмий ва бошқа ўнлаб маълумот ва хусусиятлар билан бойитиш, айни ҳолда уларга жинсий ҳаёт ҳақида ҳам етарли хабарни ишончли манбаларда етказган маъқул.

Акс ҳолда улар бу маълумотларни бузуқ фильмлардан, энг ёмони ахлоқи бузуқ хотинлардан ёки эркаклардан олиши мумкин.

Бу деган сўз, ёш ўсмир ҳаётнинг энг гўзал ва лаззатли томонидан хабар олмади деб ёмон йўлга кирибгина қолмай, турли хил огир дардларга, руҳий қийноқларга дучор бўлиши мумкин.

Маҳмуд ЙЎЛДОШЕВ,
руҳшунослик фанлари номзоди

(Давоми. Боши ўтган сонларда)

МИСЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР ҚОМУСНОМАСИ

Ҳар бир суверен давлатнинг ҳуқуқий асосларидан бири унинг Асосий қонуни — Конституцияси ҳисобланади.

Ўзбекистон мустақилликка эришгандан сўнг жамиятнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида демократик тамойилларни қарор топтириш масаласига алоҳида эътибор қаратилди. Жаҳон тажрибалари шуни кўрсатадики, инсонни ҳимоя қилмасдан, унинг асосий ҳуқуқ ва эркинликларини таъминламасдан туриб, жамиятни демократиялаштириш мумкин эмас. Ўзбекистон Республикаси тараққиётининг бош йўналиши, инсон ҳуқуқларини конституцион асосда ҳимоя қилишни ривожлантиришга қаратилган.

Давлатимиз келажиги, халқимизнинг тақдирини кўп жиҳатдан Конституциямизга, уни қандай

бўлишига боғлиқ, аниқроғи, ҳар қандай давлатнинг конституцияси, унда яшовчи халқнинг иродасини, руҳиятини акс эттиради.

Ҳозирги кунда ҳуқуқий давлат барпо этишнинг муҳим шартларидан бири инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва рағбатлантиришдир. Яъни жамиятдаги ҳар бир инсоннинг ҳуқуқларини кафолатловчи тизимнинг амалда яратишдир.

Шу ўринда бизнинг 1992 йил 8 декабрда қабул қилинган Асосий Қонунимиз — суверен демократик Ўзбекистон Республикасининг биринчи Конституцияси ҳисобланади.

Авваламбор шуни таъкидлаш жоизки, ушбу ҳужжат ҳуқуқий ва сиёсий тафаккурнинг энг юксак ютуқларини, ҳозирги замон конституциявийлик илмини ўзида мужассам этган. У ўзбек халқи-

нинг урф-одатлари, қадимий анъаналари, миллий қадриятлари, давлатчилик тажрибасига, менталитетига суянган ҳолда демократик тамойиллар ҳисобга олинган.

Инсонга ҳурмат, унинг кадр-қимматини тан олиш, фикр ва ўзини ўзи бошқарув эркинлиги фуқаролик жамияти ривожланишининг асосий талабларидан бири бўлиб келмоқда. Ўзбекистон юксак инсоний қадриятларга интиляпти, шунинг учун шахс эркинлиги ғояси унинг Конституциясининг ажралмас концепциясига айланган.

Зеро, Конституция ва унинг нормалари қанчалик барқарор бўлса, унга нисбатан ҳурмат ва эътибор шунчалик юқори бўлади.

Марям САИДУРОВА,
ўқитувчи

Ekoreyd

Сиз йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш ва автоҳалокатлар олдини олиш учун ўтказиладиган авторейдлар ҳақида жуда кўп марта эшитгансиз ҳамда гувоҳи бўлгансиз. Биз ҳикоя қилмоқчи бўлган бугунги рейд эса сиз биладиганлардан тубдан фарқ қилади. Яъни "Экосан" халқаро жамғармаси қошидаги ёшлар уюшмасининг ёшлар эконопарламенти аъзолари ўтказган рейд табиатимиз инкирозига қарши қаратилган бўлди.

Авалло аъзолар пойтахтимиздаги шоҳкўчалар кесишган чорраҳада автомобиллардан чиқаётган углевод оксидининг миқдорини аниқлашди. Уларга "Бошгидромет" ташкилотидан келган мутахассис Ольга Свиндская ёрдам берди. Автомобиллардан чиқаётган зарарли газларнинг миқдорини аниқлаш аппаратининг меъёр бўйича кўрсатадиган рақами аслида 4—5 бўлиши керак эди. Лекин, тинимсиз ўтаётган машина ва бошқа техника воситаларининг носозликлари ёки яна қандайдир сабаблар туфайли мосламанинг рақам кўрсаткич шкаласи 15—20, ҳатто ундан ҳам юқори бўлган сонларни кўрсатди. Натижанинг бундай эканлиги инсонлар соғлиги учун ва умуман, атрофимиздаги тирик табиат учун хавфли эканлиги барчамизга аён.

Шундан сўнг эконопарламент аъзолари Чилонзор туманидаги аҳоли зич истиқомат қиладиган маҳалланинг қоқ уртасидаги ахлатлардан ясалган "тоғлар" ва унга ёнма-ён уюм-уюм хазонларнинг бир учи ачиқ тутунга бурканиб ёнаётган манзилга боришди. Шу ҳудуднинг тозаллигига масъул бўлган уй-жой коммунал хизмат тармоғи мутасаддиларидан ушбу аянчли аҳволни бартараф этишга нималар тўсиқ бўлаётганлигини сўраб мурожаат қилишганида, ҳеч бирларидан садо чиқмади. Аксинча, ташаббус билан борган йигит-қизлардан ёшлари ҳам, савлату мансаблари ҳам анчагина катта бўлган раҳбар-ҳодимлар биргалашиб, "мум" тишляшди...

Аъзоларнинг бу ердан ҳафсалалари пир бўлиб чиқишди. Лекин кўнгилни чўктириб, мунгайганича ортага қайтиб кетаверишмади. Балки, энг шимариб ишга киришишди. Ҳатто эшикма-эшик кириб, яқин-атрофда яшовчиларни ҳам ҳашарга тортишди. Афсус, ҳамма ҳам "лаббай" дея иссиққина уйларидан чиқиб, "халоскорлар"га ёрдам берай(!) дейишмади. Айрим-ларгина уялганларидан бўлса-да, номигагина замбил кўтарган бўлишди.

Шу ўринда ўз мулоҳазаларимизни бир бошдан баён этсак. Таърифимиздаги маскан ҳамда уй-жой коммунал хизмати мутасаддиларининг номларини, исм-шарифларини келтирмаганимизнинг боиси, бундай ҳолатдаги маҳаллалар, гузарлар, кўча ҳамда кўп қаватли биноларнинг атрофлари шаҳримизда керагича топилади. Ундан кейин ҳеч бир тегишли ходимга нисбатан айнан айбдор деган тамгани босиш ниятимиз ҳам йўқ. Чунки, бола йиғламаса, она сут бермайди, деган халқимизда пурмаъно бир нақл бор. Яхшиямки, эконопарламент каби табиатнинг оғриқли нуқталарига нисбатан лоқайд бўлмаган жонкуярлар бор. Лекин, ушбу ва шунга ўхшаш муаммоларни четдан келганлар бир бора, ошиб борса иккинчи гал ҳам ҳал қилиб беришар... Бундан кейин эса... Ваҳоланки, бундай та-

биатта нисбатан қўпол муносабатлар эвазига юзага келаётган, ноқулай бўлса-да, айтадиган бўлсак, кишининг таъбини хира тортирувчи ута ёқимсиз ҳидлар, инсон соғлиги учун хавфли бўлган углеводли тутун ҳамда бир қараганда жуда ҳам ёмон таъсир қилувчи кўринишлардан сизу биздан кўра айнан ана шу теварак-муҳитнинг аҳолиси кўпроқ зарарланишади-ку!

Биз юқоридега айтиб ўтганимиз ахлат уюмларининг ёнида эмас, шундайгина тубида жойлашган кўп қаватли бино хонадонларининг бирида яшовчи Собир акадан (фамилия ва бошқа маълумотларни беришимизни истамади) бу ҳақда муносабатини сўраганимизда:

— Қўйсангиз-чи, ҳозир ҳамма ўз ташвиши билан овора бўлиб, бунақа "неответственный" ишларга вақт сарфлаб ўтиришмайди (!). Биз ҳам шу эл қатори "оч қорним, тинч қулоғим" деб яшаб турибмиз-да, ким ҳам ёмон отлик бўлишни истади дейсиз, — дея қўл силтади.

— Охириги саволнома айтган гапларингизни эдиҳлаб берсангиз? — дея ўсмоқчилаган эдим, у киши:

— Э, гапирадиган бўлсам, гап кўп. Бир сафар уйимизнинг лифтини ишлатамиз

билан томошабин бўлиб туришдан заррача ҳам фойда йўқ. Унинг ўрнига, биргалашиб амалий фаолиятга киришилса, ҳеч бўлмаганда, тозалаш ишлари жонланади-ку! Махсус ахлат қутиларини қўйиб беришни эса... жавобгарларнинг виждонига ҳавола қиламиз.

Мулоҳазаларимизни шу ерда бир четта суриб, қизгин тозалаш ишлари кетаётган вақтда эконопарламент аъзоларидан бири Абдор Анорбоевдан экорейд тафсилотлари ва қилинажак хулосалар ҳақида сўраймиз. У шу ерда копток тепиб уйнаб юрган ўқувчиларни ва кўп борса юз қадам наридаги мактаб биносини кўрсатиб:

— Бу ҳолатни нима деб баҳолашни ҳам билмаймиз. Чунки кўриб турганингиздек, ушбу "инфекция ўчоғи"дан нафақат юз-юз эллик хонадон, балки минта яқин ўқувчилар, умуман, сизу мен ҳам катта зарар кўряпмиз. Бунинг учун мутасаддилар ҳам, шу ерда истиқомат қиладиганлар ҳам баробарига айбдор. Агар айтадиган бўлсам, мазкур ҳолатда бир нечта қонун талаблари бузиляпти. "Ўзбекистон Республикасининг чиқиндилар тўғрисида"ги, "Аҳоли соғлиғини муҳофаза қилиш тўғрисида"ги, "Ўсимликлар дунёсини муҳофаза қилиш тўғри-

ЭКОПАРЛАМЕНТ — ТАБИАТ ИНКИРОЗИГА ҚАРШИ

деб бир-икки киши идорама-идора югурган эдик. Ушанда қўни-қўшининг олдида "ёзувчи"га чиқиб қолгандик. Агар энди бунинг учун ҳам киришадиган бўлсам, бош кутариб юрولмай қоламан-ку...

Худди шу пайт 85 ёшли — Тамара Шаганидзе суҳбатимизга қўшилди:

— Деразамнинг тағида туну кун хазон ёниб ётади. Тутунга, айниқса мана бундай юз фоиз углеводли зарарли тутунга қарши аллергиям бор. Бу соғлигимга ёмон таъсир қилади. Одатда уйнинг деразаларини ичкарига тоза ҳаво кирсин, деб очамиз. Бу ерда бўлса, бунинг бутунлай тескариси. Очдим дегунингизча, хоналарни чидаб бўлмас даражада ҳидлар ва ачимсиқ тутун қоплаб олади. Бизлар-ку, ёшимизни яшаб бўлдик. Суягимиз қотган, ҳамма нарсага чидаб яшайверамиз. Бироқ, қизимнинг 7 ойлик фарзанди бор. Ҳозир бутун баданига ярали тошма тошиб, тери касалликлари шифохонасида ётиб, даволанаяпти. Унинг қийналганини кўриб, чидаб туролмадим. Мурғаккина гўдакка бу дард ҳеч кимдан юкман бўлса, қаердан келди, дейсиз? Мана, мана (қўли билан ёнаётган хазонни курсатиб) бунинг сабабчиси. Узоқдан баҳона излаб юришга ҳожат ҳам йўқ...

Дарвоқе, аҳолига бу ҳолат ўзининг таъсирини турлича тарзда ўтказаяпти (албатта, ижобий эмас). Демак, бу вақтда фақатгина худонинг зорини қилиш ёки бу менинг ишим эмас, сенинг вазифанг, деган идадо

сида"ги (ён-атрофдаги дарахтлар ёнгин таъсиридан куриб қолган), "Ер мониторинги тўғрисида"ги Низом ва шу каби бошқа қонунларга нисбатан жиддий равишда зид ҳаракатлар қилинган. Албатта, бизлар ҳозир шунча жойни тозалаш имконига эга эмасмиз. Лекин, эконопарламент тезликда Олий Мажлиснинг атроф-муҳит ва табиатни муҳофаза қилиш масалалари кўмитасига, Тошкент шаҳар ҳокимиятининг тегишли идораларига расмий хат билан чиқади. Уйлаймизки, бу ҳолат тегишлича бартараф этилади. Чунки бу тажрибада синалган усул. Авваллари ҳам кўп марта лаб рейдга чиққанмиз. Ва келтириб ўтганимдек йўл тутганмиз. Натижалар ҳар доим биз кутгандек бўлиб чиққан...

Эконопарламент аъзолари ним қоронгу тушгунча ҳаракат қилишди. Тугалланмаган ишларига, тинмасдан миннатдорчилик билдиришаётган одамларга қараб-қараб йўлга тушишганида, айнан улар аъзолигидаги эконопарламент ҳақида кўпроқ маълумотларни билиб олишга ҳаракат қилдик.

Юртимиз ёшларининг ва барча аҳолининг диққатини табиатни муҳофаза қилиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш, экологик хавфсизлик масалаларига эътибор қаратиш мақсадида ёшлар эконопарламенти ташкил бўлди. Ушбу эконопарламентнинг фаолияти Ўзбекистон Республикаси атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва барқарор ривожланиш борасидаги қонуний ривожланиш базасини

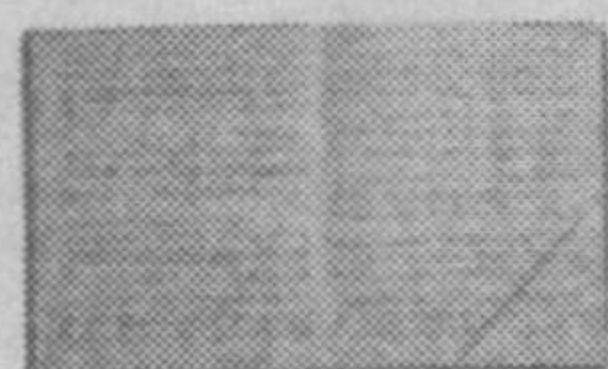
ҳамда БМТнинг ушбу соҳадаги ҳужжатларини ўрганиш орқали экологик ҳуқуқий билимларни тарғиб этиш ва экологик таълим ҳамда маданиятни оширишдан иборат. Биламизки, жорий йилда Йоханнесбургда барқарор ривожланиш бўйича бўлиб ўтган саммитда глобал ҳужжатлар, "Йоханнесбург декларацияси" ва "Ҳаракат режаси" қабул қилиниши билан бир қаторда ҳамкорлик ташаббуслари ҳам кенг муҳокама этилган эди. Шу муносабат билан "Экосан" халқаро жамғармасида саммит якунларига бағишлаб, "Барқарор ривожланиш мақсадида ёшларнинг ҳамкорлик ташаббуслари" мавзусида ёшлар эконопарламентининг учинчи йиғилиши ўтказилди. Ёшлар эконопарламентининг мазкур йиғилишида ХХI аср учун персонал кун тартиби ва эконопарламентнинг ёшларни барқарор ривожланиш ва барқарор истеъмол моделига эришишга чорловчи резолюцияси қабул қилинди. Шунингдек, йиғилишда Орол ва Оролбўйи муаммоларини ҳал қилиш ҳамда Марказий Осиё минтақасининг барқарор потенциалини яратишда ёшларнинг ўрнини оширишга йўналтирилган ташаббуслар кўриб чиқилди. Бунда Орол муаммосини ҳал қилиш учун жаҳон жамоатчилиги эътиборини жалб қилиш жуда муҳимлиги қайд қилинди ва "Экосан" халқаро жамғармасининг Қорақалпоғистон Республикасига Ўзбекистонда аккредитация қилинган дипломатик корпус ва халқаро ташкилотлар вакиллари иштирокида "Экосан" халқаро миссияси ташкил қилиш ҳақидаги таклифи қўллаб-қувватланди...

Бу каби келажак учун қўйилаётган муҳим қадамларни эконопарламент фаолиятдан жуда кўплаб келтириш мумкин. Шу ўринда эконопарламент аъзолари кимлар бўлишини ҳам айтиб ўтмоқчиман. Ота-табиатимизнинг гуллаб-яшнаши учун бифарқ бўлмаган ва экологик муаммоларнинг олдини олишда ўзининг салмоқли фикрлари ёки лойиҳаларига эга бўлган барча ёшлар эконопарламент аъзоси бўлиши мумкин. Кўнгилли тарзда иш олиб бориладиган бу фаолият ҳар қандай изланувчан ва ўзининг ўқиш ва ишларидан кейинги бўш вақтида жамиятимиз раванқига ҳисса қўшмоқчи бўлганларни, албатта, қизиқтириб қолиши, табиий. Чунки, бундай жамоатчилик ишлари ҳам ўзимизни, ҳам ўзгаларнинг экотарбиясини ривожлантиришга, экоҳуқуқини ва бурчларини чуқурроқ билиб олишига катта ҳисса қўшади. Зеро, эконопарламент резолюциясида ҳам асосий мақсад, фуқароларнинг табиатни муҳофаза қилиш бўйича конституцион бурчларини виждонан ва сидқидилдан бажаришга даъват қилмоқлик ҳамда экологик муаммоларни ҳал қилишда қандайдир даражада сабабчи бўлиш белгилаб қўйилган.

Юқоридега баён этганимиз, экорейд тафсилотлари эконопарламент фаолиятининг бир кунли фаолиятдан лавҳа эди. Келгусида ҳам ташкиллаштириладиган экорейдлар ҳақида материаллар тайёрлашни ният қилганимиз ҳолида айтмоқчимизки, бундай экорейдлар ҳар биримизнинг сўхат-саломатлигимиз, теварагимизни ўраб турган жонли табиатимиз ҳимоясида муҳим аҳамият касб этади.

Экорейд тафсилотларини
Насиба ЭРХОНОВА оққа туширди.

BO'LLAR

DUNYOSI

SHAM

Hayotda o'z xislatiga to'g'ri baho beradigan insonlar hech qachon o'ziga ham, kerak bo'lsa jamiyatga ham zarar yetkazmaydi. Dunyoda uch toifa insonlar yashaydi, birinchisi o'z xislatini o'zidan yuqori qo'yadiganlar bo'lsa, ikkinchisi o'z xislatini o'zidan past qo'yadiganlar, uchinchisi esa o'z xislatiga to'g'ri baho beradigan insonlardir. O'z xislatiga to'g'ri baho beradigan insonlar xuddi sham misoli umr chirog'ini alanga oldiradi. Bu chiroq yillar o'tgan sayin o'z orqasidan avlodlarga mustahkam poydevor qurdirib ketadi. Bu chiroq esa abadiy muzliklarda ham barg kabi sarg'aymas, temir kabi zanglamas, go'yoki oltin misoli mangu yashaydi.

Qatrallar

FALSAFA

Inson dunyoni ikki turli anglaydi: birinchisi o'zining hayotidan mamnun bo'lib anglasa, ikkinchisi dunyoning go'zalligidan quvonib anglaydi. Ikkinchi fikrga nazar tashlaydigan bo'lsak, unda fikr bor, unda falsafa bor. Falsafasi bor inson ildizi yuz metr pastga yetgan daraxt kabi ongining qa'ridan butun borliqqa nisbatan tuyg'u kurtak ochib yotibdi. Bayron aytganidek: "Vatanni qalbidan sevmagan inson, boshqa go'zallikni sevishi mumkin emas". O'z falsafasi yo'q inson dunyo go'zalligini chinakamiga tasavvur qila olmaydi.

Zokir BOLLIIYEV,
respublika Nafis san'at
litseyi o'quvchisi

VATAN SENI SEVAMAN SHUNDAY

Ari bolni sevsa gar qanday,
Vatan seni sevaman shunday.
Tanda jo'shgan bir shirin jonday,
Vatan, seni sevaman shunday.

Bulbul gulni sevgani misol,
To'lishini sevganday hilol.
Jamolingga lol boqquncha, lol,
Vatan, seni sevaman shunday.

Bobom tavob qilgan bu tuproq,
Bizga meros, bizlar uchun pok.
Degayman men har lahza, har choq,
Vatan seni sevaman shunday.

Qiyos etib seni quyoshga,
Ko'targuday doimo boshga,
Ko'zlarimni to'ldirib yoshga,
Vatan seni sevaman shunday.

Sadoqat URDUSHEVA,
Jizzax tumanidagi 12-maktab
o'quvchisi

Sokinlikka cho'mganday,
Jim turardi bu dunyo.
Qaro tunning qo'ynida,
Mizg'ib qolgan u go'yo.

Nogoh shamol turadi,
Ko'tarilar to'zonlar.
Notinch qilib har yonni
Bosib ketar xazonlar.

Birdan yomg'ir quyilar,
Bo'ron tinib bir pasda.
Loy-balchiqqa belangan,
Xazonlar yotar — xasta.

Viqor bilan falakdan,
Tusha boshlar oppoq qor.
Unutilar g'ashliklar,
Endi yerda poklik bor.

Qordek oppoq ko'ngildan,
Ayrilmasin hech inson.

Shunda ona zaminda,
Bo'lmas aslo chang-to'fon.

Dilafro'z BAHRIDDINOVA,
Nurota shahridagi 1-ixtisoslashgan
maktab o'quvchisi

ONAJONIM

Oq sut bergan onajonim,
Mehr bergan onajonim.
Ko'zingizdan nur oldim men,
So'zingizdan dur oldim men.
Mehri buyuk onajonim,

Qalbi suyak onajonim.
Dunyo beshik qo'lingizda,
Tebratasiz asta-asta.
Yaxshi niyat dilingizdan
Kuylanadi allangizda.
Mehri buyuk onajonim,
Qalbi suyak onajonim.

Dunyo bir bu mening uchun,
Vatan bir bu mening uchun.
Ona bir bu farzand uchun,
Jonim fido xalqim uchun.
Mehri buyuk onajonim,
Qalbi suyak onajonim.

Xursandoy DO'SBOBOYEVA,
Urganch tumanidagi 2-maktab
o'quvchisi

YURTIM QARIYALARI

Har bir xonadonning boshchisi bordir,
Qarisi atalgan parisi bordir,
Eshiklarin ochsa ziyo ufurgan,
Bu uyda baxt, omad, barisi bordir.

Sizning qalbingizda duo yashaydi,
Mehrdan yaralgan ibo yashaydi.
Farzandiga buyuk yo'lni ko'rsatgan
So'zingizda har choq ma'no yashaydi.

Bugun sizni bizlar farishta dedik,
Ma'no bor har bir qarashida dedik.
Siz tarbiya bergan yurt farzandlari,
Oqil va saranjom-sarishta dedik.

Ozoda BERDIYEVA,
Ishtixon tumanidagi 6-maktab
o'quvchisi

DUNYOGA KELAR BO'LSANG...

Yaxshilik qil barchaga,
Zero, yaxshilik qolur.
Yaxshilik qilmasang gar,
El sendan hazar qilur.

Neki ish qilar bo'lsang,
Avval qara o'ng, so'lga.
Ishing noto'g'ri ketib,
Kirmagin nopok yo'lga.

Yaxshilik qo'lin tutsang,
Dunyoda xam bo'lmassan.
Sha'nigga nur yog'ilar,
Afsus qilib yurmassan.

Maftuna SHAVDIROVA

KO'ZGU OLDIDA

Ko'zgu oldida bir zum,
Nogoh to'xtab qolaman.
O'z aksimga tikilib,
Chuqur o'yga tolaman.

Bir qizaloq qiqirlab,
Kulib tortar ko'zguni.
Sochlarimni tortqilab,
O'ynab qisar ko'zimni.

Yana bir kun ko'zguda,
Namoyon bo'lar bir qiz.
Lekin unda kulmayin,
Tikilib turar so'zsiz.

Mayingina jilmayib,
Ko'zgu oldidan ketdi.
Zavqlanib qalbi toshib,
Go'zalman deya o'tdi.

Yana ko'zgu oldida,
Bir zumga to'xtab qoldi.
Ma'yus unga tikildi,
Va yana o'yga toldi.

Charchoq to'la bu ko'zlar,
Yuzdagi bu ajinlar.
Unga mungli boqardi,
Ma'yus qoshin qoqardi.

Qop-qora sochlariga,
Oqlar oralab qoldi.
So'lg'in bo'lib yuzlari,
G'amdan ko'lanka soldi.

Yillar o'tib oradan,
Ko'zgu tushdi qo'lga.
O'z aksiga boqqanda,
Ishonmasdi o'ziga.

Xiralashib ko'zlari,
O'z aksini ko'radi.
Qo'li nogahon titrab,
O'z-o'zidan so'radi.

"Juda qarib qoldimmi?
Ko'zdan qolganman chog'i,
Mehnat deya toldimi,
Budir hayot charchog'i."

O'y suradi parishon,
Horg'in, tolib o'tirar.
Bir qizaloq sho'x-xandon,
Ko'zgu oldida turar.

Dikir-dikir o'ynoqlab,
Kulib chertar ko'zguni.
Sochlarimni tortqilab,
O'ynab qisar ko'zimni.

Ko'zgu oldida bir zum,
Nogoh to'xtab qolaman.
O'z aksimga tikilib,
Chuqur o'yga tolaman...

Dilafro'z G'ULOMOVA,
o'quvchi

UMR

Umr — oqar suv ekan,
To'xtamaydi bir fursat.
Bu suvda yaxshilik ham,
Yomonlik ham bor albat.

Bunda bisyor go'zallik,
Soflik barq urar unda.
Quyosh nurining aksi
Tinmay charx urar unda.

Xayollardagi orzu,
Bu suvga ko'prik erur.
Bu ko'prikdan o'tganning,
Qalbiga to'lur g'urur.

Umr nafaqat suvdir,
Balki u tinmas karvon.
Bu karvon-la boradi,
Yaxshiyu yomon inson.

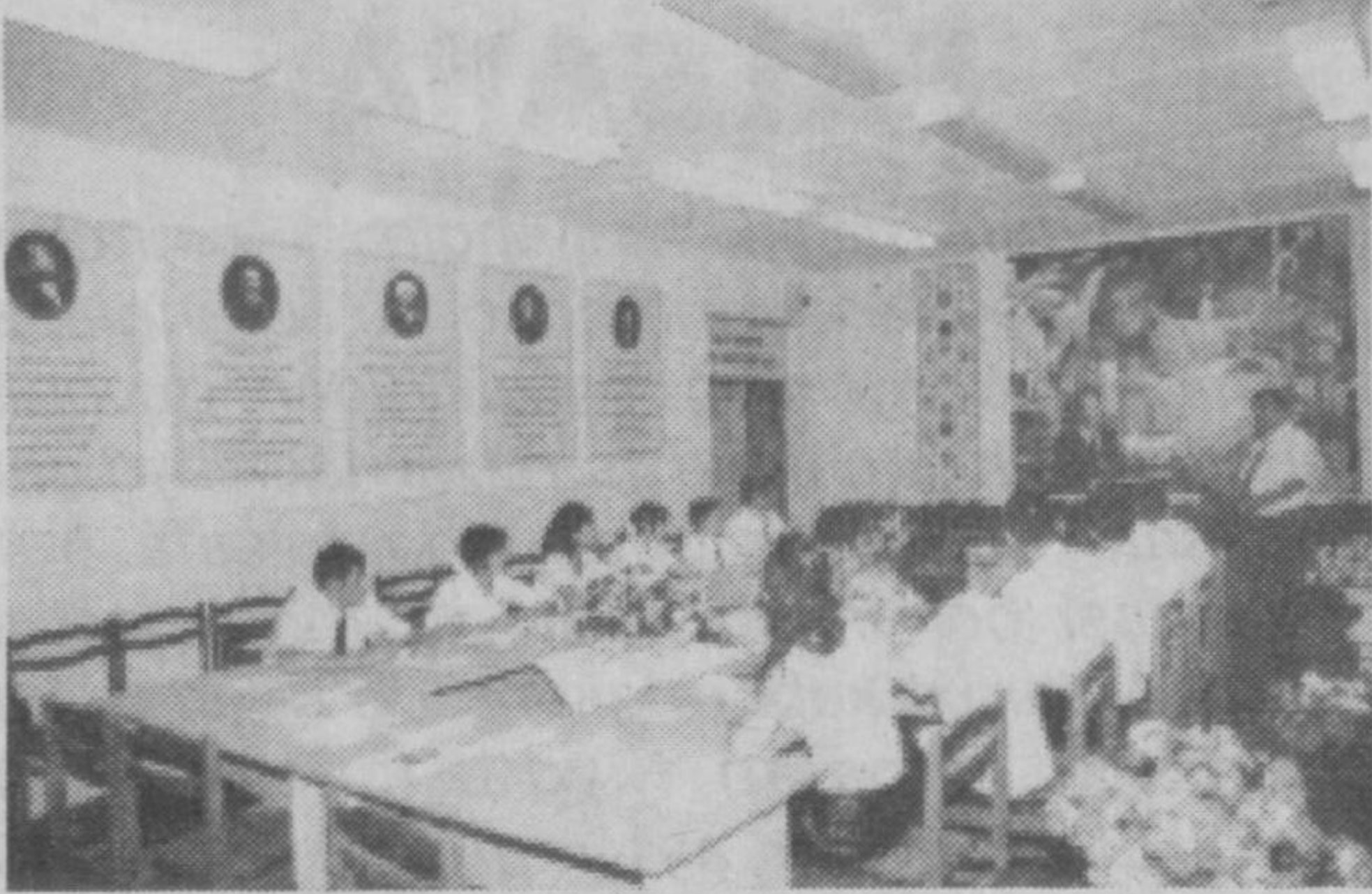
Shahnoza OYDINOVA,
respublika Nafis san'at
litseyi o'quvchisi

VATAN

Ko'zlarimning porloq nurida,
Bokira, pok xayollarimda,
Yuragimning qar qa'rida
Mehring yashar, aziz Vatanim.

Tomirimda oqqan jo'shqin qon,
Sening bilan birga tanu jon,
Vujudimda qalqigan tug'yon
Sening sevging, ona-Vatanim!

Shohista USANOVA,
TDPU qoshidagi akademik
litsey o'quvchisi

Ўтган давр ичида ҳар томонлама жипслашиб улгурган ушбу академик лицей педагогик жамоаси ёшларнинг "Таълим тўғрисида"ги қонун ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" талаблари асосида ҳамда Давлат таълим стандартлари доирасида илм-фан сирларини мукаммал ўзлаштиришлари йўлида доимий изланиб келмоқда. Ўқувчи-ёшларни таълим, фан ва техника оламидаги сўнгги янгилеклардан мунтазам равишда воқиф этиш йўлида қатор ижобий ишларни амалга ошириш билан бир қаторда келажакда республикамизнинг равнақиға, хусусан иқтисодий ривожланишига ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўшадиган ёшларни тарбиялаш ишида лицей жамоасининг эришган бугунги ютуқ ва зафарлари бу ерда илмий салоҳиятли педагог кадрлар жамоаси шакллانганлигидан дарак беради.

— Айни пайтда таълим-тарбия ишларининг ўзаро уйғунлиги ва узлуксизлигини таъминлаш мақсадида, — дейди академик лицей директори, тарих фанлари доктори, профессор Худойкул Тўраев, — лицейда меҳнат қилаётган ҳар бир ўқитувчининг ўз касб маҳоратини оширишига, билимларини такомиллаштириш баробарида дарс жараёнини янги педагогик технологиялар асосида ташкил этишига алоҳида эътибор бериб келмоқдамиз. Сўнгги йиллар давомида ўқитувчиларимиз томонидан ДТС ва янги ўқув режаларига мос келадиган 10 дан ортиқ ўқув дастурлари тайёрланди. Таълим ва тарбия ишларини мувофиқлаштириш ва такомиллаштириш мақсадида лицейда маънавият ва маърифат ҳамда иқтидорли ўқувчилар билан ишлаш бўлимлари ташкил этилди. Компьютер тизимимиз халқаро Интернет тармоғига уланди. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳамда ЎМКХТ Марказининг бевосита кўмаклаши билан фан йўналишлари бўйича ташкил қилинган Ал-Хоразмий номидаги ёш математиклар, "Иқтисодий билимларни ўрганамиз ва тарғиб қиламиз", "Конституция ва биз", "Иқтисодий географияни ўрганамиз ва тарғиб қиламиз" ҳамда "Бу

бир ўқувчининг шахсий қобилиятларини юзага чиқаришга хизмат қилувчи шарт-шароитларни яратиш вазифалари киради. Ана шу нуқтаи назардан қараганда, мазкур академик лицейда истеъдодли ёшлар тарбиясига алоҳида эътибор берилмоқда. Бу ерда иқтидорли ёшларни Ватанга садоқат руҳида тарбиялаш борасида қатор тадбирлар ишлаб чиқилган. Ўқитувчиларнинг алоҳида жонбозликлари туфайли турли хил фан олимпиадалари, кўриктанловлар, илмий анжуманларда лицей ўқувчиларининг аксарият қисми муваффақиятли қатнашиб келишмоқда. Масалан, ўтган йили лицей ўқувчиси Феруза Файзиева Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг мамлакатимиздаги ваколатхонаси томонидан уюштирилган викторинада ғолиб бўлиб, БМТ Бош қотиби Кофи Аннан имзолаган фахрий ёрлиқни олишга мушарраф бўлди. Лицейнинг яна бир ўқувчиси Зиёдулла Мирза-

Akademik litseylar hayotidan

ёт академияси қошидаги лицей жамоаси билан олиб борилаётган ўзаро ҳамкорлик ишлари ёрқин мисол бўла олади.

БМТнинг асосий вазифаларидан бири дунёда тинчликни сақлаш билан бир қаторда инсон соғлигини муҳофаза қилиш ва ҳуқуқларини ҳимоя қилиш эканлиги барчамизга маълум. Лицейда ушбу нуфузли ташкилотнинг мамлакатимиздаги ваколатхонаси ташаббуси билан ўтказилган фестивалда Америка Қўшма Штатлари, Жанубий Корея ва Туркия каби хориж давлатлари элчихоналаридан меҳмонлар ташриф буюришиб, илм маскани фаолияти билан танишиб, кўплаб адабиётлар, дарсликлар ҳада қилишган. АҚШ Тинчлик корпуси кўнгиллиларидан бир гуруҳи ўтган ўқув йилида ўзаро ҳамкорлик тўғрисида имзолаган шартномага мувофиқ ли-

фани ривожига салмоқли улуш қўшиб келаётган инсонлар билан бўлган мулоқотлар ҳар бир ўқувчининг қалбида узоқ вақт сақланса керак.

Маълумки, лицей ўқувчиларининг дарсдан кейинги вақтларини самарали ўтказишларида айрим фанлар бўйича ҳамда ёшларнинг қизиқишларига қараб ташкил этилган тўғаракларнинг ўрни ниҳоятда каттадир. Ана шу мақсадда фаолият юритаётган "Нафосат", "Драма", "Ифодали ўқиш", "Ёш қаламкашлар", "Рақс", "Хисобини билган ҳамёндан айрилмас", "Ёш иқтисодчи", "Ёш математик-

ва адабиёт фанларининг айрим мавзулари бўйича дарсларнинг улуғ шоир Фафур Гуломнинг ҳамда буюк ёзувчи Ойбекнинг уй-музейларида, академик Х.Сулаймонов номидаги кўлбемалар институтида, шунингдек, халқ амалий санъати ҳамда Темирийлар тарихи давлат музейларида, Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий боғида ташкил этилиши мазкур мавзуларнинг кундалик ҳаётимиз, амалиёт билан бевосита боғлиқлигини таъминлашда муҳим аҳамият касб этади.

Лицей ўқувчиларининг илм-фанга бўлган қизиқишларини янада ошириш мақсадида уларнинг олий ўқув юртлари, Ўзбекистон Фанлар Академиясининг қатор илмий-тадқиқот институтларига ташрифлари, ЎзФА микробиология, ноборганик кимё, математика каби бир қатор институтлари мутахассис олимларининг амалий машғулоти ҳам жуда асосий.

Шу кунларда мазкур академик лицейнинг кўп сонли ўқувчилари ва ўқитувчилари қатор қўлайликлар яратиш мақсадида барпо этилаётган янги ўқув биноси ва спорт мажмуасида қурилиш ишлари якунланмоқда. Замонавий ўқув хоналари, табиий фанлар бўйича ДТС талабларига жавоб берувчи махсус лаборатория хоналари, муҳташам мажлислар зали, ёруғ ва шинам ошхона, бир вақтнинг ўзида спортнинг бир неча турлари бўйича шуғулланишга имконият берувчи спорт мажмуаси эндиликда ўғил-қизларимиз хизматида бўлади.

Нурлан УСМОНОВ,
"Ma'rifat" мухбири

Суратларда: Лицей ҳаётидан лавҳалар акс этган.

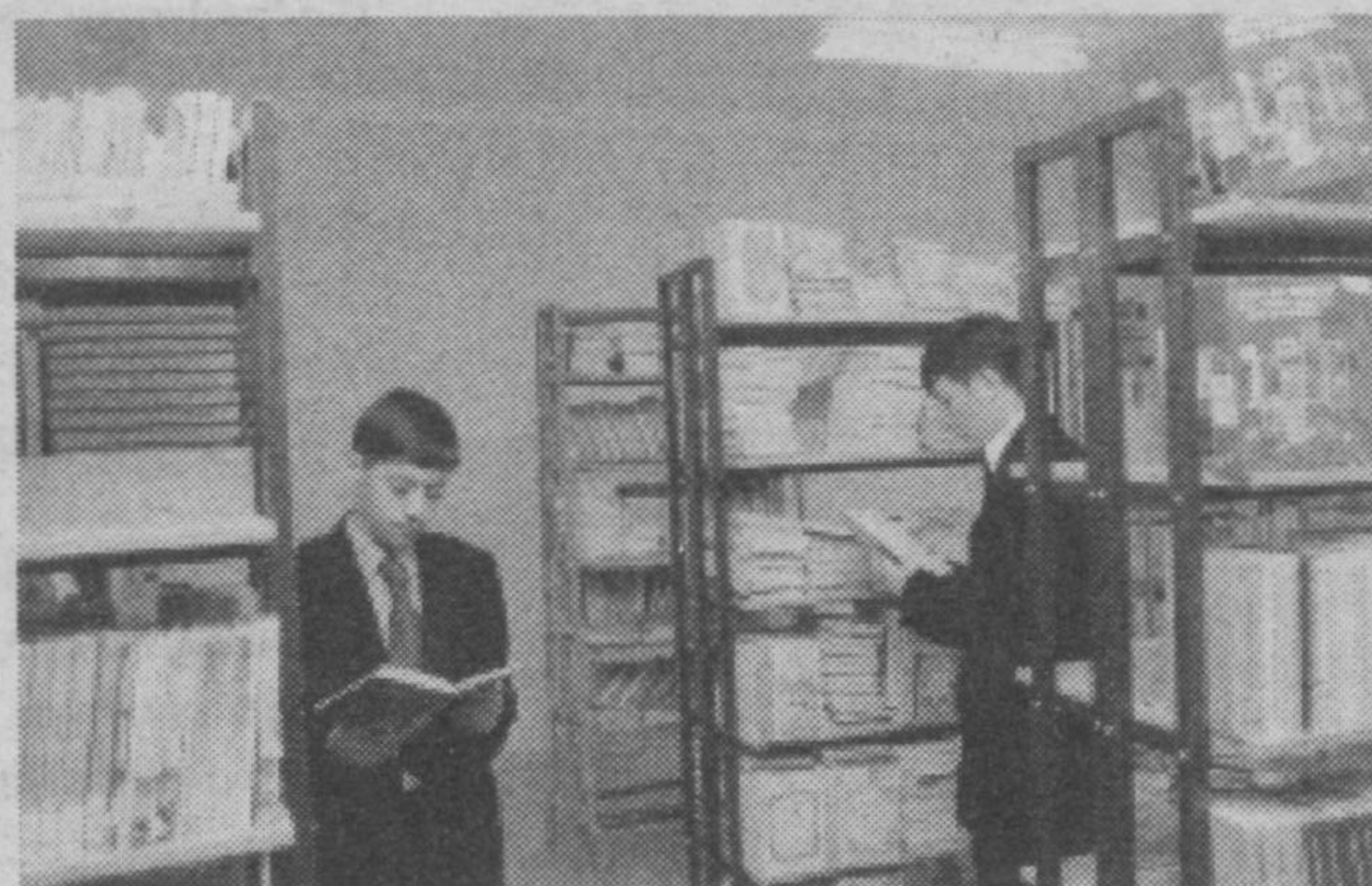
Муҳаммад АМИН (ЎЗА)
олган суратлар.

ИСТЕЪДОДЛИ ЁШЛАР КАМОЛИ ЙЎЛИДА

Бугунги кунда мамлакатимизда ёрқин келажакимиз эгалари бўлмиш ёшлар таълим-тарбиясига алоҳида эътибор берилмоқда. Уларнинг жаҳон андозаларига мос равишда ўқитишнинг энг илғор усул ва услублари орқали замонавий билимлар олиши ҳамда ҳар томонлама камол топиши учун барча имкониятлар яратилмоқда. Йигит-қизларимизнинг баркамол инсон бўлиб етишиши борасида республикамизда амалга оширилаётган ибратли ишлар кўламини Тошкент Давлат иқтисодиёт университети қошидаги Чилонзор академик лицейи мисолида ҳам кўрсатиб бўлади. Фаолиятини 1992 йилда Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим ва Халқ таълими вазирликларининг қўшма ҳайъати қарори билан республика иқтисодиёт лицейи сифатида бошлаган мазкур даргоҳ мамлакатимиз таълим тизимидаги туб ислохотлар боис 1999 йилда янги турдаги таълим муассасаси —ТДИУ қошидаги Чилонзор академик лицейи мақомига эга бўлди.

таълим, жисмоний тарбия ва ёшларни қақриққача тайёрлаш кафедралари ҳам академик лицейда таълим самарадорлигини ошириш, фан ўқитувчиларининг ўзаро тажриба алмашувлари ва билимларини доимий равишда ошириб боришига кўмаклашиш ҳамда ўқувчилар ўзлаштиришлари назоратини таъминлаш мақсадида мунтазам ишлаб турибди.

Дарҳақиқат, бугун ёшларимизнинг зукко, ақл-заковатли, билимли ва малака кўникмалари шакллانган, дунёқараши кенг бўлган мутахассис бўлиб етишиши учун таълим тизимининг ҳар бир бўғинида масъул бўлган ўқитувчи-мураббийларнинг хизматлари беқийсизлиги аниқ. Бундай мақсадлар сирасига иқтидорли ва истеъдодли ўқувчиларни излаб топиш, уларга мукаммал таълим ва тарбия бериш, ҳар

мўйдинов спортнинг таъкивандо тури бўйича 2001 йилда Москвада ўтказилган халқаро мусобақада фахрли иккинчи ўринни эгаллаб, Жанубий Кореяда ўтган ёшлар ўртасидаги жаҳон чемпионатида олтин медалга сазовор бўлиб, мамлакатимиз спорт байроғини баланд кўтарди. Бокс бўйича икки карра республика чемпиони М.Тўрабоев ҳам лицей шарафидир.

Лицей профессор-ўқитувчилари хорижий ҳамкасблари билан яқиндан ҳамкорлик алоқаларини ўрнатишиб, қатор хайрли ишларни амалга ошириб келишяпти. Бунга Буюк Британиянинг мамлакатимиздаги элчихонаси мутасаддилари томонидан турли китоблар ва қўлланмаларнинг тақдим этилганлиги, Жанубий Корея элчихонаси томонидан 14 та компьютери мавжуд бўлган бутун бир компьютер синфини совға қилганлиги, Г.Плеханов номидаги Россия иқтисоди-

цей ўқувчиларига инглиз тилидан амалий машғулотлар ўтишган.

Ўқувчиларнинг нафосат тарбияси бобидаги ишлари ҳам қаторга арзигulik. Бу борада лицей ўқувчиларининг таниқли шоирлар, ёзувчилар, давлат ва фан арбоблари, сиёсатшунслар билан ўтказган қизиқарли учрашувлари, давра суҳбатлари, мулоқотлари шу кунларда ҳам давом этиб келмоқда. Халқимизнинг сеvimли шоирлари М.Улуғова, У.Абдуазимовлар, оlima ва ёзувчи Олмос опа Гуломова, Муқимий номидаги театрнинг артистлари Ф.Раҳимов, М.Ихтиёрова, Н.Пўлатова, С.Пўлатов, ЎзФА тарих институти директори, профессор Д.Алимова, археология институти директори, профессор Т.Ширинов, "Соғлом авлод учун" халқаро жамғармаси раиси, Олий Мажлис депутаты, профессор О.Мусурмонова каби мамлакатимиз маданияти, санъати ва илм-

лар", "Тил билган эл билди", "Ватан саждағох каби муқаддасдир", "Ёш географлар", "Хориждаги дўстим" каби жами 21 та тўғарак доимо ўқувчилар билан гавжум.

Шуниси қувонарлики, ўқитувчи ва ўқувчилар кучи ҳамда ТДИУнинг яқиндан ёрдами билан лицейдаги барча ўқув хоналарида Президентимиз Ислам Каримовнинг асарларини ўрганиш бўйича махсус бурчаклар ташкил этилиб, 100 дан ортиқ стеллар тайёрланган. Бундан ташқари, лицейда ўтмиш тарихимизни ўрганиш мақсадида Ўзбекистон халқлари тарихи музейига асос солинган бўлиб, айни кунда мазкур музейда минга яқин турли хил экспонатлар йиғилган.

Бир неча йиллардан буён аъёнавий тарзда давом этиб келаётган дарс сифати ва унинг самарадорлигини оширувчи тадбирлардан бири — тарих

Сиз устозсиз. Кўча-кўйда халк орасида ёшларга таълим бериш ҳақида гап кетганида бу жараён хусусидаги ижобий ва салбий фикрлар ҳам, ютуғу камчиликлар ҳам, биринчи навбатда сизнинг шаънингизга тегади. Агар ютуқларингизни мақтаб гапиришса, кўнглингиз тоғдай кўтарилади, дилингизни ифтихор туйғуси эгаллайди. Касбингизга меҳрингиз ортади. Ўз устингизда яна ҳам кўпроқ ишлашга ҳаракат қиласиз. Агар танқид қилишса, ҳижолатдан нокулай аҳволга тушасиз. Йўл қўйган ҳаётингизни ҳаёлингиздаёқ ахтарасиз. Бу сизнинг устозлик фаолиятингиз, касбий ишлаш тарзингиз. Аммо сиздан дабдурустдан "синф хонасига қандай мақсад билан кирасиз", деб сўраб қолишса, нима деб жавоб берасиз? Сиз учун кутилган ёки кутилмаган савол. Агар кутилмаган бўлса бир оз доводирашингиз табиий. "Билим бериш — дарсни тушунтириш" дейсиз. Кутилмаган савол бўлса, мутахассислигингиздан келиб чиқиб, "болаларни билим олишга ўргатиш, борлиқни идрок этиш уларда билиш хусусиятини шакллантириш, шу орқали дунёқарашини юзага келтириш фикр ва эътиқодга эга қилиш" дейсиз. Бу жавобни яна давом эттиришингиз, тўлдиришингиз мумкин. Жавобингизнинг қай даражада тўғри ёки нотўғрилиги эса эгаллаган касбингизга бўлган муносабатингизга қараб бўлади.

Нима учун бу мақолани айнан шундай мулоҳазалар билан бошладик. Чунки ҳар бир ўқувчи таълим берувчи эгаллаган касбининг, амалга ошираётган фаолиятининг моҳияти нимадан иборат эканлиги ҳақида яна бир бор ўйлаб кўради, деган фикрдамиз.

Муаллим синфга маълум бир предметдан сабоқ бергани, мударрис аудиторияга маъруза ўқигани киради. Ҳар иккаласининг олдида ҳам битта мақсад бор. У ҳам бўлса билим бериш. Демак, буни умумий мақсад дейиш мумкин. Қолаверса, ҳар икки таълим берувчининг дарс ўтишга тайёргарлик жараёни деярли бир хил, яъни ишлаб чиқилган режа ва дастурлар асосида консепт ёзилади, маъруза матнлари тайёрланади. Талаб қилинган расмий ҳужжатлар билан таълим олувчилар олдида кириб, сабоқ берилади. Ундан кутилган натижа эса ўқитувчи учун унчалик муҳим эмас. Асосийси, у фаолиятдан тўхтагани йўқ, дарс ўтаяпти, билим берапти. Бирок, ана шу дарс ўқувчиларининг бугунги талабига жавоб берадими? Дунёқарашига мос келади-ми? Қолаверса, синфда, аудиторияда ўтирган ўқувчилар, талабалар қандай ҳолатда ўқитувчи тайёрлаган мавзунини эшитадилар ва қабул қиладилар. Муддаомиз — ана шу муаммага ойдинлик киритиш.

Биз янги асрга, ривожланган ахборот технологиялари асрига қадам қўйдик. Илмий техниканинг мислсиз даражада тараққий этиши таълим тизимига ҳам ислохотлар, янгиликлар

олиб киришни тақозо этади. Чунки ҳозирги замон кишининг тафаккури, ривожланиш суръати олдингиларидан кўра анча юқори бўлганлиги сабабли, ўқитишнинг маънавий тизими ривожланишга тўсқинлик қила бошлади. Тараққиёт фақат ҳар бир шахснинг имкониятларини тўла рўёбга чиқариш асосида амалга оширилиши мумкин. Ахборотнинг ҳажми, хилма-хиллиги, эгаллашга мойиллиги, ҳамда воситаларнинг етарли даражадалиги самарали индивидуал ва мустақил ўқитишни ташкил этиш учун зарур шарт-шароитлар яратади. Шу нуқтаи назардан қараганда, мамлакатимизда содир бўлаётган ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар таълим тизимини ислоҳ қилиш ва модернизациялаштириш билан чамбарчас боғлиқдир.

Бугунги кунда ўқитишнинг аъна-

лиги йўқолади. У дидактика тамойилларига асосланган, яъни синф-дарс тизимини ташкил этишни назарда тутати. Аънавий ўқитиш ўртача ҳолга келтирилган таълим олувчига унинг билимларини ва ўқув кўникмаларини ўзлаштиришга ҳамда қайта тиклашга қаратилган бўлиб, бахснинг ривожланишини муҳим ҳисобламайди. Унда илмийлик, табиатга монан-

Mulohaza

длик (ўқитиш, ривожланиш билан белгиланади, аммо шакллантирмайди), узвийлик ва тизимлилик, мустаҳкамлик (тақрорлаш), айнисқа, аънавий ўқитишнинг хусусиятларидан бири бўлган зўравонлик педагогикаси, унинг баъзи кўринишлари сақланиб қолмоқда. Шундай хусусиятга бир

ДАРС БЕРИШДАН КЎНГЛИНГИЗ ТЎЛАДИМИ?

навий кўринишидан фарқ қиладиган замонавий технологияларни қўллаш ўқитиш жараёнини ягона шаклга келтириш ва юқори самарадорликка эришишга имконият яратади. Шу боис ҳам илмий-техника тараққиётининг жадал суръатларида ривожланаётган ҳозирги даврида ўқитишнинг аънавий технологиялари шахсга йўналтирилган илгор технологиялар билан алмаштирилмоқда. Бундан кўзланган мақсад аниқ. У ҳам бўлса ҳар томонлама етук, жаҳон стандарти талабларига жавоб бера оладиган кадрлар тайёрлашдир. "Таълим тўғрисида"ги қонун ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг асосий моҳият ва мазмуни ҳам ана шунга қаратилган.

Таълим жараёнида педагогик технологиялар талаблари асосида ифода этилган ўқув мақсадларига эришилади. Илмий-техник тараққиёт жадаллашган даврда ўқитиш самарадорлиги асосан таълим олувчининг ўқув жараёнидаги ўрни, педагогнинг унга бўлган муносабатига боғлиқ бўлади. Қисқача айтганда, ўқув жараёни — таълим олувчи билан таълим берувчи ўртасидаги ўзаро муносабатдир.

Бизда ҳали-ҳанузгача таълимнинг аънавий технологияга асосланган кўриниши сақланиб келмоқда. Унинг содда ифодаси таълим берувчи — китоб — таълим олувчи сифатида намоён бўлади. Бундай ўқитиш мажбурий йўсинда амалга оширилиб, унда талабанинг ташаббуси ва мустақил-

мисол. Ўғлим синфда тўполон қилган болаларни ўқитувчиси бурчакка бир оёғини кўтариб турғизиб қўйишни икки-уч мартаба айтиб келди. Ёш ўқитувчининг тажрибасизлигига йўқим бун. Бугунги ўқувчини айби ёки хатоси учун бу йўсинда жазолаб бўлмайди. Синфдаги тинчликни, осойишталикни сақлашнинг ягона йўли наҳотки жазолаш, жисмоний чора кўриш билан таъминланса? Эртага жазога тортилган бола устозига қай йўсинда муносабатда бўлади ёки дарсини қандай қабул қилади? Албатта ўқитувчидан кўрққанидан жим ўтиради. Кўрқув ҳиссини пайдо қилиш боланинг мустақиллигини, ўз шахсини англашни йўқотмайдими?

Тўғри, ўғил болалар шўх бўлади. Баъзан чегарадан чиқиш ҳоллари ҳам содир бўлиб туради. Аммо улар қачон дарс тинглашдан зерикасалар, ёзишдан чарчасалар, тўполон қиладилар. Таълим олувчиларнинг диққатини дарсга жалб қилиш, уларнинг фаолликларини таъминлаш ўқитувчининг маҳоратига боғлиқ. Ёки, берилиб дарс ўтаётган ўқитувчига таълим олувчи савол берди, ёхуд ўз муносабатини билдирди. Баъзи ўқитувчилар шундай ўқувчиларни ҳам маълум маънода маънавий жазолайдилар. Айнисқа, берилган савол ўқитувчи томонидан жавобсиз қолса, саросимага солиб қўйса, шундай ҳол юз бериши мумкин.

Янгилик ва фаоллик назариянинг амалиёт билан боғлиқлиги каби тамойиллар етакчилик қиладилар. Ана шу-

лардан келиб чиқиб, аънавий ўқитиш куйидаги хусусиятларга эга: зўравонлик педагогикаси, ўқитишнинг тушунтирув-кўргазмалли усули ҳамда оммавий ўқитиш. Бунда таълим олувчи ҳали тўла шаклланмаган шахс, у фақат бажариши зарур, педагог эса бошқарувчи, фикр берувчи шахс сифатида кўринади. Таълим олувчининг фикрлаш доираси ҳам педагог қарашлари атрофида чегараланади.

Замонавий ўқитишнинг аънавий ўқитишдан биринчи галдаги афзаллиги, ўқитиш технологиялари воситаларини қўллаш айнан шахснинг ўзига қаратилади. Яъни таълим жараёнининг марказида таълим берувчи эмас, балки таълим олувчи бўлади. Бу ўқитишда шахснинг ривожланишига ва табиий имкониятларини рўёбга чиқаришга қўлай шарт-шароит яратилади. Ўқитишга дифференциал-

(қабул қилишига қараб) қисман қондирилади.

Замонавий таълим технологиясида эса таълим берувчи, биринчи навбатда дарс ўтишдан аниқ мақсад ва натижани белгилаб олади. Аънавий консепт ёзишдан воз кечади. Унинг ўрнига янги билимлар ва ахборот воситаларига асосланган таянч консептлари тузади. Унда таълим олувчига етказилиши лозим бўлган билимлар аниқ кўрсатилади, шунингдек, ўзлаштиришдаги самарадорлик эътиборга олинади. Ана шу таянч консептларга мувофиқ, ўтмоқчи бўлган янги мавзунинг техник лойиҳаси ва мантикий структураси ишлаб чиқилади. Техник лойиҳада дарс жараёни босқичларга бўлинади ва шу босқичларда таълим олувчи ва таълим берувчи фаолияти белгиланади. Мантикий структурада эса бутун дарс жараёнида фаолиятига қараб вақт тақсимланади. Мантикий структура мана шундай кўринишга эга. Унда бутун дарс жараёни иштирок этувчилар ҳамда дарсга кетган вақт диққат марказида бўлади. Бу ўқитишнинг афзалликлари томонидан шундаки, бу ерда таълим берувчи турли усул ва воситалар орқали ҳар бир таълим олувчи фаолиятини бошқаради, асосий ролни эса таълим олувчилар ўйнайди. Мантикий структура ҳар бир педагог учун кўмакчига айланади. Вақтнинг тўғри тақсимланиши дарснинг қизиқарли ўқишини таъминлаш билан бирга, таълим олувчининг билимини ошириш, муаммони тўғри ҳал қилишга, фикрлашга, мушоҳада юритишга ундайди.

Синф хонасида, аудиторияда ўтирган ҳар бир таълим олувчи ўзи бир олам. Ривожланиш эса ана шу ҳар бир шахснинг мавжуд имкониятларини тўла рўёбга чиқариш асосида амалга ошади. Улардаги ана шу имкониятларни таълим берувчилар илғай билишлари, уларни ривожлантиришлари, йўналишга солишлари лозим.

Бу борада республикаимизнинг кўзга кўринган олимлари, мутахассислари матбуот орқали, хусусан "Маърифат" газетаси орқали чиқишлар қилиб, замонавий таълим технологиясининг моҳияти, унинг аънавий усуллардан фарқи, афзалликлари томонларини кенг очиб бердилар. Бирок, ҳозирча уни амалга татиқ қилишда сусткашликка йўл қўйилган.

Демак, бизда янги таълимнинг назарий асослари яратилди. Уни амалга ошириш учун ҳар бир таълим берувчи уни ўзлаштириши ва ўз тажрибасида қўллаши керак. Шундагина у ўзининг ижобий натижасини беради.

**Назира ТОШПҲАТОВА,
ЎзДЖТУ Халқаро журналистика факультетининг Матбуот тарихи назарияси ва амалиёти кафедраси катта ўқитувчиси**

Qaror va ijro

ДАРСЛИК ЯРАТГАН УЧ БАРАВАР КЎП ҲАҚ ОЛАДИ

Вазирлар Маҳкамаси томонидан 1998 йилнинг 5 январда "Ўзбекистон таълим тизимини дарсликлар ва ўқув адабиётлари билан таъминлашни такомиллаштириш тўғрисида" қарор қабул қилинган эди. Мазкур қарорни бажариш мақсадида олий ўқув юртиларидан муаллифлар, ҳамда тегишли вазирликлар билан уч томонлама шартномалар тузилиб, бу йўналишдаги ишлар бошлаб юборилди. Шундай шартномалардан 30 га яқини Самарқанд Давлат кооператив институтини профессор-ўқитувчилари билан ҳам тузилган эди. Қувонарлиси шундаки, мазкур олий таълим муассасаси педагог-олимлари томонидан кейинги икки йил давомида 20 га яқин дарслик, ўқув ва бошқа амалий қўлланмалар тайёрланди ҳамда чоп этиш учун вазирликка тақдим этилди. Бугунги кунда институт профессор-ўқитувчиларининг куйидаги ўқув адабиётлари Давлат таълим стандартлари асосида нашрдан чиқди:

Доцент М.Пардаевнинг "Иқтисодий таҳлил назарияси" дарслиги ҳамда "Иқтисодий таҳлил" ўқув қўлланмаси, профессор А.Жабриев, доцент Н.Зугуровларнинг "Менежмент асослари" ўқув қўлланмаси, профессор Р.Иброҳимовнинг "Маркетинг" дарслиги, профессор Т.Худойшукуров, доцентлар М.Каримов, Х.Саъдиновларнинг "Озик-овқат қимёси" сингари қўллаб ўқув қўлланмалари Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги қошидаги илмий-услубий кенгаш томонидан кўриб чиқилди ва нашрга тавсия этил-

ди. Бошқа фанлар бўйича тайёрланган ўқув адабиётлари мазкур кенгаш тахририятига тақдим этилган.

Институтда дарсликлар ва ўқув адабиётларини тайёрлаш иши махсус режа асосида амалга оширилиб, муаллифлар учун барча шарт-шароитлар яратилган. Жумладан, қўлёзмаларни компьютерда териш учун махсус жой ажратилиб, замонавий компьютерлар билан тўла таъминланган. Ўқитувчилар билан компьютерда ҳамкорликда иш олиб борувчи ходимлар бириктирилган. Институт илмий Кенгашининг махсус қарорига асосан, "Ўқув ва илмий адабиётларни тайёрлашда бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан қўшимча рағбатлантириш Низомини" ишлаб чиқилган. Ушбу низомга асосан, илмий ва ўқув адабиётларни тайёрлашда фаоллик кўрсатган профессор-ўқитувчиларнинг иш ҳақи миқдорини уч баробарга кўпайтириш кўзда тутилган. Натижада, профессор-ўқитувчилар, ёш олимларнинг илмий тадқиқотлар устида ишлаш, ўқув адабиётларнинг маълум қисми, республиканинг нуфузли нашриётларида, аксарият қисми эса институт қошидаги кичик нашриётда чоп этилмоқда. Янги дарсликлар, ўқув қўлланмалари, маърузалар талабалар ўзлаштиришига ижобий таъсир қилмоқда.

**Хасан МУСАЕВ,
Самарқанд кооператив
институтини илмий бўлим бошлиғи,
иқтисод фанлари доктори,
профессор**

Ёшлар хоҳ ўқувчи, хоҳ талаба, хоҳ аспирант бўлишдан қатъи назар, агар унда истеъдод учкунлари борлиги сезилса, алоҳида бир муҳит яратишга киришилади. Бундай аънаво ҳозирги вақтда, қайсики таълим масканида туғилаётган экан, истеъдодли ёшлар кашф қилинмоқда. Чунончи, Тошкент ахборот технологиялари университетидан ҳам иқтидорли талабалар билан ишлашнинг ўзига хос тажрибаси бор. Барча факультет ва курсларда таҳсил

ИҚТИДОРНИНГ НАМОЁН ЭТ

олувчи иқтидорли талабалар ишини мувофиқлаштириш, улар ҳақидаги маълумот базасини яратиш мақсадида университет ректори, профессор С.Қосимов ташаббуси билан алоҳида бўлим ташкил этилган. Бир йилдан ошди. "Иқтидорли талабалар ишини ташкил этиш ва мониторинг бўлими" махсус танлов асосида талабалар гуруҳларини шакллантиради. Шунингдек, уларга махсус фанларни чуқурлаштирилган дастур асосида ўқитиш, давлат ва ҳўжалик ҳисобидаги илмий-тадқиқот ишларига жалб этиш, магистратура ва аспирантурага кириш учун илмий жиҳатдан тайёрланган ёшларни тавсия қилиш, кафедралар, тармоқ

Bugungi yoshlar

йўналишидаги илмий-тадқиқот муассасалари ва конструкторлик бюраларида ишлаш учун малакали мутахассисларни тайёрлаш... Булар бўлим фаолиятини қамраб олган вазифалардир.

Университет талабаларининг 196 нафари иқтидорли дея танлаб олинган бўлиб, улар 14 та гуруҳга бирлаштирилган. Улар тасдиқланган режа асосида чет тили, информатика, махсус

фанларнинг "ичига" киришади. 3-4-курс талабаларига эса илмий раҳбарлар тайинланган бўлиб, айрим тадқиқотлар устида иш олиб боришяпти.

Талабанинг иқтидорли эканлиги кўпинча танловларда кўринади. Университет ёшларининг "Умид", "Acsele", "Aurek", "Soros", жамғармалари танловларидаги иштироки ана шу фикрнинг амалий тасдиғидир. Агар ўтган ўқув йилида 2 нафар талаба бу жамғармалардан айримларининг голиби бўлишса, 2002-2003 ўқув йилида бундай бахт 4 нафар талабага насиб этди. Улар етакчи хорижий давлатларда ўқиш имкониятини қўлга киритишди. Бундан ташқари, 15 нафар талаба-

нинг Деҳли шаҳридаги халқаро лойиҳалардан бирида иштирок этишлари, келгуси йили М.Гуломова, Ж.Ражабов, Ж.Хожаевларнинг АҚШга икки ҳафталик курсни тинглаш учун боришлари ҳам иқтидорнинг ўзига хос эътирофидир. Магистр О.Асқаров, талаба Н.Сайдуллаевлар шу йил декабрь ойида Гонконгга ўтказиладиган "Telekom Asian" ёшлар форуми-

да иштирок этишади. Э.Қосимов, С.Тиллаев, Ю.Шегай, М.Расуловлар 2003 йили Женевада бўлиб ўтадиган "ITU Telekom World 2003" ёшлар форумига тайёргарлик кўришмоқда.

— Иқтидорли талабалар билан ишлаш осон. Чунки улар ҳақиқатан ҳам ўз тенгқуларидан сиёсий жиҳатдан онглилиги, зукколиги, масъулиятини ҳис қилиши билан ажралаиб туради. Биз бошқа талабаларнинг ҳам уларга эргашиларини ис-
тар эдик, — дейди универси-
тет ректорининг биринчи муо-
вини Нейматилла Мўминов.

Ҳ.ТҶИМАНОВА

Тани соғлиқ инсонни эл ичи-да мукаррам ва азиз қилган энг яхши сифат ҳисобланган. Бундан 11 йил бурун она юртимизга иқбол шуъласини олиб келган Ўзбекистон Мустақиллигининг эълон қилиниши мамлакатимизни ижтимоий-сиёсий ва маънавий ҳаётидагина эмас, балки тиббиёт соҳасида ҳам бетакрор аҳамият касб этди. Шу боис, эл саломатлигини химоя қилишга йўналтирилган давлат сиёсатининг устувор йўналиши ишлаб чиқилди. Навоий ўрта тиббиёт ва доришунос ходимлари малкасини ошириш билим юрти мутахассислари ДТС талаблари бўйича ўрта тиббий ва доришунос ходимлари малакасини ошириш борасида намунали ишларни олиб бормоқдалар. Билим юрти қошида ташкил этилган цикли курсларнинг муддати 1 ойдан 2 ойгача давом этади. Жумладан, Реанимация бўлими ҳамширалари учун курс муддати 1,5 ой, ҚВП ҳамшира ва фельдшерлари учун 2 ой давомида назарий ва амалий машғулотлар олиб борилади. Таъкидлаш лозимки, ўқув режасига биноан ташкил этилган гуруҳларда тингловчилар назарий ва амалий дарсларининг мазмунини "Соғлом авлод" давлат дастури, "Этика ва деонтология", "Шошилиш ва тез тиббий ёрдам", "ОИТС" инфекциясининг клиник белгилари, уни даволаш, шифохона, ички инфекцияси ва касбий зарарланиш тўғрисида тушунча ва унинг олдини олиш тўғрисида методик билимга эга бўладилар. Бундан ташқари, тингловчилар меҳнат, маиший хизмат, гигиена, гинекология, туғруқхона, аёллар маслаҳатхонаси иши бўйича ҳамшира ва дояларнинг

масъулияти ва вазифаларни ўрганадилар. Намунавий ўқув режасининг йиллик дарс жадвалига кўра назарий дарсларга 2607 соат, амалий машғулотларга 15263 соат ажратилган. Жорий йилнинг 9 ойи мобайнида малака ошириш режаси бўйича 705 нафар тингловчи жалб қилиш кўзда тутилган. Амалда эса малака оширишга қатнашган тингловчилар сони 736 тани ташкил этди. Шундан 94 нафар тингловчи хўжалик ҳисобидан ўқитилди. Бу билим юрти қошида фаолият кўрсатаётган хизмат бўлимига 400 минг сўм даромад келтирди.

да имтиёзли доволанишларига имкон яратиб берилганлигини эътироф этиш жоиз. Ҳозирги кунда билим юртимизда 7 нафар олий маълумотли врач педагоглар фаолият кўрсатмоқда. Бундан ташқари туман, шаҳар шифохоналари базаларидан 80 дан ортиқ, тажрибали врач-педагоглар ўқув жараёнига жалб қилинганлар.

Улар тингловчиларга инсон сифатлиги ва покизалик қондаларига риоя қилиш талаблари бўйича кенг кўламда тарғибот ишларини олиб бориши учун маслаҳатларини бермоқдалар. Дарҳақиқат, 1996-2002 йил-

бўлган ишонч, меҳр-ҳурмат ҳис-туйғуларини инсон ҳаётидаги аҳамияти хусусида замонавий маълумотлар олади. Айниқса, стресс ва асабийлашишнинг олдини олиш, заҳарли моддалар ва зарарли микробиологик омиллар таъсирини камайтириш, тиббий санитария таълими ва реабилитация билимларига, янги тиббиёт асбобу қуналаридан фойдаланиш ҳамда жисмоний машқлар бажаришни ўрганилади. Бир сўз билан айтганда, тингловчилар (ўрта тиббиёт ва доришунос ходимлари) беморларни парвариш қилиш ва улар ўртасида профилактика диагностика ишларини олиб бориш билимига эга бўлишади. Эл соғлигини сақлаш борасида жамиятимиз аъзолари талабларини қондирадиган билим ва кўникмаларни қисқа муддатда тингловчиларга етказиш учун билим юртимизда барча шарт-шароитлар яратилганлигини айтиш жоиз.

Ютуқлар билан бир қаторда камчиликларимиз ҳам йўқ эмас. Тингловчилар билими самарадорлигини янада ошириш бўйича билим юрти базасидаги янги замонавий техника воситаларидан кадаскоп, лингофон, видеоглаз, сканер, синтрафуга каби асбоблар ҳамда кутубхона фонди учун айрим махсус фанлар бўйича дарслик, адабиётлар етишмайди. Шунингдек, билим юртимизда фаолият кўрсатаётган врач педагогларни "Саломатлик лойиҳаси" асосида чет мамлакатларда малака ошириб, тажриба алмашиб қайтишларини ташкил этиш юзасидан ҳозирча ижобий натижаларга эриша олмадик.

Ҳикоят ФАЙЗИЕВА,
Навоий ўрта тиббиёт ва доришунос ходимлари малакасини ошириш билим юрти директори,
олий тоифали педагог

СОҒЛОМ ТУРМУШ ТАРЗИ ТАРҒИБОТИ

Тингловчилар цикл давомида тиббиёт ва таъбиот илмининг янги очилган қирраларидан хабардор бўлаётганлиги қувончли ҳолдир. Бу эса, ишлаб чиқаришда, ижтимоий-сиёсий ҳаётда эришаётган муваффақиятларимизда ўз ифодасини топтомоқда. Мақсадимиз халқимизнинг тиббий-ҳуқуқий билимларини ошириш, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилишдан иборат.

Тиббиёт ходимлари олдидаги вазифаларидан бири ёш авлодга, қарияларга ҳар қачон-

гидан ҳам кўпроқ иззат-эътибор, тиббий кўмак кўрсатиш. Айниқса, кекса авлоднинг тиббий муассасалар орқали алоҳи-

ларда 6342 ўрта тиббиёт ва доришунос ходимлари билим юртимизда ўз малакасини ошириб, касб сирларини кунт билан эгаллаганлиги аҳоли ўртасида профилактика ишларни олиб бориш учун дастуруламал бўлмоқда.

Бундан ташқари, тингловчилар малака ошириш цикли давомида жисмонан, руҳан қийинчиликларни бошидан кечириётган бемор ва ногиронлар билан муомала қилиш бўйича ҳамширалик ишининг гуманистик асослари

КАСБИМ — ФАХРИМ

Кейинги йилларда халқ хўжалигининг барча соҳалари сингари соғлиқни сақлаш тизимида ҳам юз йилларга татигулик ишлар амалга оширилди.

Аввало, соғлиқни сақлаш тизими ҳуқуқий жиҳатдан мустақамланди. "Таълим тўғрисида"ги қонун, "Қадрлар тайёрлаш миллий дастури" қабул қилиниши тиббиёт соҳасида жамият тақдирига дахлдор даврга эга бўлган тиббиёт ходимлари малакасини ошириш марказлари ишларини қайтадан жонлантирди.

Айниқса, эндигина тетапоя тураётган гўдакларга атроф-оламни танитиш, ахлоқ қоидаларини сингдириш, кичик ёшдаги болаларнинг соғлом ўсишини таъминлаб, парвариш қилиш жуда мураккаб ва машаққатли вазифа. Бу вазифани амалга ошириш бўйича давлат дастурлари ишлаб чиқилди. Республика-мизнинг мактабгача, мактабдан ташқари ва умумтаълим мактабларида тарбияланиб тахсил олаётган болажонларни жисмонан чиниқтириш бо-

расида ўрта тиббиёт ходимлари арзигулик ишларни амалга ошириб келмоқдалар. Жумладан, болаларнинг соғлиги тўғрисидаги маълумотларни йиғиб, бўйи ва вазнларини ўлчаш мунтазам равишда ҳамшира ва фельдшерлар назоратида. Бундан ташқари, улар ҳар бир ота-онага фарзандларининг нафосат тарбиясини шакллантиришда яқин маслаҳатчидир. Шу боис, ўрта тиббиёт ва дори-

шунос ходимлари малакасини оширишда тингловчилар билан ўқув машғулотлари ўқув режаси асосида терапия, болалар касалликлари, жаррохлик, акушерлик ва гинекология, юқумли касалликлар, доришунослик, физиотерапия, санитария ва эпидемиология, офрикислантириш ва жонлантириш, сил касалликлари, стоматология, травматология, тери-таносил касалликлари лаборатория диагностикаси ва бошқа фанлар бўйича махсус жиҳозланган ўқув хоналарида олиб борилади. Айтиш жоизки, машғулотлар асосан вилоят соғлиқни сақлаш бошқармасига қарашли ДПМ (даволаш профилактикаси муассасалари)да малакали шифокор педагог ва ўрта тиббиёт ходимлари томонидан олиб борилади. Ўз билимларини ёшларга тарғиб қилаётган вилоят "Шошилиш тез тиббий ёрдам" марказининг травматологи А.Сайпиев, Навоий туман марказий шифохонасининг врачлари И.Жумаева, вилоят юқумли касалликлар шифохонасининг врачлари А.Холдоров, вилоят болалар шифохонасининг бош ҳамшираси С.Нуруллаева ва фелдшерлар фахримиз ҳисобланади. Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, билим юртининг нодавлат, нотижорат ташкилотлар билан узвий ҳамкорлиги йўлга қўйилган. Тиббий ёрдам кўрсатиш бўйича дарслар "Қизил ярим ой" жамияти мутахассис ходимлари ҳамкорлигида ўтказилаётганлиги бунга мисолдир.

Д.КОМИЛОВА,
ўқув ишлар бўйича директор муовини

Дарҳақиқат, бугунги тиббиётни ва кўрсатилаётган тиббий хизматни бундан 11 йил бурунги ҳолат билан тенглаб бўлмайди. Чунки соғлиқни сақлаш тизимидаги ислохотлар ҳаётга босқичма-босқич кенг ва чуқур тadbик этилаётгани муваффақиятлар гарови бўлмоқда. Бунинг замирида шубҳасиз тиббиёт ходимларининг матонатли меҳнати махсули ётади. Айниқса, аҳоли ўртасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, ёшлар ўртасида соғлом муносабат муҳитини барқарор-

5-7 кишидан иборат кичик гуруҳларда олиб борилади. Ўқув жараёни янада самарали бўлиши учун тест тизими жорий этилган. Ҳар бир мутахассислик бўйича келган гуруҳ тингловчилари билан кунлик тест синовларидан ташқари цикл охирида назорат тест синовини ҳам ўтказилади. Бу эса, тингловчиларни цикл давомида рейтинг асосида билимларини баҳолаш имкониятини яратди.

Амалий машғулотлар вилоят соғлиқни сақлаш тасар-

ва кўникмалари ривожланади. Амалиёт дарслари тугагач тингловчилардан имтиҳон олинади. Имтиҳонлар 2 босқичдан иборат бўлиб, биринчи босқичда тест назоратлари ўтказилади. 55 фойиздан юқори бал олган тингловчиларгина иккинчи босқич — оғзаки имтиҳонга қатнашади. Бошқа тиббиёт малака ошириш билим юртлари билан алоқаларни ўрнатиш ва тажриба алмашиш мақсадида Тошкент, Бухоро, Самарқанд шаҳарларига ўқитувчи-педагогларимизни хизмат сафа-

ИШЛАРИМИЗ ИЗЛАНИШДАН ИБОРАТ

лаштириш, репродуктив саломатлик, соғлом оилани шакллантириш, ёш оила патронажини ташкил этиш, исталмаган ҳомиладорликнинг олдини олиш бўйича аҳоли ўртасида ташвиқот ишларининг жадал олиб борилишига имкониятлар эшиги очилди.

Бинобарин бирламчи звенодаги терапевт, акушер-гинеколог ва бошқа мутахассислар биргаликда аҳоли диспансер кўригини сифатли ташкил қилиш ҳамда ташхис ишини муносиб йўлга қўйиш ходимлардан масъулиятни талаб этади.

Шу боис, малака ошириш билим юртимизда аҳоли соғлигини муҳофаза қилиш соҳасида тиббиёт ва таъбиотда қўлга киритилган янгиликлар билан ишлашга кенг эътибор қаратилган.

руфидаги даволаш профилактика муассасалари билан йиллик шартномага асосан шифокор педагоглар томонидан амалга оширилади. Машғулотлар ўтказиладиган хоналар кўргазмали куруллар, стенд, табло, санблутен, тиббий асбоб-ускуна ва анжомлар билан жиҳозланган хоналарда ўтказилади. Бунинг натижасида тингловчиларнинг касбий билимларни ўзлаштириш даражаси ортиб, малака

рига жўнатиш режалаштирилган. Ўқитишнинг замонавий илғор усулларида самарали фойдаланиш учун замон талабига жавоб берадиган ўқув лаборатория хоналари, тиббий асбоб-ускуна ва компьютер технологиясидан фойдаланиб, масофадан ўқитиш тизимини жорий этиш галдаги вазифамиз ҳисобланади.

Б.РАЖАБОВ,
амалий ишлар бўйича директор муовини

ҲАФТА ДАВОМИДА НИШОНЛАНАДИ

20 ноябрь БМТнинг Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенцияси қабул қилинган кун сифатида бутун дунёда нишонланди.

Тошкентдаги Инсон ҳуқуқлари бўйича миллий марказда БМТнинг Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенциясининг 13 йиллигига бағишлаб «Ўзбекистон болалар ташкилотларининг миллий анжумани» мавзусида йиғилиш ўтказилди. «Болаларни кутқаринг» (Буюк Британия) халқаро ташкилоти томонидан ЮНИСЕФ ҳамкорлигида ташкил этилган ушбу тадбирда Болалар парламенти, Нукус шаҳридаги «Тараққиёт» таълим маркази, Қўқондаги Ёш кўнгиллилар ҳаракати, «Болалар ва катталар» каби ва бошқа кўплаб болалар ташкилотлари вакиллари иштирок этди. Бола ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенция қабул қилинган кун ҳафта давомида кенг нишонланади. БМТнинг ушбу конвенцияси мамлакатимиз ўз мустақиллигининг дастлабки йилла-

рида қўшилган ҳужжатлардан биридир. Йиғилишда ЮНИСЕФнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси раҳбари Б.Виго, «Болаларни кутқаринг» халқаро ташкилотининг Марказий Осиёдаги ваколатхонаси раҳбари Ж.Эдвардслар давлатимиз болаларни ижтимоий муҳофаза қилиш масаласига алоҳида эътибор бериши, бу борада турли тадбирларнинг амалга оширилиши, давлат дастурларининг бажарилиши билан бир қаторда, келажагимиз бўлган ёш авлод мамлакатнинг ижтимоий ҳаётида фаоллик кўрсатаётганини таъкидладилар.

Тадбирда Тошкент, Қўқон ва Нукус шаҳарларидаги болалар ташкилотлари аъзолари ўз ютуқлари билан ўртоқлашиб, мамлакатимизда болаларни қизиқтираётган масалалар ва болалар ташкилотларини ривожлантириш истиқболлари муҳокама этилиб, келажақда Ўзбекистоннинг Болалар ташкилотлари альянсини ташкил этиш тўғрисида таклиф илгари сурилди.

Бошланган янги асрда бутун жаҳон ҳам-жаҳияти инсониятнинг яшаб қолишини бағрикенглик ғояси билан боғлайди.

Бағрикенглик декларацияси принципларида (1995 йил 16 ноябрда Парижда ЮНЕСКОга аъзо бўлган 185 давлат, шу жумладан, Ўзбекистон томонидан имзоланган) берилган таърифга мувофиқ бағрикенглик «курраи заминдаги маданиятларнинг бой хилма-хиллигини, бизнинг ўзимизни ифодалаш шакллариимизнинг ва инсон индивидуаллиги намоён бўлиши усуллари хурмат

сўз юритиш мумкинлигини таъкидлади.

«Ижтимоий фикр» жамоатчилик фикрини ўрганиш маркази негизда ташкил этилган МОСТ ЮНЕСКО дастури бўйича Миллий мувофиқлаштирувчи қўмита ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги ЮНЕСКО ишлари бўйича Миллий Комиссия Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университетининг инсон ҳуқуқлари, демократия, тинчлик, бағрикенглик ва ўзаро бир-бирини тушуниш бўйича ЮНЕСКО кафедраси, Тошкент Ислон уни-

ХАЛҚАРО БАҒРИКЕНГЛИК КУНИ

қилиш, қабул қилиш ва тўғри тушуниш»ни англатади. Ушбу таъриф бошқа миллатлар, ирқлар, жинсларга, терининг рангига, ёшга, ногиронликка, тилга, динга, сиёсий ва бошқа фикрларга, миллий ва ижтимоий келиб чиқишга, мулки ва ҳоказоларга сабртоқат билан муносабатда бўлишни англатади.

Бағрикенглик тушунчаси кўп асрлар давомида шаклланди ва ушбу жараён ҳар бир давлатнинг тарихи, анъаналари ва ўзига хосликлари ҳисобга олинган ҳолда ҳанузгача давом этмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов Олий Мажлисининг тўққизинчи сессиясида сўзлаган нутқида мамлакатда барқарорлик ва тотувликни сақлаб қолибгина тараққиёт ва ривожланиш ҳақида

верситетининг жаҳон динларини қиёсий ўрганиш бўйича ЮНЕСКО кафедраси ҳамда Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика университетининг фуқаролик ва қадрият таълими бўйича ЮНЕСКО кафедраси билан биргаликда 2002 йил 18 ноябрда Халқаро Бағрикенглик кунига бағишланган давра суҳбати ўтказди.

Мазкур учрашув қатнашчиларига янги нашр Б.Реадоннинг «Бағрикенглик: тинчлик сари олға қадам» ўқув қўлланмасининг ўзбек тилидаги таржимаси тақдим этилди.

Сўзга чиққанларнинг барчаси мамлакатда ва умуман жаҳонда хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш учун бағрикенглик ғоясини ёйишнинг муҳимлигини таъкидладилар.

Янги асрга келиб дунё тинчлигига энг катта хавф сола бошлаган терроризм бугун манфаатлари ўзаро тўқнаш келадиган мамлакатларни ҳам бирлаштирди. Бугун жаҳон ҳамжаҳияти тинчликнинг қадрига тўла тушуниб етди. Шу маънода кеча ниҳоясига етган Прага шаҳридаги НАТО Саммитида ҳам асосий муҳокама этилган масалалардан бири — бу халқаро терроризмга қарши биргаликда курашиш бўлди. Май ойининг охирида Римда бўлиб ўтган саммитдан сўнг, биринчи катта йиғин, дея айтилган Прага учрашувда ташкилотнинг 19 та

ҳарбий блок ҳозирга келиб дунё тинчлигини таъминлаш-

минг кишилик контингентни тузиш ҳақида гап борди ва у деярли қўллаб-қувватланди. Агарда бу лойиҳа амалга оширилса, энг замонавий қуроласлаҳа билан таъминланган контингент нафақат Европада, балки, дунёнинг ҳар қандай нуқтасида бир ой муддатга қадар тинчлик, хусусан террорга қарши ҳаракатланиш имконига эга бўлади. Лойиҳадан манфаатдор бўлган АҚШ ҳам гарчи Афғон операцияси-

да НАТО кўмагидан фойдаланмаган бўлса-да, лекин, Ироққа нисбатан кутилаётган ҳарбий амалиётда ундан ёрдам олишга умид билдирмоқда. Саммитда сўзга чиққан Оқ уй раҳбари Жорж Буш тинчлик ва барқарорлик ҳақида

ПРАГА УЧРАШУВИ

да ҳам асосий омиллардан бири бўлиб қолди.

Давр ўзгаргани, ташкилотнинг фаолият доираси кенгайиб, шаклланиб бораётганлиги учун, унинг қўшинларини ислоҳ этиш вақт тақозо этмоқда. Шу боис, Прага саммитида сон жиҳатидан кам, лекин сифати юқори бўлган, тезкор ҳаракатланувчи 21

гапирар экан, жумладан, Ироқ масаласига тўхталди. Унинг айтишича, бордию Бағдод томонидан резолюцияга риоя қилмаслик ҳолатлари кузатилиб, Саддам Хусайннинг ўзи қуролсизланишни хоҳламса, у ҳолда Вашингтон етакчилигидаги иттифоқчилар

уни мажбур этадилар. Прагадан Санкт-Петербургга жўнаб кетган Жорж Буш бугун Россия президенти Владимир Путин билан учрашади ва икки давлат раҳбарлари айнан Ироқ масаласини муҳокама этадилар. Лекин, Бағдод борасида Германия билан Қўшма Штатлар қарашлари тўғри келмаяпти. Чунки, иккинчи муддатга сайланган Германия канцлери Герхард Шрёдер Бағдод операциясида немис аскарлари қатнашмаслигини айтган эди.

АМЕРИКА ЁШЛАРИ ИРОҚНИ БИЛИШМАЙДИ

Бугун Ироқ Қўшма Штатлар телеканаллари ва газеталарининг бош мавзуларидан бирига айланган. Лекин, мамлакат ёшлари Ироқнинг қаерда

жойлашганини билишмайди. Миллий география жамиятининг 18-24 ёшли ўсмирлар ўртасида ўтказган тадқиқотига кўра, фақатгина 13 фоиз ёшлар харитадан Ироқнинг қаерда жойлашганини топа олганлар. Шунингдек, уларнинг айримлари ўз мамлакатларининг географик ҳолатини ҳам яхши билмайдилар. Миллий география жамияти бундай сўровни яна 8 давлатда ҳам ўтказган бўлиб, америкаликларнинг натижалари бошқа давлат ёшлариникига нисбатан ёмонроқдир.

БАЛИ ФОЖЕАСИНИНГ АЙБДОРИ

Индонезия полициясининг билдиришича, кун кеча ҳибсга олинган 35 ёшли Имом Самудра октябрь ойи аввалида Бали оролидаги тунги клубда амалга оширилган портлаш жавобгарлигини тан олди.

Халқаро қидирувга бошчилик қилаётган генерал-майор Манк Пастикнинг айтишича, Ява ороли яқинида ҳибсга олинган Самудра террор актида қатнашганлигини тан олди. Мамлакат ҳукумати Самудранинг шахсан ўзи хуружни қаерда уюштиришни танлаган ва унга бошчилик қилган, деган фикрда.

Ҳозирга қадар эса темир панжара ортида фақат бир киши, яъни тунги клуб ёнида портлаган микроавтобус эгаси Амрози ўтирган бўлиб, у Самудра билан террордан 6 кун аввал учрашган эди.

САМОЛЁТ МУВАФФАҚИЯТЛИ ҚҲНДИ

Монреаль-Париж йўналиши бўйича парвоз қилган Франциянинг «Air France» компаниясига қарашли само-

лёт ўғирлашга ҳаракат қилинди. Манбаларга кўра, келиб чиқиши марокашлик дея айтилаётган жиноятчи самолётни эгаллашга ҳаракат қилган. Лекин, унинг хавфи бартараф этилиб, самолёт Парижга қўнишга муваффақ бўлган. Сўнгроқ эса Франция томони воқеани террор ҳаракати эмас, икки кишининг ўзаро тортишуви билан изоҳлади.

Тугаётган ушбу ҳафтада самолёт ўғирлаш ҳолатлари кўпроқ кузатилаётган бўлиб, 5 кун аввал Тель-Авивдан Истамбулга парвоз қилган Исроилнинг «EL AL» компанияси азробусини ҳам ўғирлашга уринилган эди.

ҚҲШИНЛАР ШАҲАРГА КИРДИ

Кеча Исроил қўшинлари Вифлеем шаҳрига бостириб кирганлар. Ўтган август ойида Фаластин-Исроил ўртасидаги келишувга мувофиқ Вифлеем шаҳрини Фаластин хавфсизлик қучлари назорат қилиши керак бўлган эди. Лекин, пайшанба кун Куддус шаҳрида юз берган автобус портлаши вазиятни ўзгартириб юборди. Боиси, фожиа туфайли камида 11 киши ҳалок бўлиб, 40 дан ортиқ киши жароҳатланди. Унинг жавобгарлигини ХАМАС гуруҳи ўз зиммасига олган бўлиб, у бундай ҳаракатлар давом эттирилишини билдирган.

Душанба, 25

«Ўзбекистон» телеканали

Телетомошабинлар диққати! «Ўзбекистон» телеканали 25 ноябрь кuni ўз кўрсатувларини соат 15.00 дан бошлайди.

15.00 «Тахлилнома».
15.45 «Оштин». Телесериал.
16.15 «Туртинчи ҳокимият».
16.30 «Фарзанд - умид юлдузи».
16.50 «Рамазон тухфаси».
17.10 «Қалб гавҳари».
17.30 ТВ клип.
17.40 «КиноТеатр».
18.10 «Қўшиғимиз Сизга армугон».
18.25 «Мулк».
18.45 «Бахтли воқеа».
Телелотерея.
19.15 «Олтин мерос».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 ЭЪЛОНЛАР
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртақлари.
20.15 Биржа ва банк хабарлари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Ислохот одимлари».
21.15 Ўзбекистон халқ артисти
Ф. Ёқубов куйлайди.

21.40 2002 йил - Қарияларни қадрлаш йили. «Париси бор уй».

22.00 «Рамазон тухфаси».
22.20 «Спорт, спорт, спорт».
22.35 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

9.00 Давр тонги.

10.00 «Янги авлод» студияси:

«Катта танаффус».

10.25 Мультифильм.

10.35 Саломатлик сирлари.

10.55 ТВ-анонс.

11.00 «Давр» ҳафта ичида.

11.30 Мусикий лаҳзалар.

11.40 Кинотакдим.

12.00 «Бўрилар ҳақида ҳақиқат».

Хўжатли фильм.

12.50 Давр-news.

13.05 Болалар экранни: «Маринка,

Янка ва қирол қасрининг сир».

14.20 Кўхна оҳанглар.

14.30 Автосалтанат.

14.45 «Куз». Телефильм.

14.55 Спорт ҳафтанома.

15.10 «Унисз фарёд». Бадийий

фильм.

16.40 Ўзбекистон Республикаси

Конституцияси 10 йиллиги

олдида «Озод элим-ойдин

йўлим» кўрик-танлови: Сирдарё

вилояти телерадиокомпанияси

такдим этади.

17.10 Кўрсатувлар дастури.

17.15 «Янги авлод» почтаси,

болалар шеърляти.

17.45 «Кўк рангли сичқонча ва

мушук». Мультисериял

премьераси. 6-қисм.

17.55 ТВ-анонс.

18.00 Ёшлар овози.

18.20 Муҳаббат қўшиқлари.

20.50, 21.25, 22.35 Эълонлар.

20.55 «Эсмеральда».

Телесериал.

21.30 Бир ўлкаки. Нукус

шаҳрининг 70 йиллиги

олдида.

21.50 Олтин мерос.

22.00 Давр.

22.20 ТВ-анонс.

22.45 «Муҳаббат қавҳаси».

Телесериал.

23.10 «Ёшлар» телеканалида

спорт: Интерфутбол. Танаффус

пайтида.

23.55 «Давр». Ахборот дастури.

«Тошкент» телеканали

17.20 ТТВда сериал: «23,5

даражали бурчак остида». 20-

қисм.

17.45, 19.10, 21.50 «Экспресс»

телегазетаси.

18.05 Болажонлар экранни «Эки

танишлар».

18.30, 20.00, 21.10, «Пойтахт».

Ахборот дастури.

18.50 «Халқ саломатлиги

йўлида».

19.30 «Ҳожиба».

19.40 «Авто-news».

20.30 ТТВда сериал: «Азизим

Изабелла».

21.30 «Хусусийлаштириш қадам-

бақадам».

22.10 Пойтахт шарҳи.

22.35 Кинонигоҳ «Маҳзун

қалблар меҳмонхонаси».

«Халқаро» телеканал

Биринчи канал

6.30 - 8.00

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДИЕНЕСИ

17.15-17.45

17.50 «Вести».

18.05 «Евроныс» янгиликлари.

18.20 «Нихол».

18.40 «Хинд оҳанглари».

БИРИНЧИ КАНАЛ

19.00 «Оилавий ришталар».

19.55 «Сунгит қаҳрамон-2».

21.00 «Время».

21.40 «Топ-музик».

21.55 Кинематограф «Ғолиб учун

Сешанба, 26

«Ўзбекистон» телеканали

5.30 «Рамазон тухфаси».

5.50 «Бибиҳоним». Телефильм.

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!».

8.00 - 8.35 «Ахборот».

8.40 Газеталар шарҳи.

9.00 «Ўзбектелефильм» намоиш-

и: «Накшлар бўстони».

9.15 «Соз сеҳри».

9.40 «Соғлом она - соғлом

бола».

10.00, 12.00, 14.00, 18.00

ЯНГИЛИКЛАР

10.05 «Мулк».

10.25 «Виждон». Телесериал.

1-қисм.

11.05 «Париси бор уй».

11.25 От спорти бўйича

республика турнири.

11.45 Мусикий танаффус.

«Болалар сайёраси».

12.50 1. «Санъат гунчалари».

2. «Олтин тож».

13.05 «Балли, раислар!».

Телемусобақа.

14.10 Муайтай бўйича

республика турнири.

14.30 «Сиёсат оламида».

14.50 «Живз ва Вустер».

15.50 «Ватанимга хизмат

қиламан».

16.50 «Рамазон тухфаси».

17.10 «Талабалик йилларим».

17.40 Болалар унун. «Фламинго».

18.10 «Баркамол авлод орзуси».

18.30 «Инсон ва қонун».

18.50 Бир жуфт қўшиқ.

19.05 «Тафсилот».

19.30 «Ахборот» (рус тилида)

20.00 Оқшом эртақлари.

20.15 FCN «Ўзбекистон

янгиликлари» (инглиз тилида)

20.30 «Ахборот».

21.05 «Солж ва биз».

21.20 «Ўзбекистон» каналда

илк маротаба: «Ошин».

Телесериал премьераси.

21.50 «Рамазон тухфаси».

22.10 «Сарҳад билмас дўстлик».

22.30 «Асия».

23.00 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

9.00 Давр.

9.15 «Янги авлод» студияси:

«Келинг, танишайлик».

«Севинг» гуруҳи.

9.45 «Кўк рангли сичқонча ва

мушук». Мультисериял. 7-қисм.

9.55 Давр-интервью.

10.10 Мусикий лаҳзалар.

10.25 «Эсмеральда».

10.55 Таянч.

11.15 «2000 йилдан сўнг».

11.35 Ёшлар овози.

11.55 Дийдор.

12.20 «Ёшлар» телеканалида

спорт дастури: 1. «Нокаут» 2.

Теннис.

13.25 Ғазал соғинчи.

13.45 Кўхна оҳанглар.

13.55 Нукус шаҳрининг 70

йиллигига: «Бир ўлкаки».

14.15 «Қусто командасининг сув

ости саргузаштлари».

15.05 «Кечик соғлиққа зарар».

Телефильм.

15.15 Автопатруль.

15.35 «Полиция комиссари».

Телесериал.

16.25 Ўзбекистон Республикаси

Конституцияси 10 йиллиги

олдида «Озод элим-ойдин

йўлим» кўрик-танлови: Навоий

вилояти телерадиокомпанияси

такдим этади.

17.00 «Янги авлод» студияси: «Оқ

қабулар», кичкинтой театри.

17.35 «Кўк рангли сичқонча ва

мушук». Мультисериял. 8-қисм.

17.50 Ёшлар овози.

18.10 Чемпион сирлари.

18.30 Каталог.

18.40 Оқшом наволари.

18.55, 21.55 Иқлим.

19.00 Давр.

19.40 Сийрат.

20.00 Спортлото.

20.10 Очил дастурхон.

20.25 «Ер ишқи». Мусикий

дастур.

20.50 «Эсмеральда».

21.25 «Бунёдкор» ёшлар

телеклуби.

21.50 Олтин мерос.

22.00 Давр.

22.45 «Муҳаббат қавҳаси».

23.10 «Ёшлар» телеканалида

спорт: Интерфутбол. Танаффус

пайтида.

23.55 Давр.

«Тошкент» телеканали

17.20 «23,5 даражали бурчак

остида». 22-қисм.

17.45, 19.20, 22.15 «Экспресс»

Чоршанба, 27

«Ўзбекистон» телеканали

5.30 «Рамазон тухфаси».

5.50 «Самарқанд». Телефильм.

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!».

8.00 - 8.35 «Ахборот».

8.40 Газеталар шарҳи.

9.00 «Ўзбектелефильм» намоиш-

и: «Накшлар бўстони».

9.15 «Соз сеҳри».

9.40 «Бахтимизга омон бўлинг».

10.00, 12.00, 14.00, 18.00

ЯНГИЛИКЛАР

10.05 Алифбо сабоқлари.

10.20 «Виждон». Телесериал.

2-қисм.

11.00 «Тафсилот».

11.20 «Рангин дунё».

11.40 «Сарҳад билмас дўстлик».

12.05 Болалар унун. «Эртақлар -

яхшиликка етаклар».

13.05 «Остонаси тиллодан».

13.30 «Ошин». Телесериал.

14.10 «Баркамол авлод орзуси».

14.30 «Унутмас мени боғим».

14.50 Футбол бўйича Осиё

чемпионлар лигаси. «Нефчи

(Фарғона) - «Истиклол» (Эрон).

16.20 «Ягона оилада».

16.50 «Рамазон тухфаси».

«Болалар сайёраси».

17.10 1. «Мен бобомдек

бўлишни хоҳлайман». 2.

«Қувноқ шаҳарча».

18.10 «Мулк».

18.30 «Умид». Телелотерея.

19.00 «Дунё билан тил топишиб».

19.30 «Ахборот» (рус тилида)

20.00 Оқшом эртақлари.

20.15 «Юзма-юз».

21.05 «Парламент вақти».

21.25 «Мусикамиз ҳазинасида».

21.45 «Ўзбекистон» каналда

илк маротаба: «Ошин».

Телесериал премьераси.

22.15 «Рамазон тухфаси».

22.35 «Мувоозанат».

22.55 «Спорт, спорт, спорт».

23.10 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

9.00 Давр.

9.15 «Янги авлод» студияси:

«Келинг, танишайлик».

«Севинг» гуруҳи.

9.45 «Кўк рангли сичқонча ва

мушук». Мультисериял. 7-қисм.

9.55 Давр-интервью.

10.10 Мусикий лаҳзалар.

10.25 «Эсмеральда».

10.55 Таянч.

11.15 «2000 йилдан сўнг».

11.35 Ёшлар овози.

11.55 Дийдор.

12.20 «Ёшлар» телеканалида

спорт дастури: 1. «Нокаут» 2.

Теннис.

13.25 Ғазал соғинчи.

13.45 Кўхна оҳанглар.

13.55 Нукус шаҳрининг 70

йиллигига: «Бир ўлкаки».

14.15 «Қусто командасининг сув

ости саргузаштлари».

15.05 «Кечик соғлиққа зарар».

Телефильм.

15.15 Автопатруль.

ЭЗГУ ИШЛАР ДЕБОЧАСИ

Самарқанд вилояти халқ таълими бошқармаси мажлислар залида Ўзбекистонда болалар спортини ривожлантириш жамғармасини тузиш тўғрисида Вазирлар Маҳкамасининг қарори ҳамда умумий ўрта таълим мактабларида "Умид ниҳоллари" мусобақаларини ўтказиш масалалари бўйича кенгайтирилган йиғилиш бўлиб ўтди. Йиғилишда вилоят жисмоний тарбия ва спорт қўмитасининг раиси Наим Саидов, туман ХТБ раҳбарлари, спорт ўқитувчилари иштирок этдилар. Йиғилишни вилоят ХТБ бошлиғи Анвар Бекмуродов олиб борди ва мазкур масалалар бўйича ахборот берди. Ушбу

Tadbir

қарорнинг моҳияти, аҳамияти, уни жойларда қандай ташкил этиш тўғрисида профессор Тўлқин Юнусов, "Спорт" газетаси бош муҳаррири Ҳайдар Акбаровлар гапириб ўтдилар. Иштирокчиларни қизиқтирган саволларга ВХТБ бошлиғи ўринбосари О. Зиятов ва бошқа масъул кишилар жавоб бердилар. Йиғилиш Самарқанд вилоятида амалга оширилажак эзгу ишларнинг дебочаси бўлса, ажаб эмас.

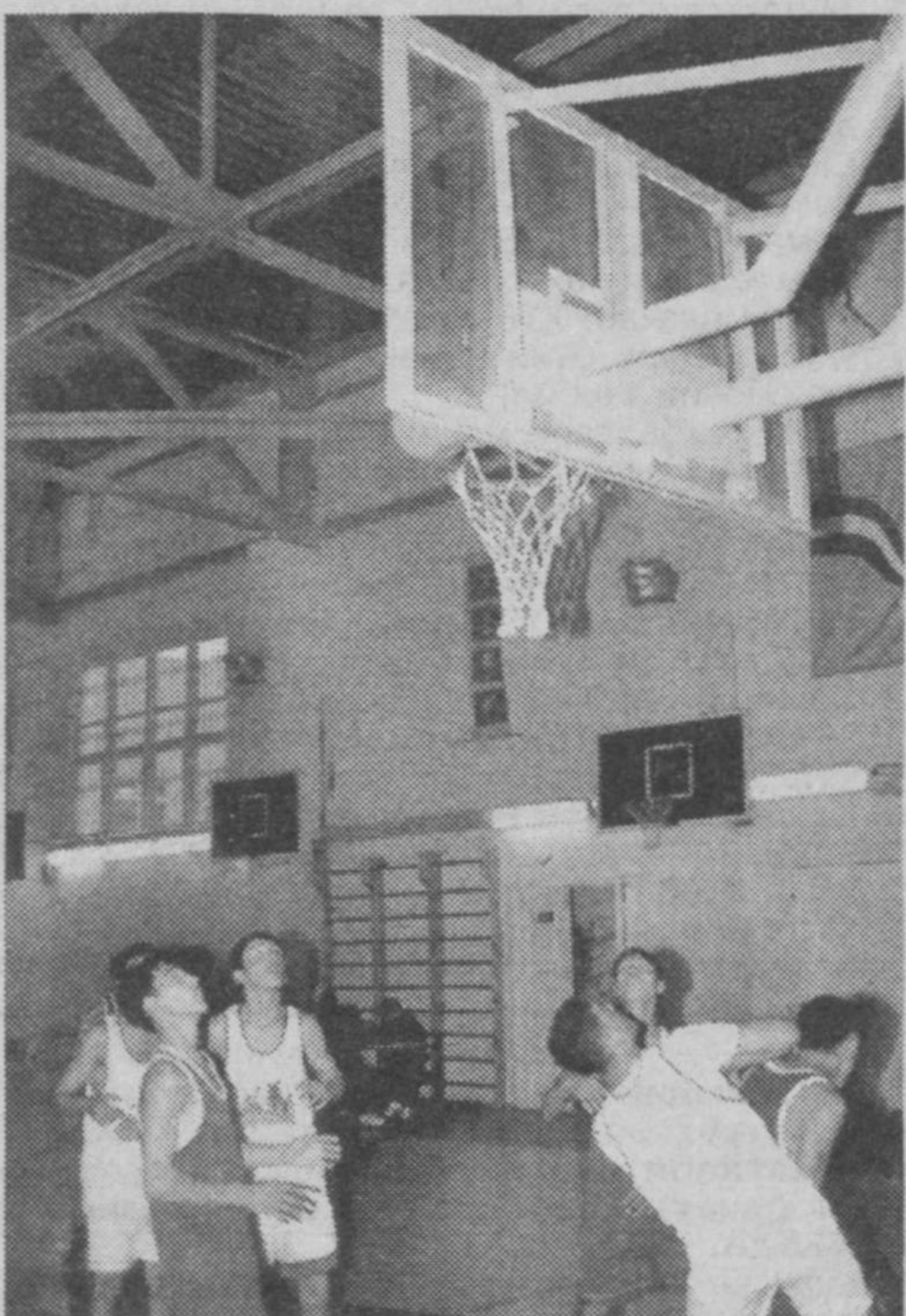
М. АХМЕДОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган спорт устози

“УМИД НИҲОЛЛАРИ” КУРТАК ОЧМОҚДА

Бухородаги 5-болалар ва ўсмирлар олимпия ўринбосарлари мактабида 17 ёшгача бўлган ўсмирлар ўртасида баскетбол бўйича турнир ўтказилди. Турнирда Тошкент, Бухоро, Зарафшон ва Учқудуқ шаҳарлари жамоалари ўзаро куч синнашди.

Қизгин кечган мусобақаларда ўсмирлар ўртасида 5-БЎСМ тарбияланувчиларидан иборат Бухоро вилояти жамоаси ғолибликни ўз қўлларида сақлаб қолишга эришдилар. Қизлар ўртасидаги баҳсларда «Тошкент-1» жамоаси биринчи ўринни эгаллади. Мазкур турнир мамлакатимизда мактаблар ва коллежлар ўқувчилари ўртасида анъанавий тарзда ўтказилаётган «Умид ниҳоллари» спорт ўйинлари олдидан ўзига хос тайёргарлик бўлди, дейиш мумкин.

Тобора жиддий муаммоларга сабаб бўлаёт чеккиш унга қарши халқаро миқёсда ҳаракат қилишни тақозо этмоқда. Яқинда Европа Иттифоқида (ЕИ) тамаки маҳсулотлари рекламаси таъқиқланадиган бўлди. Страсбургда йиғилган Европа парламенти вакиллари қитъа бўйлаб сигарет савдосини камайтирмоқчи.

Авваллари Европа суди қарорига биноан, Европа Ит-

Таъқиқ аввало, газета ва журналлар учун. Чунки Европа қитъасида матбуот катта нуфузга эга. Шунингдек, интернетда ва трансмиллий тадбирларда ҳам тамаки рекламаси таъқиқланади. Хусусан, «Формула-1» автопойгаларида энди бирорта сигарет реклама қилинмайди. Аслида, мана шундай нуфузли спорт мусобақаларида хомийлик баҳонасида амалга оширилади.

Бироқ депутатларни ташвишга солаётган масала янги қонунга Германия ва Австриянинг муносабати: гап шундаки, ушбу мамлакатларда сигарет савдосидан йилига миллионлаб даромад олинади. Европа парламентининг бу қарорига тамаки маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи компания ва реклама агентликлари ҳамда нашриётлар норозилик билдирмоқда. Ваҳоланки,

ЗОРА ЭНДИ СПОРТНИ ТАРҒИБ ЭТИШСА

тифоқи бундай таъқиқни эълон қилиш ҳуқуқига эга эмасди. Ташкилотнинг фаолияти минтақадаги мамлакатларнинг узаро ҳамкорлигини ривожлантиришдан иборат эди. Ҳозир ҳам ташкилот тизимида жиддий янгиланишлар бўлмаса-да, халқаро кузатувчилар ЕИнинг тамаки маҳсулотлари рекламасини маън этишини муҳим қадам, деб баҳоламоқда.

ган сигарета рекламалари спортдан кура чеккишни купроқ тарғиб қилаётгандек таассурот қолдирар эди.

Европа парламентидаги 311 депутат рекламаларни таъқиқлашга розилик билдирди, 202 депутат эса тамаки рекламаси зарарсизлигини ёқлаб чиқди. Энди парламентнинг янги қонун лойиҳаси билан иттифокнинг барча аъзолари таништириб чиқилади.

бундай рекламалар ЕИ га аъзо давлатларнинг деярли ярмида таъқиқланган. Янги қонунни купроқ Буюк Британия қўллаб-қувватламоқда. Чунки, мамлакатда тамаки туфайли ҳар йили минглаб киши вафот этади. Тамаки маҳсулотлари рекламаси Ўзбекистонда ҳам чекланган. Оммавий ахборот воситаларида чеккишни тарғиб этиш қатъий таъқиқланган.

“МЕҲНАТ” НАШРИЁТИ — ЎҚУВЧИЛАРГА

“Меҳнат” нашриёти халқ хўжалигининг турли тармоқлари — фан-техника, қишлоқ хўжалиги, иқтисодиёт, тадбиркорлик ва ишбилармонликка оид илмий-оммабоп адабиётлар, маълумотлар, олий ўқув юрлари, лицей ва коллежлари учун дарслик ҳамда ўқув қўлланмалар чоп этиб келмоқда. Шунингдек, нашриётда маиший мавзудаги китоблар ҳам кўплаб ёруғлик юзини кўради.

Кейинги йилларда нашриётда умумтаълим мак-

таблари учун дарслик чоп этиш йўлга қўйилди. 1-синф учун “Она тили”, 2-синф учун “Одобнома” дарслиги рангли, таълим стандартлари талабларига мос равишда чоп этилди. Бундан ташқари, 6, 7, 8-синфлар учун география фани бўйича дарслик ва ўқув қўлланмалари ўзбек ҳамда рус тилида нашр қилинди. Шу билан бирга, 8-синф учун ўзбек ва рус тилида “Геометрия” ўқув қўлланмаси босмадан чиқди.

Шуни таъкидлаш лозимки, нашриётда чоп этилган

умумтаълим мактаблари учун дарслик ва ўқув қўлланмалар ўз вақтида жойларга етиб бормаяпти. Бу ҳақда ота-оналар, ўқитувчилар, мактаб ўқувчилари мурожаат қилишмоқда. Узоқ туманларда китоб савдоси билан шуғулланувчилар, ишбилармонларга мурожаат қилган ҳолда кимки келажагимиз эгалари бўлган ёшларнинг пухта билим олишидан ташвишга тушса, қуйидаги китобларни нашриётдан олиб, ўз ўқувчиларига етказиши айтиш мумкин бўларди:

Китобнинг номи	Тили	Синфи	Баҳоси
Қ.Абдуллаев ва бошқ. “Одобнома”	ўзбек	2-синф	720 сўм
А.Абдулқосимов. “Материклар ва океанлар табиий географияси”	ўзбек	6-синф	1545 сўм
А.Абдулкасимов. “Физическая география материков и океанов”	рус	6-синф	1280 сўм
О.Мўминов ва бошқ. “Ўзбекистон табиий географияси”	ўзбек	7-синф	850 сўм

А.Муминов и другие. “Физическая география Узбекистана”	рус	7-синф	850 сўм
П.Фуломов ва бошқ. “Ўрта Осиё табиий географияси”	ўзбек	7-синф	850 сўм
Н.Ғайбуллаев ва бошқ. “Геометрия”	ўзбек	8-синф	760 сўм
Н.Ғайбуллаев, А.Артыкбаев. “Геометрия”	рус	8-синф	760 сўм
З.М.Ақромов, П.Г.Мусаев. “Ўзбекистон иқтисодий ва ижтимоий географияси”	ўзбек	8-синф	1380 сўм

Кўп нусхада китоб харид қилиб, уни жойларга олиб бориб сотувчиларга тегишли миқдорда чегирма берилади. Зиё тарқатувчиларни биз қуйидаги манзилда кутамиз:
Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй, 3-қават, тел.: 144—32—75

Яқинда иш юзасидан пойтахт-тимиздаги умумий ўрта таълим мактабларидан бирига бордим. Ва мактабнинг кириш эшиги олдида бир ҳангоманинг гувоҳи бўлишимга тўғри келди. Қандай ҳангома экан, дейсизми, унда ана шу "томоша"дан бир чимдим эшитиб кўринган.

— Ҳов, тасқара, қайёққа кетаятсан, ҳозир дарс пайти-ку, паразит!

Кутилмаган бу "хужум"дан довдираб қолган ўқувчи кўлидаги доска артадиган латтани ювиб келишга чиққанлигини ҳалти овоз берган китми Зўффа тушунтирди. Тўғри, латтани ювиб,

доскани тозалаб қўйиш синф навбатчисининг танаффус пайтида бажарадиган вазифаси. Аммо, ўқувчи мазкур юмушни маълум сабабларга кўра бажар-

икки оғиз ширин сўз билан элатиб қўйиш қийинми?

Кейинчалик суриштирсам, ўқувчига "танбех" берган ўқитувчи шу мактабнинг дирек-

ларга танбех беришга, уларнинг устидан мағзава ағдариб, обрўларини тўкишга ҳаққимиз йўқ. Лекин, ана шундай ҳангомаларнинг бир эмас, бир неча

ШИРИН СЎЗ ЖОҲ ОЗИҲИ

ролмаган ёки ўйинқароқлик қилиб, ёддан чиқарган бўлиши ҳам мумкин-ку! Борингки, ўқувчи ўз вақтида вазифасини бажаролмаганлиги учун айбдордир, лекин шу айбни ётиги билан тушунтириб, яна бир карра

тори экан. Нафақат ўқувчиларга, шу жумладан, ўз қўли остидаги ўнаб ходимларга ўрнатилган лозим бўлган ана шу раҳбарнинг "тарбия усул"лари эртага бошқа ўқитувчиларга "мерос" бўлиб қолмаслигига ким кафолат беради? Тўғри, устоз-

мактабларда такрорланиши ажабланарли ҳолдир.

Наҳотки, устозларимиз бундай ҳақоратли, сўзлар ўқувчиларимиз онгига салбий таъсир этишини ўйлаб кўришмасам?! Инсонни ҳақоратли сўзлар, беҳаё иборалар билан тўғри йўлга солиб бўлмаслигини улар

биздан кўра яхшироқ билишса керак. Наҳотки, ўқувчиларимиз ана шундай "тарбия усули"га муҳтож бўлишса? Йўқ, албатта. Чунки ширин сўз, чиройли хулқ ва маданиятли муомала билан ҳар қандай муаммоларнинг ечимини топиш, ҳар қандай тарбияси оғир болани ҳам одоб-ахлоқли қилиб тарбиялаш мумкин. Зеро, доноларимиз ҳам "Ширин сўз билан илон инидан чиқади, ..." дея бежиз айтмаганлар.

Бахтиёр ЗОКИРОВ,
журналист
Тошкент шахри

УМУМТАЪЛИМ ФАНЛАРИ БЎЙИЧА РЕСПУБЛИКА КОНФЕРЕНЦИЯСИДА ИШТИРОК ЭТИНГ

2003 йил 20-22 февраль кунлари Тошкент шахрида Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази, Фан ва технологиялар маркази, Фанлар Академияси, олий ўқув юртлири ҳамда "Мағрифат" газетаси билан ҳамкорликда "Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг иккинчи босқичи вазифалари: аниқ ва табиий фанларни ўқитишда таълим ва фан интеграцияси" мавзусида иккинчи республика конференцияси ўтказилади. Конференцияда Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шахри ва вилоятларда ўтказилган конференцияларнинг I босқичида 1-, 2- ва 3-ўринларни эгаллаган академик лицей, лицей-интернат, лицей ва касб-хунар коллежларининг ўқувчилари иштирок этади.

Конференция куйидаги йўналишларда ўтказилади:

I. Математика

1. Математиканинг барча соҳалари бўйича илмий-тадқиқот ишлари.

2. Қизиқарли математика масалалари.

II. Информатика

1. Компьютер дастурлари.

2. Интернет сайтлари, компьютер графикаси, электрон дастурлар ва мультимедия.

III. Физика

1. Физиканинг барча соҳалари бўйича илмий-тадқиқот ишлари.

2. Курилма, лаборатория асбоб-ускуналари ва кўргазмалар қўроллар.

IV. Кимё

1. Кимёнинг барча соҳалари бўйича илмий-тадқиқот ишлари.

2. Кимёвий тажрибалар.

V. Биология

1. Биологиянинг барча соҳалари бўйича илмий-тадқиқот ишлари.

2. Кўргазмалар қўроллар ва гербарийлар.

Конференция ўтказиш тартиби ва шартлари

1. Математика, физика, кимё, биологиянинг барча соҳалари бўйича ўқувчилар ўзлари танлаган мавзуда тайёрлаган илмий маъруза, илмий-тадқиқот ишланма ва лойиҳаларини тақдим этадилар. Ўқувчилар томонидан тақдим этиладиган илмий маъруза, илмий-тадқиқот ишланма ва лойиҳалар куйидаги талабларга жавоб бериши лозим:

- 1) мавзунинг долзарблиги;
- 2) янги масала (муаммо) ва унинг ечими;
- 3) аввалдан маълум масалани (муаммони) янгича ечиш усули;
- 4) ечилмаган муаммода олдинга силжиш;
- 5) янги тушунча ва хоссалар;
- 6) аввалдан маълум тушунча ва хоссаларга янгидан ёндошув;
- 7) олинган натижа ва хулосаларнинг ҳаққонийлиги;
- 8) илмий иш натижаларининг ишлаб чиқаришни ривожлантиришдаги роли;
- 9) илмий манбалар ва адабиётлардан самарали фойдаланиш;
- 10) муаммони таҳлил қила олиш ва теран илмий хулосалар;
- 11) илмий ишнинг илмий-назарий ва амалий аҳамияти;
- 12) ўз фикрини ифода этиш маҳорати.

2. Компьютер дастурлари, интернет сайтлари, компьютер графикаси, электрон дастурлар ва мультимедия ("Информатика" шўъбаси), курилма, лаборатория асбоб-ускуналари ва кўргазмалар қўроллар ("Физика" шўъбаси), кимёвий тажрибалар ("Кимё" шўъбаси)

ҳамда кўргазмалар қўроллар ва гербарийлар ("Биология" шўъбаси) йўналишларидаги ижодий ишларда мавзунинг долзарблиги, бажарилган ишнинг оригиналлиги, дизайни, замонавийлиги, ишлатиш қулайлиги, ҳодиса ва жараёни намойиш қилиш эффекти, унинг илмий, услубий ва маънавий аҳамиятлари ҳисобга олинади.

3. Ўқувчиларнинг илмий-ижодий ишларини баҳолаш мезонлари танлов ҳайъати томонидан ишлаб чиқилад.

4. I-босқичда ғолиб бўлган ўқувчиларнинг рўйхати ва уларнинг илмий-ижодий ишлари Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шахри ва вилоятлар ташкилий кўмитаси томонидан 2002 йил 15 декабрга қадар республика конференциясининг ташкилий кўмитасига етказилиши шарт.

5. Математика, информатика, физика, кимё ва биология шўъбаларида бир иштирокчи бир неча йўналишда иштирок этиши мумкин.

6. Барча йўналишларда 1-, 2-, ва 3-ўринларни эгаллаган ўқувчилар қимматбаҳо совғалар билан тақдирланади.

Ўқувчиларнинг илмий-ижодий ишларини тақдим этиш тартиби

Конференцияда иштирок этиш учун куйидаги ҳужжатлар ташкилий кўмитага тақдим этилади:

— Конференция иштирокчиси тўғрисидаги маълумотнома;

— илмий-ижодий иш;

— илмий маърузанинг тезиси.

1. Конференция иштирокчиси тўғрисидаги маълумотнома илмий маъруза тезисининг титул varaғида берилиб, унда ўқувчилар куйидаги маълумотларни тўлиқ кўрсатадилар:

1. Иسمى, фамилияси, отасининг исми.
2. Ўқув юртининг тўлиқ номи.
3. Курси (синфи) ва гуруҳи.
4. Яшаш манзили.
5. Ота-онасининг исми-фамилияси, иш жойи.
6. Илмий раҳбарининг исми-фамилияси, иш жойи, илмий даражаси ва лавозими.
7. Илмий-ижодий ишнинг йўналиши.
8. Илмий-ижодий ишнинг мавзуси.
2. Илмий-ижодий иш ҳажми чегараланмаган бўлиб, унинг матни компьютерда терилган бўлиши шарт.
3. Илмий-ижодий ишларнинг тезиси 1,5 — 2 бет ҳажмда компьютерда "ATIMESET" шрифтида терилган бўлиб, унда куйидагилар ифодаланиши лозим:
 - илмий ишнинг мақсади;
 - ишнинг қисқача тавсифи;
 - олинган натижалар;
 - илмий-ижодий ишнинг аҳамияти;
 - адабиётлар рўйхати.
4. Конференцияга тақдим этилган илмий-ижодий ишлар қайтариб берилмайди.

Мурोजаат учун манзилимиз:
Тошкент шахри, Мустақиллик майдони, 5-уй.
Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази
Академик лицейлар бошқармаси.

Тел: 139-44-38, 139-44-09.

А.Авлоний номидаги ХТХКТМОМИда 2002 йил учун декабрь ойида куйидаги тоифалар бўйича курслар режалаштирилган

1. Мутахассислиги ўзбек тили ва адабиёти бўлган директорлар курси	2-21
2. Мутахассислиги химия-биология бўлган директорлар курси	2-21
3. Мутахассислиги тарих-география бўлган директорлар курси	2-21
4. Мутахассислиги математика ва информатика бўлган директорлар курси	2-21
5. Мутахассислиги физика ва умумий техника фанлари бўлган директорлар курси	2-21
6. Мутахассислиги рус ва хорижий тиллар бўлган директорлар курси	2-21
7. Ёш директорлар (ушбу лавозимда 5 йилгача ишлаётган) курси	2-21
8. Туман (шаҳар) ХТВ бошланғич таълим методистлари учун ахборот технологияларидан фойдаланиш курси	2-14
9. Туман (шаҳар) ХТВ методистлари учун УЎТ янги ўқув дастури бўйича мақсадли курс (жисмоний тарбия)	2-14
10. ЁЧТ раҳбарлари курси	16-28
11. Мактаб амалиётчи психологлари учун мақсадли курс	16-28
12. Кар ва заиф эшитувчи болалар мактаб-интернатларининг меҳнат ўқитувчилари	2-21
13. БУИМ директорлари курси	2-21
14. Туман (шаҳар) ХТВ методистлари учун УЎТ янги ўқув дастури бўйича мақсадли курс (химия-биология) Қорақалпоғистон Республикаси	9-14
15. Туман (шаҳар) ХТВ методистлари учун УЎТ янги ўқув дастури мақсадли курс (ўзбек тили ва адабиёти) Қорақалпоғистон Республикаси	9-14
16. Туман (шаҳар) ХТВ бошланғич таълим методистлари учун илғор педагогик технологиялар ва рейтинг тизимини қўллаш бўйича маърузачилар курси Қорақалпоғистон Республикаси	2-7

Эслатмалар:

1. Тингловчилар институт меҳмонхонасига жойлашадилар, кутубхона ва кироатхонадан фойдаланадилар. Сафар харажатлари институт ҳисобидан тўланади. Пул харажатлари фақат давлат транспортларининг чипталари асосида тўланади.

Курсларда машғулотлар ўзбек тилида олиб борилади, таълики педагог олимлар, ДТС, ўқув дастури ва дарсликлар муаллифлари машғулотлар олиб борадилар, санъаткорлар ва матбуот ходимлари билан учрашувлар ўтказилади ҳамда Темурийлар тарихи Давлат музейи, "Хотир майдони", "Шахидлар хотираси" ёдгорлик мажмуи ва бошқа зиёратгоҳларга экскурсиялар уюштирилади.

2. Тингловчиларнинг сафар гувоҳномасида юқорида қайд қилинган курслардан қайси бирига юборилгани ҳамда лавозими аниқ кўрсатилган бўлиши ва режада кўрсатилган муддатда етиб келишлари шарт.

3. Кечикиб келган тингловчиларга истисно тариқасида қолдирган дарсларни ўзлаштириб олиш ва якуний тест синовидан муваффақиятли ўтиб, юқори кўрсаткичга эришган тақдирларида сертификат бериш, акс ҳолда фақат маълумотнома бериш шарт билан қабул қилиниши мумкин.

4. Тоифага мос келмаган тингловчиларни қайтарилганда, сафар харажатлари тўланмайди.

5. А.Авлоний номидаги ХТХКТМОМИ қошидаги санаторий-профилакторийга вилоят касаб ва ушма кўмитаси томонидан берилган йўлланма ёки далолатнома бўйича қабул қилинади.

Манзил: Тошкент-95, Талабалар шаҳарчаси,
Саидов кўчаси, 6-уй.

Транспорт: Шимолий темир йўл вокзалидан
20-троллейбуснинг "Талабалар шаҳарчаси" бекатигача.

Ўрта махсус, касб-хунар таълимини ривожлантириш институтининг жамоаси институт бўлим мудири, доцент Эркин Ҳасановга укаси

Нурмухаммад ҲАСАНОВнинг
бевақт вафот этганлиги муносабати билан ҳамдардлик билдиради.

Ma'rifat

ТАЪСИС ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касаб уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир: Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар ТҶИМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат Матбуот Кўмитасида № 20 рақам билан 12 июнь 1998 йил рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149, 150. Г-929.

Тиражи 23331 Г. 1 2 3 4 5 6

Ҳажми 4 босма табак.

Офсет усулида босилган,

қоғоз бичими А-3

Навбатчи муҳаррир:

Камолиддин АЛИОХУНОВ.

Навбатчи:

Фаррух БҶТАЕВ.

"Мағрифат"дан материалларни кўчириб босиш тахририят руҳсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент,
Матбуотчилар кўчаси, 32.

E-mail: marifat@ars-inform.uz

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар, мактабгача ва мактабдан ташқари таълим янгилклари бўлими —136-54-23, умумий ўрта таълим янгилклари бўлими, касбга йўналтириш ва ўрта махсус таълим янгилклари бўлими — 136-54-03, олий таълим янгилклари бўлими, реклама ва тарғибот бўлими — 136-55-58.

Газета материаллари "Ma'rifat Madadkor" нашриётида терилди. Pentium компьютерида Лилия БИНАШЕВА ва Малоҳат ТОШОВА саҳифаларди.

"Шарқ" нашриёт-матбаа акционерлик компанияси босмаҳонаси.
Корхона манзили: "Буюк Турон" кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти—21.00.
Топширилди — 21.00